

1981/82:33

Måndagen den 23 november

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i jordbruksutskottet under Maj Britt Theorins ledighet anmält hennes ersättare Anita Modin.

Förste vice talmannen förklarade vald till

suppleant i jordbruksutskottet

Anita Modin (s)

2 § Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

3 § Förste vice talmannen meddelade att Rolf Clarkson (m) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom Berit Mohlin-Erbeus uppdrag som ersättare upphört.

4 § Svar på interpellationerna 1981/82:54 och 72 om utvecklingen i Iran

Anf. 2 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Oswald Söderqvist har i en interpellation ställt följande frågor under hänvisning till det pågående våldet i Iran.

1. Vilken uppfattning har regeringen om utvecklingen i Iran under den senaste tiden?

2. Tänker regeringen vidta några åtgärder för att protestera eller på annat sätt uttrycka sitt avståndstagande från avrättningarna i Iran?

Mot samma bakgrund har Sven Johansson i en interpellation frågat följande:

Vilka initiativ har den svenska regeringen tagit för att få ett slut på de övergrepp mot de mest elementära mänskliga fri- och rättigheterna som förekommer i Iran?

Jag besvarar båda interpellationerna i ett sammanhang.

Omvärlden har haft anledning att följa händelseutvecklingen i Iran under de senaste åren med största uppmärksamhet. Schahens fall i januari 1979 öppnade möjligheter för det iranska folket att skapa ett oberoende, demokratiskt samhälle efter många år av inre förtryck och yttre inblandning i landets interna angelägenheter. Tyvärr har utvecklingen i landet tagit en olycklig vändning. Schahens brutaliteter har ersatts av en fanatisk terror och en spiral av våld.

Det nuvarande våldet har framsprungit ur maktkampen mellan de olika politiska krafterna i landet. Avlägsnandet av den gemensamme motståndaren har följts av växande motsättningar mellan dem som tidigare tillsammans bekämpade schahregimen.

Kampen har utvecklats på ett sätt som fått mycket tragiska följder för den iranska nationen. Grundläggande mänskliga rättigheter kränks dagligen, och landets ekonomi har stagnerat.

Det politiska livet i Iran efter revolutionen har präglats av exempellöst våld. Ett stort antal människor har avrättats efter i många fall summariska rättegångar. Våldet har också drabbat nationella och religiösa minoriteter.

Myndigheternas beslut och ställningstaganden har fattats med hänvisning till islamiska lagar och principer, som tolkats i starkt fundamentalistisk anda. Enligt Amnesty International har hittills över 3 600 människor avrättats sedan februari 1979. Sedan den 20 juni i år har mer än 2 100 personer avrättats.

Parallellt med det upptrappade våldet från de styrandes sida har ett ökande antal våldsamma terroraktioner genomförts från oppositionshåll. Vid attentat mot regeringspartiets lokaler i juni och premiärministerns kansli i augusti i år dödades sammanlagt ett sjuttioal personer, däribland partiledaren ayatollah Beheshti, presidenten Rajai och premiärministern Bahonar. Oppositionen har genom sitt agerande uppenbarligen velat ytterligare öka motsättningarna inom det iranska samhället och få allmänheten att ta avstånd från regimen. Resultatet har blivit en ond cirkel av våld.

Den svenska regeringen har med djup oro följt händelseutvecklingen i Iran. Vi tar bestämt avstånd från de flagranta brott mot de mänskliga rättigheterna som begås i landet. Det finns enligt vår mening inga ursäcker för ett handlande som så bryter mot grundläggande principer för individens rättstrygghet och mänskliga värdighet.

I april 1979 uttalade jag mig om de summariska rättegångarna i Iran. Jag sade då att de anklagade måste få sin sak prövad vid rättegångar enligt internationellt vedertagna rättsregler. I ett uttalande i augusti samma år värdjade dåvarande utrikesministern Blix till ledarna i Iran att visa skonsamhet.

I samband med våldsvågen efter president Banisadr's fall, påpekade jag i en tidningsintervju den 17 juli i år, att det inte fanns något försvar för det barbari som pågick i Iran.

Statsministern och jag påtalade också terroraktionerna och de upprörande summariska avrättningarna i våra tal i Almedalen den 24 resp. 27 juli.

Den 22 september uttalade sig statsministern på nytt om situationen i Iran. Han framhöll då att våldet i Iran tar sig alltmer brutala uttryck och att vi på svensk sida reagerade med särskild kraft och skärpa mot att demonstranter – och då t. o. m. barn och ungdomar – avrättades omedelbart utan rättgång. Han konstaterade också att den iranska regimen på ett nästan desperat sätt fortsatte att likvidera sina motståndare samtidigt som en våg av våldsamma attentat gick över landet.

Under FN:s pågående generalförsamling har vi från svensk sida påtalat våldsanvändningen och avrättningarna i Iran. Det skedde i utskottet för sociala, humanitära och kulturella frågor.

Regeringens inställning till våldet och terrorn i Iran är således väl känd.

Vi kommer självfallet att noga följa den fortsatta händelseutvecklingen och därvid hävda Sveriges traditionella syn på mänskliga rättigheter. Det är vår förhoppning att våldet i dagens Iran skall ge vika för sans och förnuft till gagn för hela det iranska folket.

Anf. 3 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min interpellation. Våra grundläggande uppfattningar i frågan sammanfaller när det gäller våldet. Men jag har också i min interpellation frågat om regeringens syn på utvecklingen efter revolutionen – som man kan kalla det om man gör en vid tolkning av den senaste tidens händelser. Vad jag saknar i utrikesminister Ullstens svar är något om hur han ser på USA:s roll i detta sammanhang.

Det sägs i interpellationssvaret att man efter 1979 hoppades att Iran "efter många år av inre förtryck och yttre inblandning i landets interna angelägenheter" skulle gå mot en bättre utveckling, med mer demokrati osv. Vad som inträffade då, precis som 1952, när Iran förra gången gjorde ett försök att frigöra sig, var ju en mycket stor inblandning just från USA.

Jag hade själv tillfälle att i april 1980 delta i en konferens i Teheran. Det var en mycket bred konferens, med representanter för regeringar, partier m. m. i både väst och öst. Inbjudan hade utgått till alla partier i Sverige, men endast socialdemokraterna och vpk skickade representanter, och det var synd. Där framgick det klart vad som pågick från USA:s sida, med bl. a. inblandningar och handelsbojkott, som vi väl känner till, och som naturligtvis på intet sätt har förbättrat situationen eller gjort det lättare att få till stånd en lugn utveckling i Iran. Jag saknar något om detta i interpellationssvaret. Där sägs det att "våldet har framsprungit ur maktkampen mellan de olika politiska krafterna". Men det är ju inte så enkelt. Det har också förekommit en tydlig påverkan utifrån.

Jag skulle gärna vilja höra vad utrikesminister Ullsten anser om USA:s roll

Om utvecklingen i Iran

i Iran efter revolutionen och schahens störtande, för det är en ganska intressant fråga.

När det gäller den andra delen av interpellationen tycker jag att utrikesministern har gett ett mycket bra och uttömmande svar. Och som jag har sagt i interpellationen så finns det inga ursäkter – vad som än har hänt i fråga om inblandning utifrån eller inom landet – för att man skall kunna godta en sådan terror som nu pågår i Iran. Jag har alltså ingen annan uppfattning än utrikesministern i det fallet.

I sammanfattningen i interpellationssvaret påpekas också att regeringen vid ett flertal tillfällen har uttalat sig, vilket jag redan känner till. Men jag skulle vilja efterlysa en fortsatt uppföljning på det internationella planet. Och jag vill fråga: Vad kan regeringen göra fortsättningsvis? I slutet av interpellationssvaret sägs det att man från svensk sida i FN:s utskott för sociala, humanitära och kulturella frågor har påtalat det som sker i Iran, och det är bra. Vilka ytterligare framstötter kan man tänka sig på internationellt plan? Kan man upprepa detta, eller kan man vända sig till någon annan instans i t. ex. FN-familjen för att få till stånd en opinion och ett ökat tryck?

Anf. 4 SVEN JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret, som kan sägas vara en kort historieberedning av vad som hänt i Iran under de senaste åren samt ett återgivande av några uttalanden av utrikesministern och statsministern.

Förhållandena i Iran utvecklas på ett sätt som närmast måste betraktas som groteskt. Dagligen nås vi av uppgifter om att människor avrättas. Skälen kan vara de mest triviala. Uppenbarligen gör man ingen skillnad mellan barn och vuxna. Det rättsliga förfarande som föregår avrättningarna är knappast värt att nämnas.

Den internationella opinionen kan inte förhålla sig passiv inför de uppenbara övergrepp på människors fri- och rättigheter som förekommer i Iran. Den muslimska fanatism som leder till dessa orimliga mänskliga tragedier och lidanden måste genom ett fast internationellt agerande bringas att upphöra.

Orsaken till min interpellation är min egen reaktion inför det som händer, men också många påståtningar från enskilda personer och insändare i tidningarna. De som på detta sätt givit uttryck åt sin uppfattning är förvånade över den slapphet och den tystnad som råder i vårt land hos politiker och hos svenska folket i övrigt. Man frågar: Var finns demonstranterna, var finns demonstrationerna mot det som händer i Iran?

De som hör av sig personligen eller framför synpunkter i insändare uppfattar vissa politikernas uttalanden som något i förbigående. En svensk politiker har för inte länge sedan uttalat sig och sagt att man i Iran höll på att bygga upp de demokratiska institutionerna med pedantisk noggrannhet. Detta uttalande är, såvitt jag har mig bekant, inte dementerat. Tror utrikesministern att en demokrati kan växa fram under nuvarande ledning i

Iran? Om inte, är utrikesministern å den svenska regeringens vägnar beredd att ta upp frågan i FN, så att FN kan göra ett uttalande?

Utrikesministern talar om "att skapa ett oberoende, demokratiskt samhälle efter många år av inre förtryck och yttre inblandning i landets interna angelägenheter". Hur långt är detta möjligt? Är det också en uppgift för Sverige att uttala sig mot stora länders inblandning i mindre länder, då de skall lösa sina interna angelägenheter?

När schahens regim störtades hoppades många att den skulle ersättas av en annan tingens ordning. Men det har enligt åtskilliga bedömare blivit värre. Skall vi i Sverige dra lärdom av detta då vi bedömer skeenden i olika länder?

Mycket intressant är ju religionens roll när det gäller det som händer i Iran. Utan tvivel är det den avgörande faktorn. Här visar islam något av sitt verkliga ansikte. Denna religion finns inte bara i Iran utan också i länderna runt omkring.

I den västerländska kristna kulturen, där vi bekänner oss till den kristna humanistiska livsåskådningen och där vi tar stor hänsyn till de elementära fri- och rättigheterna, har var och en rätt att utöva sin religion eller att inte utöva någon religion alls utan att bli diskriminerad. Invandrare från olika länder kan intyga detta.

Kan det komma ett starkt uttalande från svensk sida om att den kristna livsåskådningens humanistiska behandling av oliktankande bör tillämpas i andra länder och att man måste finna lösningar utan våld och förtryck?

Sverige har rykte om sig att som ett neutralt land reagera mot allt våld och förtryck i världen. Det är angeläget att vi, så länge vi motsvarar det vi ger oss ut för att representera, också reagerar mot omänskliga handlingar, samtidigt som vi anvisar sådana demokratiska, humana och fredliga vägar som vårt land praktiserar.

Anf. 5 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Den svenska regeringens mycket entydiga avståndstaganden från våldet i Iran har framgått, hoppas jag, av det svar som jag nyss lämnade. Jag tror också att det svaret ger en klar återspeglning av hur det svenska folket reagerar på våldsutvecklingen i Iran. Det finns väl anledning att tillägga att de båda interpellanternas kommentarer till mitt svar ytterligare belyser enigheten när det gäller reaktionen mot det fruktansvärda våldet.

Sven Johansson tycker att det därutöver bör sägas ut vad Sverige kan göra för att ytterligare stödja en demokratisk utveckling i Iran, och Oswald Söderqvist var inne på samma sak.

Jag tror att en av de åtgärder som är viktiga är den politiska opinionsbildningen nu liksom i alla lägen där vi inte kan blanda oss i saker och ting mera handgripligt. Det är just en sådan opinionsbildning som både jag, statsministern och andra i regeringen ägnat sig åt i ovanligt många tal i denna fråga.

Jag kan för övrigt också berätta för kammaren att om några timmar kommer Sverige i FN återigen att i ett utskott ta upp situationen i Iran och där

*Om utvecklingen
i Iran*

framhålla hur viktigt det är att FN inte låter saker och ting bara passera utan följer vad som händer med uppmärksamhet. Det är så det brukar uttryckas på FN-språket när man är oroad över utvecklingen och menar att världsorganisationen har ett ansvar.

Både Oswald Söderqvist och Sven Johansson tycker också att det är angeläget att Sverige talar ut när stora länder blandar sig i andra länders inre angelägenheter. Jag har ingen anledning att annat än hålla med om att jag tycker att det är angeläget att vi står upp och gör det oavsett vilket stort land det handlar om och att vi gör det utan rädsla. Jag tycker också att vi i hög grad har levt upp till detta krav.

Sven Johansson vill vidare att jag på regeringens vägnar skall uttala mig för att kristna värderingar bör gälla i den politiska utvecklingen i Iran, kristna värderingar mot våld och förtryck. Jag tror inte, Sven Johansson, att det är vår sak att säga att i ett muslimskt land skall kristna värderingar gälla. Däremot är det vår sak att hävda allmänna, av FN och andra omfattade principer om mänskliga rättigheter, i Iran och andra länder som är muslimska.

Men det finns – jag håller med Oswald Söderqvist om det – anledning att i en sådan här interpellationsdebatt söka se vad som händer i Iran i ett något längre och djupare perspektiv. Då bör man naturligtvis också belysa andra länders inblandning i händelseutvecklingen. Schahdynastins Iran, som förvisso massivt stöddes av Förenta staterna, var ett samhälle med oerhörda sociala och ekonomiska orättvisor med förtryck av oliktänkande och med allvarliga inskränkningar i elementära fri- och rättigheter. Det var också ett samhälle där landets religiösa traditioner förkvävdes i moderniseringens och industrialiseringens namn. En drastisk sekularisering genomfördes på bekostnad av många s. k. shia-muslimers främsta principer. När väl förändringen kom i Iran gick den fram med en väldig kraft. Den politiska oppositionen och de religiöst förtryckta representerade tillsammans en stark revolutionär kraft. Schah-regimen föll på mycket kort tid samman, nästan som ett korthus. Den revolutionära entusiasmen var massiv. I tidningar och TV kunde vi se hur miljoner människor fyllde Teherans gator under glädjedemonstrationer. Den internationella opinionen, inte minst i vårt eget land, engagerade sig aktivt och positivt för det iranska folkets nyvunna frihet och nya framtidsmöjligheter.

Men splittringen mellan de politiska och religiösa ledarna i landet blev uppenbar redan några månader efter schahens fall. Den revolutionära dynamiken svepte undan den ena regeringen efter den andra. Khomeini, ayatollah, framstod som den dominerande ledaren, trots att han, såvitt man kan bedöma utifrån, inte alls deltar i det praktiska regeringsarbetet. Ockupationen av USA:s ambassad var naturligtvis främst ett uttryck för avskyn mot den amerikanska supermakten och dess agerande i Iran under schah-tiden, ja, det vill jag tillägga, ända sedan Mossadeqs också utifrån regisserade fall. Samtidigt blev det utdragna gisslandramat ett uttryck för den då oavgjorda maktkampen inom den iranska ledningen. För varje dag som gisslans fångenskap förlängdes i Iran försämrades drastiskt den iranska

ledningens internationella ställning och prestige.

I september 1980 kom så kriget mot Irak. Möjligheterna för landets ledare att börja bygga upp sitt land blev än mindre. Även i krigföringen märktes splittringen inom den iranska ledningen. President Banisadr klagade som bekant offentligt över sin regerings inkompetens.

Den inre krisen kulminerade i juni i år. President Banisadr avsattes av det iranska parlamentet vid en dramatisk session den 20–21 juni i år. På gatorna i Teheran demonstrerade den helgen Banisadranhängare och den mest militanta oppositionen, Mujaheddin Khalk. Ett tjugofemtal personer dödades under demonstrationerna och ungefär lika många demonstranter avrättades påföljande morgon utan några som helst rättgångar.

Sedan ökade som bekant våldet mycket snabbt. Det islamska republikanska partiets högkvarter bombades, och ett stort antal av landets politiska och religiösa ledare dödades i ett fruktansvärt attentat, som jag också redogjorde för i mitt svar. Detta blev den främsta utlösande faktorn till det av regimen ledda motvåldet, som tagit sig så många brutala uttryck under de senaste månaderna. Detta har skett under en religiös täckmantel – öga för öga, tand för tand. Men under denna täckmantel har det också skett en massiv förföljelse av den politiska oppositionen.

Jag skall inte här upprepa den svenska regeringens reaktioner på utvecklingen i Iran. Låt mig bara göra några grundläggande och sammanfattande konstateranden.

För det första: Den svenska regeringen hälsade med lättnad och tillfredsställelse schahens fall och möjligheterna till en ny start för det iranska folket.

För det andra: Den svenska regeringen ger uttryck för det svenska folkets djupa besvikelse över och avståndstagandet från de avsteg från de mänskliga rättigheterna som vi ser i dagens Iran.

För det tredje: Detta avståndstagande omfattar inte bara brotten mot de mänskliga rättigheterna som begås av landets ledning, vilken naturligtvis har ett huvudansvar för människornas trygghet, utan även attentaten från oppositionens sida. Jag tycker att det är viktigt att vi i en sådan här debatt, hur vi än upprörs av den iranska regimens brott, aldrig heroiserar mord från något håll.

Till sist för det fjärde: Vår reaktion är helt i linje med de traditioner på detta område vilka Sverige representerar och försöker upprätthålla. Tyvärr är vald och förtryck alltför vanligt i dagens värld. Men vi får aldrig förtrötta att göra vår röst hörd närhelst och varhelst mänskliga rättigheter inte respekteras. Det handlar ju ytterst om kampen för mänsklig värdighet.

Anf. 6 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag instämmer gärna i utrikesministerns beskrivning av det historiska skeendet från 1950-talet och framåt. Jag är också ganska glad att höra att utrikesministern klart säger ifrån om den inblandning som uppenbarligen har förekommit under alla dessa decennier i Iran. I stor utsträckning beror naturligtvis denna inblandning på oljefyndigheterna. De

har varit viktiga, i första hand kanske för USA men också för västvärlden i övrigt. Vi känner alla till kupperna i början på 1950-talet. Utrikesministern nämnde Mossadeqs regim. Roten till dagens konflikter finns ju faktiskt där.

Den beskrivningen instämmer jag alltså i. Jag är också glad att höra att regeringen på nytt tar upp den här frågan i FN, och jag hoppas att detta skall leda till att det blir en påtryckning på regeringen i Teheran, att man får en uppgörelse och att mördandet kan upphöra.

Sedan är det alldeles klart – och det finns ingen anledning att sticka under stol med det – att ansvaret också måste läggas på oppositionen i det här fallet. Ett ständigt upptrappande av våldet leder uppenbarligen inte framåt, utan man bör naturligtvis se till att man får en annan sorts dialog till stånd än den som förs med vapen. Men fortfarande är det ändå så att den stora repressiva makten i huvudstaden Teheran och i Iran i övrigt upprätthålls av regeringen. Den har polisstyrkorna och den har armén – åtminstone den del som varit verksam hittills, även om det kan finnas opposition där. Därför tycker jag att ett ganska stort ansvar måste läggas på regimen. Man måste möta våldet på ett mer konstruktivt sätt och inte bara plocka ut folk utan någon som helst urskillning – vilket har skett enligt vad vi vet av rapporter från skilda håll. Det har t. o. m. förekommit att man inte ens haft summariska rättegångar – det har skett avrättningar på öppen gata. Detta kan vi aldrig tolerera.

Även om jag instämmer i att ett visst ansvar måste läggas på oppositionen, så är det alltså ändå regeringen som har det stora ansvaret. Den har den stora makten och de stora möjligheterna att verka i det här läget.

Anf. 7 SVEN JOHANSSON (c):

Fru talman! När utrikesministern säger att man ännu en gång skall aktualisera detta i FN, så är min fråga: Kan det leda fram till ett uttalande från FN:s sida?

När det gäller detta med religionen vill jag erinra om att de ledande i Iran i sitt handlande åberopar sig just på sin religion. Då kan vi från svensk sida, med den humana livssyn vi fått genom den kristna livsåskådningen, grundad på Bibeln, hävda att denna livssyn är värd att framhålla, inte minst av en regering som representerar ett land där 95 % av befolkningen tillhör en kristen kyrka.

Eftersom det finns flera länder som omfattar islam som sin religion – och med tanke på vad som nämndes nyss om deras stora förråd av olja osv. – kanske vi kan ställas inför deras hårda attityd på ett annat sätt.

Anf. 8 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Får jag understryka det som Oswald Söderqvist sade och som jag hoppas även framgick av vad jag sade tidigare, nämligen att det självfallet är regeringen som har huvudansvaret för situationen i det egna landet. Det gäller alla länder. Därför kan våld från oppositionella grupper inom ett land aldrig i sig rättfärdiga ett motvåld av den typ som vi nu bevittnar i Iran. Det måste vara fullständigt klart.

Samtidigt finns det anledning att, när man vill ge en beskrivning av vad som faktiskt pågår i Iran, också nämna att det är fråga om en spiral av våld, där det ena våldet möts av motvåld. Vi ser ju exempel på det på så många håll i världen – inte bara inom länder utan också mellan länder, inte minst i Mellanöstern.

Jag delar Sven Johanssons förhoppning om att FN skall göra ett uttalande. Jag hoppas att FN inte räds att ta till orda, när så många av dess fundamentala principer står på spel, och att inte övermäktiga intressen skall hindra världsorganisationen från att agera. Men, som det ofta brukar sägas, FN är inte starkare och inte heller modigare än dess medlemmar. Därför skall vi kanske inte hysa alltför stora förhoppningar. Det viktiga då, för oss här i Sveriges riksdag, är ju att Sverige inte låter sig kuvas till tystnad av mäktiga intressen utan att vi säger våra hjärtans mening om det barbari och den brutalitet som vi nu ser exempel på i Iran.

Jag vill än en gång, Sven Johansson, säga att det i hög grad är på kristna värden grundade uppfattningar om mänskliga rättigheter som vi ger uttryck för, även om vi inte gör det precis med de formuleringar som Sven Johansson själv föredrar att använda.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1981/82:61 om villkoren för förvärv av hyresfastighet m. m.

Anf. 9 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Fru talman! Oskar Lindkvist har frågat mig när regeringen avser att initiera en allmän översyn av förutsättningarna för tillstånd till förvärv av hyresfastighet m. m. och effektiviteten i den prövning som förbehållits kommunen. Vidare har Oskar Lindkvist frågat om jag vill bekräfta åsikten att bostaden skall vara en social rättighet och inte en handelsvara.

Oskar Lindkvists första fråga gäller lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m. m., den s. k. tillståndslagen. Tillståndslagen har nu varit i kraft sedan 1976. År 1979 genomfördes vissa ändringar i lagens bestämmelser om tillståndsplikt vid fastighetsförvärv och om förutsättningarna för tillstånd. I samband därmed gjordes lagen också tillämplig i hela landet. De ändringar som gjordes 1979 innebär bl. a. att förvärv av hyresfastigheter skall anmälas till kommunen, som därefter har att ta ställning till om förvärvet behöver prövas av hyresnämnden. Bestämmelserna i 4 § om förutsättningar för tillstånd skärptes också på så sätt att tillstånd nu *skall* vägras om förvärvaren inte förmår göra sannolikt att han har förmåga och avsikt att bedriva en sund bostadsförvaltning. Bestämmelserna om förvärv av aktier och andelar i fastighetsbolag ändrades inte.

Tillståndslagen har otvivelaktigt lett till en sanering av hyreshusmarknaden. Det anmälningsförfarande som infördes år 1979 tycks i stort sett fungera bra och har gett kommunerna en nyttig inblick i fastighetshandeln. Lagen har

*Om villkoren för
förvärv av hyres-
fastighet m. m.*

*Om villkoren för
förvärv av hyres-
fastighet m. m.*

emellertid fortfarande vissa brister. Bl. a. finns det anledning att tro att bestämmelserna om tillståndsplikt vid aktie- och andelsförvärv inte har fått åsyftad verkan. Kritik har också riktats mot tillämpningen av bestämmelserna i 4 § om förutsättningarna för tillstånd. Den s. k. Göta Finans-affären har visat på svårigheten för en kommun att i tid ingripa mot nyetablerade bolag som uppträder på fastighetsmarknaden.

Den 2 november i år besvarade jag en interpellation av Rune Torwald om åtgärder mot den icke seriösa fastighetshandeln. Som jag då nämnde har jag följt tillämpningen av tillståndslagen i hyresnämnderna och bostadsdomstolen, och jag anser nu att tiden är mogen för att ta upp frågan om ändringar i lagen. En departementspromemoria kommer att arbetas fram under varen. Den undersökning av tillståndslagens tillämpning som nyligen har slutförts inom Stockholms kommun kommer att vara till stor hjälp i detta arbete. Arbetet kommer främst att inriktas på att utforma effektivare bestämmelser om tillståndsprövning vid aktie- och andelsförvärv. Det finns emellertid även anledning att överväga utformningen av bestämmelserna i 4 § om förutsättningarna för tillstånd. Frågan om riktlinjer för kommunernas handläggning av anmälda förvärv kan också behöva tas upp.

Inte sällan förekommer i den politiska debatten slagord vars innebörd inte alltid går att transformera till praktisk politik, bl. a. därför att de som använder dessa slagord sällan klargör innebörden. Bostaden skall vara en social rättighet och inte en handelsvara är ett sådant slagord.

Att alla skall ha rätt till en god bostad till ett skäligt pris är ett grundläggande mål för svensk bostadspolitik. Denna målsättning står fast även om vi i ekonomiskt kärva tider också tvingas ompröva bostadsstödets inriktning.

Ca 2,1 miljoner av våra bostäder upplåts med ägande- eller bostadsrätt. Att dessa säljs och köps är en naturlig och önskvärd företeelse. Även köp och försäljningar av flerbostadshus förekommer som ett naturligt inslag i en effektiv fastighetsförvaltning.

Om Oskar Lindkvist med sin fråga, om jag vill bekräfta åsikten att bostaden skall vara en social rättighet och inte en handelsvara, åsyftar ett avståndstagande från sådana köp och försäljningar vars syfte är något annat än att använda fastigheten för eget boende eller att bedriva en seriös fastighetsförvaltning, så är svaret på Oskar Lindkvists andra fråga ja.

Anf. 10 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret på min interpellation.

Frågan om att få till stånd effektivare åtgärder för att sätta stopp på spekulation i hyresfastigheter har vi från socialdemokraternas sida drivit hårt. Efter hand som vissa brister i lagen om förvärv av hyresfastighet m. m. uppenbarats har vi krävt en översyn av lagen och dess tillämpning. Vi försökte 1979 få riksdagens borgerliga majoritet med oss för att redan då se över lagen – men förgäves, detta trots att bostadsministern själv medgav att det fanns skäl att se över lagstiftningen. Som så många gånger förr i denna kammar ville majoriteten invänta ytterligare erfarenheter.

*Om villkoren för
förvärv av hyres-
fastighet m. m.*

När vi tog upp frågan om en översyn det här året kunde vi hänvisa bl. a. till den utredning som kommunstyrelsen i Stockholm gjort om ekonomisk brottslighet i samband med fastighetshandel och svart lägenhetsförsäljning. Den utredningen ansåg att tillståndslagen tillämpades milt och att någon ändring i tillämpningen inte inträtt efter riksdagsbeslutet 1979. Trots detta förlorade vi voteringen, där det förelåg ett förslag från socialdemokraterna i civilutskottet om att den begärda översynen av lagen skulle sättas i gång. Genom dröjsmålen har vi förlorat i tid, vilket är ytterst beklagligt. För dessa dröjsmål bär regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten det hela och fulla ansvaret.

Självfallet är jag glad över att den nu begärda översynen skall ske. Jag hoppas att den kan genomföras snabbt. Material som kan utgöra underlag saknas förvisso inte.

Bostadsministern säger i svaret: "Arbetet kommer främst att inriktas på att utforma effektivare bestämmelser om tillståndsprövning vid aktie- och andelsförvärv." Och det är bra. Det finns emellertid anledning – heter det vidare i svaret – att överväga utformningen av bestämmelserna i 4 § om förutsättningarna för tillstånd. Jag delar helt den uppfattningen.

När det gäller 4 § i lagen pekar bostadsministern på vissa svårigheter för en kommun att i tid ingripa mot nyetablerade bolag som uppträder på fastighetsmarknaden. Jag vill inte helt bestrida detta, eftersom konstaterandet exemplifieras med den s. k. Göta Finans-affären i Göteborg, där jag menar att handläggningen har skett på ett sätt som vittnar om en politisk, i detta fallet en borgerlig, majoritets ovilja att lyssna på hyresgästerna.

I den senare delen av bolagets förvärv av hyresfastigheter begärde nämligen hyresgäströrelsens organisation i västra Sverige att ärendet skulle hänskjutas till hyresnämnden för prövning. Det hade kommit fram så klara indikationer på att förvärven ditintills inte var seriösa att en prövning av hyresnämnden ansågs befogad. Men med rösterna fem mot fyra i borgerlig favör i fastighetsnämnden kunde förvärven genomtrufas, till skada för både hyresgästerna och det politiska förtroendet.

Sedan är det en helt annan sak att banker och försäkringsföretag behandlar försäkringstagarnas och spararnas pengar så lättsinnigt som skett i Göta Finans-affären. Jag har tidigare sagt i våra riksdagsdebatter rörande spekulation i fastigheter att det är banker, kreditinstitut och försäkringsbolag som ställer upp och ser till att spekulanterna får krediter.

Jag noterar att kammarkontoret i Stockholm för någon vecka sedan gjorde samma konstaterande. I sin skrivning sade kontoret rent ut att det är bankerna som förser fastighetsspekulanterna med pengar. Utan denna finansiering skulle det vara mycket lättare att få stopp på spekulationen. Vi kan, i och med att den begärda översynen nu skall utföras, blir överens i den här frågan.

Jag har däremot inte lika lätt att förstå det svar som bostadsministern gav på min fråga om bostaden skall vara en social rättighet eller en handelsvara. Bostadsministern har kommit till den smått underliga uppfattningen att begreppet social rättighet har blivit ett slagord.

*Om villkoren för
förvärv av hyres-
fastighet m. m.*

Fru talman! Jag delar till ingen del den uppfattningen. Under alla mina år i politiken har jag aldrig träffat på uppfattningen att den sociala rättigheten till en bostad är slagordsbetonad. Jag rör mig emellertid sällan i de kretsar som fnyser åt de sociala målen och som ser bostadsmarknaden som en ren vinstkälla. Jag utelämnar dessa grupper i de erfarenheter jag har från lång verksamhet inom bostadspolitik.

När jag ställde frågan ville jag ge bostadsministern en möjlighet att deklarerat en något djupare insikt i betydelsen av den sociala rättigheten till en god bostad. Med all rätt tar bostadsministern avstånd från fastighetshandel i spekulativt syfte. Men jag är både häpen och – med tanke på de gångna veckornas debatt här i kammaren om vad som skall komma att stå i budgetpropositionen nästa år rörande bostäderna när det gäller den sociala innehållet i bostadspolitik – oroad över att bostadsministern har missat poängen i min andra fråga, som gäller om hon helt och fullt ställer upp för ett socialt inriktat bostadsbyggande i det här landet.

Anf. 11 Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Fru talman! Det finns inte mycket anledning att polemisera mot Oskar Lindkvist. Våra erfarenheter från 1976 fram till 1978 gjorde att vi 1979 ändrade lagtillämpningen. Det var också de erfarenheterna som Oskar Lindkvist menade borde ha lett till en översyn omedelbart efter det att vi hade ändrat innehållet i 4 § med tillämpning från 1979. Det rimliga är naturligtvis att man väntar en viss tid och ser hur tillämpningen fungerar och därefter vidtar lämpliga åtgärder, om detta visar sig behövt.

Men det finns ingen anledning att gräva i gammal historia. Nu har en viss tid gått. Vi har under de gångna åren följt verksamheten genom att granska domar i hyresnämnder och bostadsdomstolar, och vi har följt Stockholms kommuns utvärdering.

I huvudsak har socialdemokraten Oskar Lindkvist riktat in sina krav på förändringar i de förutsättningar som skall gälla för tillstånd. Vad som under det senaste halvåret har aktualiserat debatten om tillståndslagens tillämpning är framför allt Göta Finans-affären, som delvis handlar om någonting annat, nämligen hur man prövar andelsföretags köp och försäljning av aktier. Det är framför allt den biten som vi nu skall granska tillsammans med de andra bitarna.

Oskar Lindkvist försökte ta poäng på hur hanteringen hade gått till i Göteborg. Vad hyresgästföreningen där krävde var att kommunen skulle pröva alla förvärv över huvud taget och alltså inte använda den möjlighet som lagstiftningen ger, nämligen att man begär prövning i hyresnämnden i de fall där man finner det troligt att fastighetsägaren inte har för avsikt att bedriva en seriös bostadsförvaltning. Kravet var alltså inte inriktat enbart på Göta Finans-affären.

Sedan är Oskar Lindkvist upprörd över att jag kallat formuleringen "bostaden skall vara en social rättighet och inte en handelsvara" för ett slagord. Jag kan inte använda någon annan beteckning. När uttrycket används i debatten av olika människor gör de inte något som helst försök att

*Om villkoren för
förvärv av hyres-
fastighet m. m.*

definiera vad de faktiskt menar. Och jag tycker att Oskar Lindkvist i sin interpellation drar förfärligt långtgående ideologiska slutsatser av om man inte till punkt och pricka ställer upp bakom detta slagord. Man kan nämligen inte utifrån sådana här allmänna uttalanden finna exakt vägledning för hur olika lagparagrafer skall se ut. Jag tycker inte att ens Oskar Lindkvist försökte göra någon precisering av vad han faktiskt menar i alla de många olika sammanhang då vi har anledning att diskutera bostadspolitik. Jag tror inte att han kan finna någon exakt vägledning i denna typ av slagord. Det är detta som jag har velat ta upp i mitt svar, när jag säger att självfallet skall inte bostadsmarknaden vara spekulativ. I den meningen tycker jag att man kan ställa upp på uttrycket att bostaden inte skall vara någon handelsvara. Men då försöker jag ge en definition av vad jag faktiskt menar. Jag tycker inte att Oskar Lindkvist och andra gör det, när de använder denna typ av slagord.

Anf. 12 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag tycker att vi för dagen kan avsluta debatten om en översyn av den här lagen, som vi ibland kallar Lex Backström. Vi har nu kommit överens om att det skall göras en översyn. Från socialdemokratiskt håll är vi intresserade av att få fram denna översyn så snabbt som möjligt, och när den föreligger kommer vi att bedöma dess resultat. Jag tycker att med detta kan det här långa grälet om en översyn åtminstone för dagen vara avslutat.

Jag skulle emellertid vilja rätta bostadsministern på en viktig punkt. Det gäller vad som har skett i Göteborg. Jag har för någon halvtimme sedan haft kontakt med Göteborg i den här frågan. Det riktiga är att hyresgästorganisationen begärde en prövning av hyresnämnden i den senare delen av Göta Finans-projektet – inte generellt, som bostadsministern anförde, utan först i den senare delen, vid den tidpunkt då man med rätta befarade att det skulle föreligga en mycket kraftig spekulationsåtgärd bakom de begärda förvärven. Där har alltså hyresgästorganisationen handlat korrekt, men tyvärr har den borgerliga majoriteten inte förstått vad hyresgästerna i den frågan var ute efter.

Sedan vill jag bara säga till bostadsministern att vi har ju tidigare i Sveriges riksdag haft en väldigt fin samstämmighet mellan centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna om de sociala målen i bostadspolitiken. När jag ställer frågan om den sociala rättigheten, så menar jag tillgången till bostad till en rimlig hyra.

Riksdagen har ju en gång antagit en social målsättning för bostadspolitiken, där man säger att det inte skall finnas mer än två boende per rum, kök och vardagsrum oräknade. Vi har en social målsättning, som nu håller på att lösas upp i den ekonomiska politiken i det här landet.

För några dagar sedan kunde vi ju diskutera hur länge som helst här i kammaren om underhållslån, temporära hyresrabatter, statlig uthyrningsgaranti och förstärkt kostnadskontroll, utan att på något sätt bli överens. Detta är ju saker och ting som är viktiga inslag i en social bostadspolitik och som speciellt markerar den sociala rättigheten. Jag befarar, fru talman, att vi

om några veckor kommer att diskutera ett förslag om att ta bort bosättningslånen, som jag tycker är en mycket viktig markering när det gäller ett socialt boende och när det gäller en social rätt till bostad. Så där har nog bostadsministern tagit för lätt på uppgiften när hon skulle markera sin inställning till den sociala rättigheten, för den har i vid mening en betydelse för de allra flesta människorna i det här landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Meddelande om svar på interpellationerna 1981/82:78, 79 och 80

Anf. 13 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! På grund av utrikes resa kommer jag att besvara följande interpellationer måndagen den 14 december: nr 78 av Bertil Måbrink om ifrågasatt nedläggning av Forsbackaverken, nr 79 av Hans Petersson i Hallstahammar om nedskärningarna inom Västmanlands stålindustri och nr 80 av Gunnar Olsson om kartläggning av virkesströmmarna.

7 § Svar på fråga 1981/82:61 om statsbidrag till fortsatt textilproduktion i Enköping

Anf. 14 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Sven Eric Åkerfeldt har frågat mig om jag är beredd att medverka till att bärkraftiga enheter inom Eiserkoncernen kan leva vidare och att ett löntagarägt textilföretag kan få ekonomiskt stöd att driva textilproduktionen vidare i Enköping.

Den svenska tekoindustrin har under lång tid befunnit sig i stora svårigheter. Detta gäller även den statliga tekokoncernen Eiser. Den av riksdagen antagna målsättningen för AB Eiser är att koncernen fr. o. m. år 1981 skall visa rimlig avkastning på arbetande kapital. Eisers resultat väntas emellertid innevarande år bli en betydande förlust. Av det skälet pågår ett intensivt arbete inom koncernen för att begränsa förlusterna.

I proposition 1981/82:56 om kapitaltillskott till vissa statliga företag, m. m. har jag aviséerat att en analys skall genomföras av förutsättningarna för verksamheten inom Statsföretag AB – där AB Eiser är dotterbolag – och att ett förslag kommer att presenteras våren 1982. I det sammanhanget kan det bli aktuellt att även ta ställning till Eisers kapitalbehov.

Från Eiser har jag erfarit att en utredning har gjorts inom Eisers dotterbolag Cewilko AB om Cewilkos framtid. I utredningen har ingått företrädare för de anställda och företagsledningen. Utredarnas samstämmiga bedömning är att det råder överkapacitet inom Cewilko AB. Några MBL-förhandlingar har emellertid ännu inte inletts.

Avslutningsvis vill jag framhålla att jag ser positivt på att löntagarägda företag bildas med utnyttjande av existerande stödformer.

Anf. 15 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga. Det är, som framhålls i svaret, ingen nyhet i dag att svensk tekoindustri och konfektionsindustri har svårigheter. Men det gäller inte hela branschen rätt över. Det finns, kan man säga, russin i kakan som är utvecklingsbara. Ett exempel är otvivelaktigt Hettemarks Konfektions AB i Enköping.

Eisers dotterföretag Cewilko AB, i vilket Hettemarks ingår, har överkapacitet, säger industriministern. Man umgås med planer på en neddragning. Enligt mitt förmenande talar mycket för att de planerna resulterar i, för att inte säga med ödesbestämdhet styr mot, en neddragning just i Enköping. Jag menar att det vore djupt olyckligt. Sysselsättningstillfällena för främst kvinnor behövs mycket väl i Enköping. Det rör sig om ca 150 personer.

Företaget har dessutom en rad unika egenskaper. Man har ett väl marknadsfört firmanamn, varumärke, som har mycket hög status i inte bara de nordiska länderna utan också en rad andra länder. 50 % av företagets produktion går på export. Man befinner sig i den nisch som förefaller vara svensk konfektionsindustris räddning. Det gäller nämligen högkvalitetstillverkning av främst damkappor.

Sett som enskilt företag går företagets verksamhet i dag ekonomiskt runt, och företaget bör med en ökad satsning på marknadsföring och produktutveckling ha goda framtidsutsikter.

Enköpings kommun är beredd till långtgående arrangemang inom ramen för sin kompetens för att stötta företaget och främja dess fortsatta existens, och man har just avslutat en egen utredning om förutsättningarna för detta. Vidare finns det hos personalen ett intresse för att som en allra sista utväg ta över ansvaret från företaget. Även kommunen är positiv till en sådan lösning.

Det är mot denna bakgrund som jag i min fråga har tagit upp alternativet löntagarägt företag. Jag är naturligtvis tacksam för industriministerns redovisning av sin positiva syn på det alternativet, även om jag noterar att han hänvisar till att en sådan lösning får sökas enligt redan existerande stödvillkor.

Jag är medveten om att den ekonomiska situationen nu begränsar möjligheterna till ytterligare åtgärder, utöver de gängse åtgärderna. Jag är dock övertygad om att man, om alla goda krafter samverkar, kan nå väldigt långt. En avgörande fråga är då om det finns någon möjlighet att få behålla firmanamnet Hettemarks. Ett sådant stöd vore väl så mycket värt som ett betydande ekonomiskt stöd. Ja, jag skulle vilja säga att det är en absolut förutsättning för att verksamheten i någon mån skall kunna fortsätta vid företaget.

Är industriministern mot bakgrund av detta beredd att verka för att man vid ett framtida avgörande om Cewilkos och Hettemarks framtid beaktar möjligheterna när det gäller att få bevara firmamärket?

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om statsbidrag
till fortsatt textil-
produktion i En-
köping*

Måndagen den
23 november 1981

*Om statsbidrag
till fortsatt textil-
produktion i En-
köping*

Anf. 16 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Jag vill först säga vad jag inledningsvis antydde, att jag i princip i sammanhang där det finns en vilja från de anställda, en dynamik och kreativitet och en förmåga i företagen och från de anställdas sida att främja förnyelsen med att låta de anställda ta över företagen, är anhängare av detta. I den proposition om kooperativa företag som planeras till våren kommer regeringen att ytterligare gå in på möjligheterna att skapa reella förutsättningar för anställda att ta över sina företag. Men jag måste i detta speciella fall tala i principer, eftersom det måste ankomma på Eisers företagsledning att tillsammans med de anställda finna de framtida formerna för Eisers överlevnad och de framtida formerna för de anställdas medverkan i denna process. Som jag sade i mitt svar återkommer jag till denna fråga senare. Jag kan därför inte heller i dag ge mig in på en diskussion beträffande enskilda varumärken och deras framtid i detta sammanhang.

Det har berättats för mig att man i Eislerledningen diskuterar en uppdelning av koncernen på ett antal självständiga ansvarsområden och resultatområden. I detta sammanhang förefaller det som om det skulle finnas goda förutsättningar att ge de anställda ökad möjlighet, på de driftsplatser där så kan vara fallet, att också ta ett direkt företagansvar. Jag är självfallet beredd att i min mån och inom givna ramar medverka till en sådan utveckling.

Anf. 17 SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Fru talman! Jag är naturligtvis tacksam för det besked jag här fått, ty det är mycket viktigt att man från högsta ort har en positiv inställning i den fråga det här gäller. Nu kommer företrädare för Enköpings kommun, om jag är rätt underrättad, att redan i morgon på departementet redovisa sin utredning rörande framtidsutsikterna för Hettemarks Konfektions AB. Här kommer naturligtvis alternativet med löntagarägda företag att behandlas.

Industriministern säger att han kan behandla denna fråga bara ur principiell synpunkt. Det har jag förståelse för i detta läge av utvecklingen. Men det skulle vara av allra största betydelse för de anställdas fortsatta engagemang, om de i varje fall i samband med uppvaktningen i departementet i morgon kunde få det besked som jag har fått i dag. Detta besked kanske kan utvecklas ytterligare till att det inte råder några principiella hinder mot att lösa problemet för de anställda på detta sätt med firmamärken. Jag hoppas att så blir fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1981/82:84 om tillvaratagande av den tekniska utvecklingskunskapen

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om tillvaratagan-
de av den tekniska
utvecklingskun-
skapen*

Anf. 18 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Thure Jadestig har frågat mig vilka åtgärder jag anser måste vidtas för att förhindra att den tekniska utvecklingskunskapen inom fler och fler branscher försvinner.

Orsaken till Thure Jadestigs fråga är hans uppfattning att den tekniska utvecklingskunskapen inom fler och fler branscher försvinner till följd av att svenska företag kommer i utländsk ägo.

Försäljning av företag eller delar därav över gränserna är många gånger ett led i den fortgående specialisering som ständigt pågår såväl inom landet som utomlands. Sett ur nationell synvinkel får denna utveckling såväl positiva som negativa konsekvenser. Detta innebär att man på vissa områden stärker sin ställning medan man på andra områden exempelvis kan förlora kompetens. Det är dock tyvärr orealistiskt för ett litet land som vårt att i internationell konkurrens följa med i utvecklingen inom alla produktområden.

Enligt min uppfattning är det samhällets uppgift att skapa sådana allmänna betingelser för industrin att de utvecklingsbara och internationellt konkurrenskraftiga delarna kan utvecklas vidare. En mängd åtgärder med syfte att åstadkomma ett industriklimat som stimulerar företagens forsknings- och utvecklingsverksamhet har riksdagen tagit ställning till med anledning av regeringens industripolitiska proposition våren 1981 (prop. 1980/81:130, NU 1980/81:64, rskr 1980/81:425). Förslagen i propositionen innebär bl. a. direkta stödåtgärder för forsknings- och utvecklingsarbete i företagen. För att generellt stimulera denna typ av verksamhet finns sedan 1973 också ett särskilt forskningsavdrag som medger extra skattelättnader i samband med forsknings- och utvecklingsarbete i företag. Regeringen har nyligen föreslagit (prop. 1981/82:70) vissa förbättringar i möjligheterna att göra sådant avdrag.

Ett annat sätt att möta de problem som Thure Jadestig tar upp är att genom lagstiftningsåtgärder införa en kontroll av utländska förvärv av svenska företag. Som justitieministern redovisade i ett interpellationssvar häromdagen pågår f. n. inom regeringskansliet ett arbete med att utforma en särskild lag i ämnet. Målsättningen är att en proposition skall läggas fram till våren.

Anf. 19 THURE JADESTIG (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för ett positivt svar på min fråga. Bakgrunden till min fråga har varit att ett finskt företag övertar ett svenskt – det är i och för sig inte så märkligt. Men på industriorten känner man osäkerhet inför framtiden. Å andra sidan upplever de anställda det som en god chans att få behålla sina arbeten. – Så komplicerad är vår industriella vardag. Fabriken utgör dock stommen i industrisamhällets arbetsmarknad.

Måndagen den
23 november 1981

Om sysselsättningen på vissa bruksorter i Västmanland

Electrolux köpte det svenska företaget för endast ett par år sedan. Även den gången såg de anställda och kommunen detta som positivt. Den stora koncernen hade en industrienhet som tillverkade jordbruksmaskiner, och kanske kunde skördetröskan bli ett komplement till företagets lantbruksmaskinsenheter. Men så var det tydligen inte.

Den svenska tillverkningen av skördetröskor övergår nu i andra händer. De svensktillverkade skördetröskorna kommer sålunda att försvinna från marknaden.

Det svenska företaget övertar det finska företags tillverkning av kylskåp osv. – som ju passar mycket bra in i den stora koncernens nischer. Det finska företaget kompletterar å sin sida sin jordbruksmaskinsenhet och förstärker sin marknadsandel, och troligen tillförs också ny teknik.

Fabriken i Morgongåva blir bara delvis tillverkande och i övrigt en sammansättningsfabrik. Vad man förlorar är den påverkan som man tidigare kunnat utöva i företagets utvecklingsavdelning, som har varit mycket framgångsrik men som nu överförs till ett annat land.

Ett inhemskt kunnande avvecklas alltså. Vad det kan betyda näringspolitiskt sett i ett längre perspektiv för företagets överlevnad är det svårt att sia om. Nu tycker jag ändå att statsrådet är mycket positivt i sitt svar. Han har klart och tydligt sett de problem som uppstår, och den lagstiftning som här aviseras – riksdagen har att se fram emot en proposition till våren som skall innebära kontroll över utländska företags förvärv av svenska företag – ser jag som något positivt. Denna lagstiftning kan också ge oss chansen att på ett bättre sätt tillvarata teknisk utveckling och tekniskt kunnande i svensk industri.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1981/82:102 om sysselsättningen på vissa bruksorter i Västmanland

Anf. 20 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Karl-Gustaf Mathsson har frågat mig vilka åtgärder som kan vidtas för att via ersättningsindustrier trygga sysselsättningen i de drabbade bruksorterna Fagersta, Norberg, Surahammar och Hallstahammar. Bakgrunden till frågan är att aktuella friställningar vid Fagersta AB ytterligare försämrat sysselsättningsläget i Västmanland.

Bruksorterna i Västmanlands län har liksom många andra bruksorter i landet drabbats av strukturförändringar inom industrin. Jag har tidigare här i kammaren vid flera tillfällen redogjort för min syn på dessa problem och skall inte nu ta upp tid med upprepningar. Lokala och regionala myndigheter har tagit flera initiativ till projekt som syftar till att åstadkomma ny sysselsättning. Sålunda har såväl Hallstahammars som Surahammars kommun startat kampanjer för att främja företagsutvecklingen. Liknande projekt pågår i Norberg och Fagersta. Vidare arbetar utvecklingsfonden med ett projekt för

att söka personer inom företagen som vill starta ny verksamhet. Med anledning av bl. a. nedläggningen av masugnen i Spännarhyttan förklarade jag mig beredd att föreslå regeringen att lämna regionalpolitiskt stöd till särskilt angelägna projekt i Norbergs kommun utöver vad som normalt utgår i stödområde 2. Riksdagen beslöt våren 1981 på regeringens förslag (prop. 1980/81:67, s. 36) om ökade möjligheter att bevilja regionalpolitiskt stöd till bl. a. kommunala industrilokaler i orter som drabbats av strukturförändringar inom gruv- och stålindustrin. I Norberg har också lokaliseringsstöd beviljats för att bygga kommunala industrihus. De åtgärder som jag nu har redovisat, liksom de resultat som kan komma att nås till följd av sådana initiativ som tas på regional och lokal nivå, bör enligt min bedömning leda till att ny sysselsättning kan skapas.

Anf. 21 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga. Läget inom de krisdrabbade kommunerna i Västmanland är nu sådant att kraftfulla regionalpolitiska insatser snabbt måste sättas in. Bitterheten och oron bland befolkningen, och då inte minst bland ungdomen, är stor. En snabb resumé av den rådande situationen ger följande dystra bild.

Fagersta kommun: under 1981 har fram till september månad 122 arbetstillfällen fallit bort. Genom det senaste beslutet inom Fagersta AB:s styrelse om en avveckling av kolstålsverksamheten faller ytterligare 330 arbetstillfällen bort i Fagersta.

Norbergs kommun: genom Spännarhyttans nedläggning försvann 275 arbetstillfällen. Därtill berördes ett hundratal anställda i entreprenad- och serviceföretag.

Surahammars kommun: genom metallurgins nedläggning föll 240 jobb bort i Surahammar. Virsbo Bruk i Surahammars kommun, som hittills varit förskonat från personalneddragningar, har nu anmält en viss övertalighet på personal – det gäller 30 personer. I Ramnäs Bruk, också inom Surahammars kommun, aviseras en personalminskning på över 40 personer.

Hallstahammars kommun: inom Hallstahammars AB fanns i början av 1980 400 kollektivanställda och 85 tjänstemän. I december i år, alltså om drygt en vecka, kommer företaget att ha 99 kollektivanställda och 35 tjänstemän – en total minskning med inte mindre än 351 personer. Inom Hallstahammars största företag, Bulten-Kanthal AB, sker följande personalminskningar: bultdivisionen minskar med 195 personer och Kanthaldivisionen med 60 personer. Vidare övervägs en minskning inom gjutgodsddivisionen med 85 personer.

Till denna uppräknning skall också läggas alla bieffekter som dessa personalnedskärningar åstadkommer inom framför allt serviceverksamhet av skilda slag. Att den vackra Kolbäcksdalen, mot den bakgrund som jag här har gett, numera i folkmun kallas Kolbäcks-Ådalen är säkerligen förstärkt.

Fru talman! Det är inte första gången jag mot bakgrund av en dyster verklighet ställer frågan till industriministern om vad regeringen har för

Måndagen den
23 november 1981

*Om sysselsättning-
en på vissa bruks-
orter i Västman-
land*

planer för att medverka till att återskapa balans inom sysselsättningen och återge befolkningen i berörda orter en tro på framtiden.

Senast vi pratades vid gällde det enbart Norbergs kommun och svårigheterna där. Nils Åsling hävdade vid det tillfället att han hade försäkringar om att ASEA genom att bl. a. knoppa av, som han sade, en del verksamhet som man hade i överhettade områden skulle föra över nya verksamheter till Norberg.

Industriministern vet säkert hur man har lyckats med detta. Drygt 80 av utlovade 300 arbetstillfällen har kommit till stånd. När och hur kommer de övriga? Inom parentes sagt har väl industriministern nu upptäckt hur rätt vi hade i våra varningar angående Spännarhyttan.

Nu kan vi betrakta verkligheten. Nu upplever vi skrotbrist, och vi upplever också höjda skrotpriser.

Min fråga till Nils Åsling är: När kommer regeringen att presentera en sysselsättningsplan för bruksorterna?

Anf. 22 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Jag får först säga – innan vi går vidare i debatten – att jag är beredd att ta upp skrotfrågan i ett senare sammanhang. Jag har gett skrotförbrukarna beskedet, att om man från deras sida inte anser sig kunna klara skrotförsörjningen i ett längre perspektiv, är regeringen självfallet beredd att vidta åtgärder.

Beträffande en sysselsättningsplan för Bergslagen, som K.-G. Mathsson efterlyser, vill jag säga att det inte är genom sysselsättningsplaner som man löser de här problemen, utan det skall ske genom ett samspel mellan lokala och regionala myndigheter och genom företagens medverkan.

För att ta exemplet Norberg, som vi tidigare har diskuterat, noterar jag att de kommunala industrihus som vi beviljade medel till i våras nu är under uppförande. Jag noterar att ASEA har flyttat viss verksamhet dit, vilket i varje fall har haft positiv inverkan på arbetslösheten bland kvinnorna, vilken har gått ned väsentligt.

Jag noterar också att det finns ett brett lokalt engagemang i Norberg – någonting som jag skulle vilja kalla Norbergsmodellen, där man verkligen engagerar sig i företagen och på orten för att inventera vad som finns att mobilisera av alternativa produktidéer och sysselsättningstillfällen.

Det är den vägen man får gå fram i Norberg, som i andra Bergslagsorter, för att försöka klara de problem som otvivelaktigt finns i den här regionen.

Anf. 23 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Fru talman! Att den nuvarande regeringen inte tar sina vallöften på allvar vet alla och envar i dag. Men jag anser verkligen – och det tycker jag att man kan kräva – att regeringen skall ta riksdagsbeslut på allvar. Det finns, industriministern, riksdagsbeslut på en klar beställning till regeringen att ta fram en sysselsättningsplan för bruksorterna. Återigen: Är Nils Åsling beredd att medverka till att en sådan plan kommer fram?

Nils Åsling nämner i sitt svar det temporära regionalpolitiska stöd som nu kan utgå till kommunerna för byggande av industrilokaler. Det är bra, men för att detta stöd skall bli verkningsfullt fordras att det inte bara blir temporärt utan får utgå under åtminstone en femårsperiod.

Industriministern hänvisar också i sitt svar till utvecklingsfonden och dess insatser. Det är riktigt att fonden gör vad den kan med nuvarande resurser. Men resurserna är inte tillräckliga. Är industriministern beredd att ge utvecklingsfonden större administrativt bidrag, som den verkligen behöver, för att medverka till att klara ut dess mycket svåra problem?

*Om beslutat bolag
för utveckling av
transportsystem*

Anf. 24 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Det är självklart att riksdagens beslut skall verkställas. Det är det vi håller på med, genom de insatser för sysselsättningen som vi gör. Den regionalpolitiska proposition som kommer före den 10 mars är i hög grad en plan för att främja sysselsättningsutvecklingen i orter med besvärlig sysselsättningssituation.

Karl-Gustaf Mathsson talar om det riksdagen beordrat. Vad har riksdagen beordrat? Har riksdagen beordrat tillkomsten av företag och nya arbetsplatser?

Inte ens oppositionen, som försöker lyfta sig själv i håret gång efter annan, lyckas beordra fram sysselsättning. Det gäller att skapa detta utifrån de förutsättningar som finns lokalt och regionalt. Och det är de ansträngningarna vi alltfört, inom ramen för de resurser som vi har till vårt förfogande, är beredda att stödja.

Frågan om utfästelse om femårigt stöd till kommunala industrilokaler är en fråga som får komma upp i samband med den regionalpolitiska propositionen. Jag har den respekten för riksdagens arbetsformer att jag återkommer i den frågan.

Anf. 25 KARL-GUSTAF MATHISSON (s):

Fru talman! Om jag sagt "beordrat" skulle jag ha gjort mig skyldig till en felsägning, men jag talade faktiskt om en beställning till regeringen i och med det beslut som har fattats.

Jag noterar att herr Åsling nu är beredd att tackla dessa problem i den aviserade regionalpolitiska propositionen, och jag avvaktar den med intresse.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1981/82:103 om beslutat bolag för utveckling av transportsystem

Anf. 26 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Bertil Zachrisson har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att det av riksdagen beslutade utvecklingsbolaget för transportsystem-

frågor skall komma i gång med sin verksamhet.

Omedelbart efter riksdagens beslut i frågan i juni 1981 uppdrog regeringen till kammarkollegiet att inrätta de tre aktuella utvecklingsbolagen. I enlighet med regeringens bemyndigande har jag för en tid sedan utsett styrelse för bolagen. Styrelsen höll i början av november sitt första sammanträde. Jag har alltså redan vidtagit de åtgärder som ankommer på mig i detta sammanhang.

Anf. 27 BERTIL ZACHRISSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

För mer än tre år sedan beslöt vi att ge kollektivtrafiken bättre förutsättningar och möta de krav som medborgarna ställer. Jag syftar på beslutet om de regionala myndigheternas huvudmannaskap för kollektivtrafiken. Beslutet har mötts med mycket stor entusiasm ute i regionerna, och det är i dag på väg att förverkligas på de flesta håll. Det har inte gått utan besvär. SJ har varit, jag höll på att säga sedvanligt, vrångt. I det besvärliga förhandlingsarbetet mellan SJ och huvudmännen har regeringen varit ovanligt passiv. Men de regionala trafikhuvudmännen har strävat på, och i många fall har de gjort det med gott resultat.

Det har emellertid visat sig i fall efter fall att den industriella beredskapen har varit mycket bristfällig när det gäller att möta kraven på nya fordon och nya trafiksystem. Den svårigheten kunde förutses. Det var bl. a. därför som vi från socialdemokratiskt håll samtidigt med beslutet om regionalt huvudmannaskap för kollektivtrafiken begärde att utvecklingsbolag skulle inrättas. Det ingick i vår planering för förnyelsen av kollektivtrafiken från första början. I riksdagen vann vi tyvärr inte gehör för tanken förrän 1979, i samband med det trafikpolitiska beslutet, då centerpartiet anslöt sig till förslaget. Jag ber att få göra industriministern uppmärksam på att beslutet faktiskt fattades 1979 och inte 1981 som det står i svaret. Trots det och trots att en centerpartist styrt industridepartementet har riksdagsbeslutet efter två och ett halvt år ännu inte gett några praktiska resultat. Varför har det tagit så lång tid?

När jag som trafikpolitiker har kontakt med trafikhuvudmännen runt om i landet får jag ständigt frågan: Varför sker det ingenting? En hänvisning till industridepartementet brukar i varje fall ibland utlösa en viss munterhet. Man berättar för mig att man vid beställning efter beställning tvingas gå utomlands, där inte sällan ett samarbete mellan samhälle och privat industri skapat förutsättningar för utveckling och produktionskapacitet. Men hos oss, mitt i en expansiv period för kollektivtrafiken, är samhället passivt. Nu frågar jag som trafikhuvudmännen, Nils Åsling: Varför går det så långsamt? Varför sker det ingenting? Är det rimligt att vi skall tvingas utomlands med beställningar på ett område där vi har hög kompetens och där vi skulle kunna vara exportörer i stället för importörer? Jag vet från samtal med industrier som ASEA, Hägglunds, Kalmar Verkstad osv. att det finns beredskap för ett utvecklingsarbete. Men precis som sina motsvarigheter i andra länder, t. ex. i Finland och i Västtyskland, behöver de ett fast utvecklingsarbete

med samhället om de skall ha en chans att konkurrera på lika villkor med utländska producenter på hemmamarknaden och få en bas för en expansiv exportverksamhet. Nu säger Nils Åsling att utvecklingsbolagen har kommit i gång – efter två och ett halvt år. Skall det behöva ta lika lång tid innan de fattar några beslut av praktisk betydelse? På vilket sätt deltar industridepartementet för att driva på den här verksamheten?

Anf. 28 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Det är faktiskt rätt tidsangivelse i mitt svar. Jag vill säga till Bertil Zachrisson att näringsutskottet mycket riktigt tog initiativet 1979. Sedan har vi uppdragit åt styrelsen för teknisk utveckling att närmare gå igenom arbetsuppgifterna för de tre utvecklingsbolag det är fråga om, eftersom de i hög grad berör den verksamhet som också STU genomför. Det fanns alltså anledning för mig att i den industripolitiska propositionen anmäla detta för verkställighet, och riksdagen har bekräftat tillkomsten av de tre aktuella utvecklingsbolagen som alltså nu har startat. Den tid som har gått från det att det ursprungliga beslutet fattades 1979 och till våren 1981 har använts för en kartläggning av hur arbetsfördelningen mellan STU och utvecklingsbolagen skulle genomföras.

Jag vill betona att Sverige i förhållande till sin storlek är mycket större exportör också av utrustning för kollektivtrafik än andra jämförbara länder. Där har alltså Bertil Zachrisson en onödigt pessimistisk uppfattning. Jag vill också betona att regeringen på olika sätt har stött andra projekt inom kollektivtrafiken, bl. a. – via industrifonden – bussprojekt i Volvos regi. Här har alltså en betydande aktivitet förekommit under de senare åren, och det har inte varit någonting som har stoppat upp i avvaktan på tillkomsten av de tre utvecklingsbolagen. Jag skall självfallet se till att de verkligen tar itu med sina uppgifter.

Anf. 29 BERTIL ZACHRISSON (s):

Fru talman! Nej, herr industriminister, riksdagsbeslutet fattades 1979 och alla uppfattar det som hände sedan som förhållning. Ni var egentligen inte intresserade av att gå in i ett rejält arbete för att utveckla den här formen av industriellt samarbete.

Det är riktigt att Sverige traditionellt har haft en utmärkt ställning på exportmarknaden på det här området. Men just under senare år har den sviktat därför att det samarbete industrierna förväntar sig inte har kommit till stånd. Ett konkret exempel är det vi är på väg att få bevittna nere i Göteborg, där man skall beställa spårvagnar. Passiviteten från samhällets sida håller i det fallet på att medverka till att ordern nu går svensk industri förbi.

Jag satt så sent som för några dagar sedan med ledande chefer inom ASEA, och de kunde berätta om hur just detta uteblivna utvecklingssamarbete med samhället hotar dem när det gäller att få i gång den exportverksamhet de har väntat sig. Det är regeringens förhållningspolitik på det här området som på ett allvarligt sätt har skadat svensk industris utvecklingsmöjligheter. Det är en expansiv industri med ett utomordentligt

*Om beslutat bolag
för utveckling av
transportsystem*

högt kunnande, men andra länder har kunnat komma före just därför att regeringarna i dessa länder har visat en mycket mer framträdande aktivitet för att få i gång ett industriellt utvecklingsarbete på transportområdet.

Anf. 30 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Jag måste säga att Bertil Zachrisson överraskar mig med att uppträda här i kammaren så dåligt informerad som han förefaller att vara. Den upphandling som det kommunala trafikbolaget i Göteborg skall göra följer vi med stort intresse. Här är det inte skillnaden i utvecklingsgrad som är det avgörande, utan det är ren anbudstävlan där de ekonomiska förhållandena faller avgörandet. Att föra in det i den bild vi diskuterar är att grovt missförstå vad det är fråga om.

Sedan vill jag påpeka att vid utvecklingen av det mest lovande kollektivtrafiksystem som vi har bevittnat, nämligen Volvos bussprojekt, har staten aktivt stött insatserna. Vi har via STU och den 1979 inrättade industrifonden på skilda områden medverkat i det här avscendet. Men om Bertil Zachrisson menar att vi på något sätt skulle manipulera med upphandlingsförordningen och den vägen främja teknisk forskning och utveckling tar han grundligt miste. Det får i så fall bli riksdagens uppgift att ändra på den upphandlingsförordning vi har.

Anf. 31 BERTIL ZACHRISSON (s):

Fru talman! Naturligtvis behövs det inga manipulationer. Herr Åsling kan ju besöka sina kolleger i t. ex. Finland och Västtyskland och få se med vilken stor framgång de bedriver den här typen av samarbete. Det är klart att det vid en upphandling av den typ vi nu bevittnar i Göteborg blir ett vanligt anbudsförfarande när det skall bli affär av och en diskussion om pengar och ekonomiska nivåer. Men ett tidigare planerat utvecklingssamarbete, som hade skapat förutsättningar för svensk industri på det här området att lägga upp sin produktplanering på ett annat sätt, hade också gett svensk industri möjligheter att konkurrera på betydligt mer likvärdiga villkor med de utländska industrierna. Det jag är rädd för är att den förhållning som vi har bevittnat under de två och ett halvt år som har gått sedan det ursprungliga riksdagsbeslutet nu skall fortsätta. Det betyder att trafikhuvudman efter trafikhuvudman ute i de olika regionerna tvingas att göra sina beställningar hos utländska producenter i stället för i Sverige.

Anf. 32 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Jag nödgas konstatera att Bertil Zachrisson talar fullständigt utan förankring i verkligheten. Alla de projekt som har anmälts från svensk industri såsom intressanta utvecklingsprojekt, framför allt till industrifonden men när det gäller systemutveckling av större omfattning även till STU, har också blivit föremål för åtgärder.

Det utvecklingsbolag som vi nu talar om har inte på något sätt avgörande betydelse för den tekniska standarden i industrin. Sedan får de kontakter som Bertil Zachrisson har inom svensk industri säga vad de vill. De hör ju

inte av sig. De projekt som vi verkligen har haft uppe till diskussion har också blivit föremål för åtgärder.

Här är det framför allt fråga om svensk industris konkurrenskraft. Det är det avgörande. Den tekniska standarden är oförändrat god. De utvecklingsprojekt som har livskraft har kommit till utförande. Det är helt och hållet en fråga om hur man kan hävda sig i de anbudstävlingar som förekommer f. n.

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om beslutat bolag
för utveckling av
transportsystem*

Anf. 33 BERTIL ZACHRISSON (s):

Fru talman! Att svensk industri inte hör av sig kan möjligen bero på att man ständigt bara möts av passivitet. Man har inte sett någon som helst aktivitet från samhällets sida på denna punkt. Att det finns lämpliga projekt behöver man inte diskutera länge med svensk industri i dag för att få veta.

Det förvånar mig att industridepartementet inte har den kontakten med svensk industri på detta område att departementet är medvetet om den ganska stora mängd av intressanta utvecklingsprojekt som industrin har i gång men som man uppfattar att det svenska samhället i form av staten och dess industridepartement inte förefaller intresserat av att utveckla.

Anf. 34 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! I våra fortlöpande kontakter med industrin, Bertil Zachrisson, är utvecklingsfrågorna ständigt uppe till diskussion. Den omständigheten att vi har tredubblat insatserna för teknisk forskning och utveckling under de borgerliga regeringarnas tid har industrin inte kunnat undgå att fästa stort avseende vid. Före 1976 rädde den passivitet som Bertil Zachrisson talar om. Sedan har det skett en enorm upprustning av just den tekniska forskningen och utvecklingen. Industrifonden och utvecklingsfonden är verksamma instrument i detta avseende.

Jag skall vara generös i dag. Om Bertil Zachrisson presenterar en lista över de projekt som han säger inte har fått gehör från regeringen, är jag beredd att ta omedelbar kontakt med de industrier som känner sig förfördelade. Presentera den listan, Bertil Zachrisson, så får jag se hur den ser ut.

Anf. 35 BERTIL ZACHRISSON (s):

Fru talman! Det är pinsamt att den listan inte finns i industridepartementet och att den i så fall skall behöva presenteras via riksdagen. Men jag rekommenderar kontakter med ASEA och andra av de företag som arbetar på detta område. De har en hel rad projekt att diskutera.

Det väsentliga att konstatera här är att det uppenbarligen inte finns någon framförhållning i industridepartementet för att möta den mycket betydande expansion som i dag förväntas på kollektivtrafikområdet när det gäller bussar, trafiksystem, nya transportsystem inom SJ:s område osv. Med den erfarenhet som vi har på detta område borde vi ha legat allra bäst framme inom vår del av norra Europa. Men passiviteten från herr Åslings och andras sida har på ett häpnadsväckande sätt medfört ett handikapp för svensk

industri, som borde ha haft bättre förutsättningar än andra att expandera på exportområdet.

Anf. 36 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Detta är knappast en meningsfull debatt, eftersom Bertil Zachrisson upprepar sina beskyllningar utan att ha något belägg för vad han säger.

Får jag avslutningsvis betona att vi har mycket bra kontakter beträffande utvecklingsprojekten, dels direkt, dels via industrifonden och STU. Om vi här i kammaren skall föra en meningsfull debatt skall man inte komma med grundlösa beskyllningar, vilket Bertil Zachrisson gör. Eftersom han åberopar sina goda kontakter med svensk industri, bör han komma upp till bevis och presentera en lista över de projekt som inte har bemötts aktivt från vår sida. Annars är detta, Bertil Zachrisson, med förlov sagt bara löst prat utan något som helst värde.

Anf. 37 BERTIL ZACHRISSON (s):

Fru talman! Det finns självfallet en rad sådana exempel. Det mest avgörande beviset för detta är att transportföretagen i dag tvingas gå utomlands. Där har utvecklingsarbetet – det gäller både den finska industrin och den västtyska industrin – genom det samarbete som samhället bedrivit skapat förutsättningar för dessa industrier att konkurrera med den svenska industrin på villkor som den svenska industrin inte klarar av. Det gäller spårbunden trafik, bussar, färdtjänstanpassning av kollektivtrafiksystemet osv. De projekten kan herr Åsling ta del av på både Volvo och ASEA samt på andra ställen.

Den ständiga uppgiften från industrin är att den inte får några besked om samhällsplaneringen på detta område från de svenska myndigheterna och från den svenska regeringen i form av industridepartementet. Det finns gott om bevis. Försök inte med den tekniken. Gå hem och gör någonting i stället på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1981/82:66 samt frågorna 1981/82:68 och 70 om verksamheten vid Luxor Industri AB i Motala

Anf. 38 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Thage Peterson har frågat mig, dels om beskedet om ytterligare nedskärning av sysselsättningen vid Luxor AB innebär att de tidigare ambitionerna om att utveckla verksamheten har övergivits, dels om vilka initiativ till åtgärder jag kommer att ta för att förbättra företagets situation och förhindra att den kraftiga personalnedskärningen behöver genomföras.

Torsten Karlsson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen är beredd att

vidta för att rädda sysselsättningen vid Luxor AB och för att i övrigt förbättra arbetsmarknadsläget i Motala.

Nils Berndtson har frågat mig om vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att säkra utveckling och sysselsättning vid Luxor AB i Motala.

Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Luxor AB övertogs av staten efter beslut av riksdagen år 1979 (prop. 1978/79:192, NU 1978/79:52, rskr 1978/79:445). Företagets fortbestånd var då hotat på grund av stora förluster. Som skäl för övertagandet angavs att företagets överlevnadsmöjligheter kunde bedömas som goda, förutsatt att verksamheten rekonstruerades. Genom ett statligt kapitaltillskott om 175 milj. kr. samt en ackordsuppgörelse gavs en finansiell bas för att påbörja en rekonstruktion. Behov av ytterligare kapitaltillskott förutsågs dock.

Enligt vad jag erfarit har hittillsvarande rekonstruktionsarbete inom företaget bl. a. inneburit en fortsatt satsning på TV och angränsande produkter inom produktområdet konsumentelektronik. Trots effektiviseringsåtgärder har lönsamhet i denna verksamhet emellertid inte uppnåtts. Detta produktområde dominerar Luxors verksamhet.

I syfte att minska företagets beroende av främst TV-apparater har en breddning av verksamheten skett till områdena smådatorer och industrielektronik. Dessa områden svarar i dag för ca 20 % av Luxors omsättning och är lönsamma. Utvecklingen inom dessa produktområden bedöms som positiv.

Antalet anställda inom Luxors svenska verksamhet har sedan år 1979 minskat från ca 2 400 till ca 1 700 personer. Av minskningen avser ca 400 verksamheten i Motala.

Företagets resultatutveckling har trots hittills vidtagna åtgärder varit fortsatt negativ. Driftsförlusten för innevarande verksamhetsår beräknas bli ca 70 milj. kr. Förlusterna för de två föregående åren har uppgått till ca 80 milj. kr. vardera året. Fortsatta strukturåtgärder har nyligen aviserats av företaget i syfte att nå lönsamhet i verksamheten. F. n. pågår MBL-förhandlingar om bl. a. en minskning av antalet anställda i Motala med drygt 600 personer samt begränsningar i produktionen av TV-apparater.

Regeringen har nyligen föreslagit riksdagen att ytterligare 175 milj. kr. skall ställas till Luxors förfogande som kapitaltillskott för omstrukturering av verksamheten (prop. 1981/82:25). Ytterligare tillskott kan inte påräknas.

Tillskottet bör ge företaget sådana finansiella resurser att företagets omstrukturering kan fullföljas. Befintliga utvecklingsmöjligheter bör härvid kunna tas till vara. Samarbete mellan Luxor och andra företag inom elektronikområdet kan enligt min mening vara viktiga inslag i strävandena att åstadkomma detta. Företaget måste enligt min åsikt inom rimlig tid uppnå en sådan lönsamhet att fortsatta statliga kapitaltillskott kan undvikas. En fortsatt avtrappning av nuvarande verksamhet torde annars bli nödvändig.

F. n. pågår som nämnts MBL-förhandlingar om bl. a. sysselsättningsminskningar inom Luxor. Jag vill erinra om att jag inte har några formella möjligheter att ingripa i pågående förhandlingar. Det är även oklart vad

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

förhandlingarna kan komma att leda till. En närmare diskussion om vilka lösningar som kan finnas på eventuellt uppkomna arbetsmarknadsproblem kan nu därför inte föras. Jag vill dock i sammanhanget nämna följande.

Ett betydande antal orter i landet har allvarligt drabbats av problem till följd av sysselsättningsminskningar inom industrin under de senaste åren. Regering och riksdag har sökt möta dessa problem på olika sätt, bl. a. i form av ökade arbetsmarknadspolitiska insatser och ökade resurser till bl. a. de regionala utvecklingsfonderna och länsstyrelserna. I ett antal fall har det även varit fråga om ett direkt statligt engagemang i berörda företag. Enligt min mening måste tyngdpunkten i det konkreta arbetet med att lösa de lokala sysselsättningsproblemen bygga på initiativ i länen från företag, kommun och länsorgan.

När det gäller Motala kommun pekar den senaste utvecklingen vid Luxor mot att en skärpning av kommunens sysselsättningsproblem kan komma att uppstå. Ett genomförande av en sysselsättningsminskning av den omfattning som nu är föremål för förhandling inom Luxor, tillsammans med den tidigare minskningen inom andra industriföretag, skulle på längre sikt kunna medföra så negativa konsekvenser för arbetsmarknaden i regionen att insatser i form av regionalpolitiskt stöd bör kunna komma i fråga i kommunen för särskilt angelägna projekt som inte kan finansieras på annat sätt.

Anf. 39 THAGE PETERSON (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation.

Målet för de statliga insatserna i Luxor har varit att skapa en stabil grund för fortsatt verksamhet, i första hand genom att ge företaget förutsättningar att ta vara på sina utvecklingsmöjligheter.

Nu har företaget meddelat att man har för avsikt att dra ned sysselsättningen med 630 personer. Och den neddragningen aviseras omedelbart efter det att förhandlingar om en sysselsättningsminskning på 230 personer är avslutade.

Från de anställdas och från kommunens sida har man arbetat energiskt för att förmå industriministern att ta ett aktivt ansvar för utvecklingen i Luxor. Man har klart sett risken för att en mycket allvarlig situation annars skulle kunna uppstå, och nu har en sådan uppstått på arbetsmarknaden i Motala och när det gäller sysselsättningen i företaget. Jag utgår från att de två riksdagsledamöter som har ställt frågor om sysselsättningen vid Luxor närmare kommer att utveckla detta.

Nu befinner sig alltså företaget i denna allvarliga situation. Sysselsättningen skall nära nog halveras.

Det är mot den bakgrunden jag har frågat industriministern huruvida beskedet om en kraftig nedskärning av sysselsättningen innebär att de tidigare ambitionerna att utveckla verksamheten har övergivits och vilka initiativ industriministern nu kommer att ta för branschen och för företaget.

Det svar som jag här har fått av industriministern är tyvärr knappast av det slaget att det ger anledning till optimism. Jag kan bara beklaga de anställda vid Luxor att industriministern inte anser sig ha anledning att ta deras, företagets eller branschens problem på större allvar.

Industriministern berättar nu att regeringen har föreslagit riksdagen att ytterligare 175 milj. kr. skall ställas till Luxors förfogande. Det tycker jag är bra och riktigt. Men det är ju ingen nyhet. Det meddelades från industridepartementet redan i början av maj månad att regeringen skulle komma med det förslaget – dvs. långt innan den senare fasen. Och det medelstillskottet innebär ju inte att den stora nedskärningen kan undvikas. Trots tillskottet avser företaget att göra sig av med 630 anställda, och det finns formuleringar i industriministerns svar som tyder på att ytterligare nedskärningar kan vara på gång.

Industriministern säger också att företaget nu kan fullfölja sin omstrukturering och att "befintliga utvecklingsmöjligheter bör härvid kunna tas till vara". Detta är inte särskilt klarläggande.

Men även om industriministerns svar är undvikande och svävande, så visar det med all önskvärd tydlighet att han inte har för avsikt att utöva sitt inflytande som ägare av företaget. "Jag vill erinra om att jag inte har några formella möjligheter att ingripa i pågående förhandlingar", säger industriministern i sitt svar.

Anledningen till förhandlingarna är ju beslutet att skära ned antalet anställda. Företaget ägs av staten. Och industriministern bär det ansvar som tillkommer staten som ägare av Luxor. Självfallet kan industriministern då agera, om han så önskar.

Jag har ställt två frågor till industriministern, och jag skall upprepa dem:

Innebär beskedet om en ytterligare nedskärning av sysselsättningen vid Luxor att de tidigare ambitionerna att utveckla verksamheten har övergivits?

Vilka initiativ till åtgärder kommer industriministern att ta för att förbättra situationen och förhindra att den kraftiga personalnedskärningen behöver genomföras?

När jag ställde dessa två frågor var det för att jag ville skapa klarhet beträffande industridepartementets och industriministerns syn inte bara på Luxor utan på elektronikindustrin som helhet. Det måste också ha framgått klart av min interpellation att det var det som jag var ute efter.

Ett avgörande skäl för oss socialdemokrater när vi har tagit ställning till frågan om statliga insatser i Luxor, är att vi har sett dem som ett led i en statlig politik för utvecklingen av svensk elektronikindustri. Vi sade detta klart till den dåvarande industriministern 1979, som inte var Nils Åsling. Vårt bifall till insatserna då gällde utveckling av företaget och industrin. Då bedömdes Luxor ha goda utvecklingsmöjligheter. Vi menade från socialdemokratiskt håll att om industridepartementet i sina utredningar och bedömningar ansåg att den insats som gjordes då var rimlig för att kunna utveckla branschen för framtida möjligheter, så skulle vi lämna vårt bifall till denna framtidsinsats.

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

Men det som nu har skett har ju inte gett en bild av målmedvetenhet och konsekvens från industridepartementets sida. Jag vet inte vad som hände under den dåvarande departementsledningen och vilka utredningar och prognoser som gjordes. Men den nuvarande industriministern har suttit i industridepartementet i två år efter att den insatsen gjordes och måste åtminstone några gånger ha haft anledning att diskutera Luxor och elektronikindustrin i ett framtida perspektiv och icke bara i saneringsperspektiv eller då det gäller akuta insatser. Man får ju av industriministern i dag snarast intrycket att det är fråga om en akut insats.

Självfallet vill vi från oppositionens sida veta hur industriministern ser på elektronikbranschens framtid och hur han och industridepartementet ser på Luxors plats i en framtida svensk elektronikindustri. Därför vill jag ställa några frågor i anslutning till det. Jag begär inte att industriministern skall besvara dem alla här, utan han kan kanske lika gärna ta med dem till industridepartementet som underlag för att ordentligt gå igenom de frågor som hör till den här branschen. Har Luxor en plats där enligt industridepartementets bedömningar? Eller har man bara att se fram emot nya nedskärningar i framtiden? Detta bör riksdagen i dag eller så småningom få besked om, för det är viktiga frågor. Jag är alltså ute efter industriministerns och industridepartementets uppfattning om branschens framtid. På den punkten uttalar sig industriministern inte alls i sitt interpellationssvar.

Sammanfattningsvis har jag med mina frågor velat få en uppfattning om vad regeringskansliet har gjort under den tid då staten haft ansvaret för Luxor. Har det avdelats resurser för att ta tag i problemen, för att stärka och bygga ut Luxors utvecklingsbara verksamhet? Vad har gjorts inom industridepartementet för att skapa förutsättningar för samarbete mellan Luxor och andra företag? Har industriministern, som så gärna talar om nordiskt samarbete i olika sammanhang, tagit några initiativ för att undersöka möjliga lösningar i form av samordning mellan Luxor och elektronikföretagen i våra grannländer? Det är också en intressant fråga, som jag tycker borde ha varit med i industriministerns interpellationssvar.

Om industriministern har tagit några initiativ för att bidra till lösningen av Luxors problem, så tycker jag att detta är ett utmärkt tillfälle att redovisa det för riksdagen. Senare i höst, när frågan om kapitaltillskottet till Luxor kommer upp till diskussion, får vi ju ännu en möjlighet att ytterligare gå igenom Luxors situation och elektronikindustrin.

De frågeställningar jag här har rest är angelägna, åtminstone för oppositionen, när det gäller att ta ställning till kapitalinsatserna men också när det gäller att ta ställning till insatser för att utveckla Luxor och den svenska elektronikindustrin. Jag upprepar att när vi 1979 var med om att göra den insats som då gjordes, så hade detta ett vidare syfte och en mera långsiktig inriktning än bara en akut insats, hur viktig denna än är.

Anf. 40 TORSTEN KARLSSON (s):

Fru talman! Jag får tacka industriministern för svaret på min fråga.

Av svaret framgår att det f. n. inte finns några planer på mera genomgripande åtgärder, som skulle kunna ge Luxor en framtid med nuvarande storlek och därmed trygga sysselsättningen för de anställda. Svaret ger inte ett enda besked om offensiva åtgärder som skulle kunna förändra situationen, utan det andas uppgivenhet och ett slags uppehållande försvar för att fördröja en alltför snabb nedbantning, som tycks vara oundviklig om allt får fortgå som nu.

Statens uppgift skall inte vara att överta krisdrabbade företag för att lägga ner dem. När staten gick in i Luxor, var avsikten att rekonstruera företaget, och det satsades 175 milj. kr. för just det arbetet. Under de nära tre år som staten ägt företaget och Investeringsbanken stått som förvaltare har ingenting hänt i den riktningen. Av de av regeringen nu föreslagna ytterligare 175 miljonerna för omstrukturering kommer väl, efter vad jag kan förstå, ca 70–80 miljoner att gå till skulder i form av banklån som måste klaras. En stor del av de ca 100 miljoner som sedan skulle återstå kommer att gå till fortsatt förlusttäckning under den tid som kommer att förläta innan de senast aviserade åtgärderna, som innebär att ytterligare 600 anställda skall avskedas, är genomförda i september 1982.

Den driftsförlust på 70 milj. kr. som redovisas för innevarande år innebär egentligen ett betydligt negativare besked än vad beloppet ger vid handen. Företaget har nämligen ändrat räkenskapsåret och förlängt det från augusti till årsskiftet 1981-1982, och detta innebär att man kan räkna in julhandeln för det här året, vilket medför en ändring av förlustbeloppet i positiv riktning.

Vad det gäller TV-produktionen, som är den stora sysselsättningsbärande delen av företagets verksamhet, så säljs ju fortfarande Luxors TV-apparater i betydande omfattning på den svenska marknaden. Men problemet är att produktionsvolymen är för liten i förhållande till företagets fasta kostnader. En samordning av TV-produktionen inte bara när det gäller svenska tillverkare utan i hela Norden är nödvändig för att vi skall kunna möta den konkurrens som förekommer från tillverkare med betydligt större produktionsvolym än vad de svenska tillverkarna har – jag tänker då framför allt på japanska tillverkare.

Jag skall nu säga några ord om arbetsmarknaden i Motala. Den har naturligtvis sitt speciella intresse på grund av att den under 10 à 15 år byggt på tre mycket stora företag med flera tusen anställda. Det är Motala Verkstad, Electrolux och Luxor.

I slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet expanderade Electrolux och Luxor mycket kraftigt. Vid Luxor berodde det på att färg-TV:n gjorde sitt stora intåg på marknaden. Luxor, som 1965 var ett företag med ca 650 anställda, ökade under en tioårsperiod till att bli ett företag på ca 2 500 anställda. Företaget drevs mycket optimistiskt. Man gjorde omfattande investeringar i utbyggnad av anläggningen i Motala. Man startade även mindre filialfabriker på andra platser i landet. Samtidigt satsade man på

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

uppbyggnaden av en försäljningsorganisation för export. Det föreföll som om företaget trodde sig ha möjligheter att utan någon konkurrens erövra hela världen för sin TV-marknad. Framför allt var det investeringarna i marknadsföringen som blev förlustbringande för företaget, något som ledde till obestånd och medförde att staten fick gå in som ägare.

Electrolux visar ungefär samma kurva när det gäller uppgången. Det hade framför allt två orsaker. Man flyttade spistillverkningen från Hammarby till Motala, och man specialiserade sig på kylskåpstillverkning för den amerikanska husvagnsmarknaden. Den sistnämnda produkten har varit mycket konjunkturkänslig, och detta har inneburit att personalstyrkan vid företaget har pendlat upp och ned mycket kraftigt. Vid varje tillfälle som det varit en nedgång har den naturliga avgången fått reglera det hela.

Under den tid då dessa båda företag hade sin mycket snabba uppgång och tillgodosåg Motala arbetsmarknad med ett par tusen arbetstillfällen började Motala Verkstad med sina neddragningsåtgärder. Man började avveckla produkter. När de båda andra företagen nådde sin kulmen och konjunkturen började svänga och krisen blev skönjbar vid Luxor, då gjorde man de verkligt stora neddragningarna under ett fåtal år. Från att tidigare på 1960-talet ha varit ett företag med 2 500 anställda, så är det nu sedan några år tillbaka ett företag med ca 250 anställda.

Det har varit flera rätt allvarliga incidenter på arbetsmarknaden i Motala. Ett tiotal företag har lagt ner sin verksamhet eller minskat antalet anställda. Däribland kan nämnas att AB Lindqvists Verkstad har lagt ner företaget, som tidigare hade flera hundra anställda.

Nu befarar man att Luxor kommer att i stort sett dela Motala Verkstads öde, om inga offensiva insatser görs för företaget. TV-sektorn är ju den med tanke på sysselsättningen största sektorn. De andra produkter som företaget har satsat på har en alldeles för liten volym med avseende på både sysselsättningen och möjligheterna att klara företagets ekonomi.

Läget på arbetsmarknaden i Motala är f. n. detta att mer än 1 000 personer går arbetslösa. Med de åtgärder som nu väntas från Luxors sida – uppsägningen av ca 200 anställda som får sluta efter nyår och varslet om uppsägning av 630 personer som kommer att avskedas fram till september 1982 – ter sig situationen mycket dyster för Motala. Motala kommun klarar inte ensam av situationen, inte ens med de resurser som länsorganen kan ställa till förfogande. Jag vill också understryka att det inte bara är Motala som har bekymmer med sysselsättningen och industristrukturen. Även orter som Boxholm, Åtvidaberg och Valdemarsvik har problem.

Industriministern sade i sitt svar att det kan tänkas bli regionalpolitiskt stöd för finansiering av angelägna projekt, som inte kan finansieras på annat sätt. Vi vet att sådana löften har givits tidigare utan att de har infriats. Med tanke på tidigare lokaliseringar i Motala betraktar vi det nära nog som svikna löften. Jag förväntar mig att industriministern nu vill redovisa, om det verkligen finns någon framtid för Luxor och om det finns några planer i industridepartementet på att ta itu med Luxors problem och de problem som kanske också andra företag inom denna bransch har.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

Anf. 41 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Mot bakgrund av det aktuella hotet mot sysselsättningen vid Luxor i Motala har jag frågat industriministern vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att säkra utveckling och sysselsättning vid företaget. Luxor är som bekant f. n. i statlig ägo, och statliga medel har satts in i företaget. Det är då rimligt att regeringen redovisar sin inställning till det som sker.

I industriministerns svar, som jag tackar för, har jag dock förgäves sökt hitta ett konkret besked på den konkreta frågan. Industriministern ger en redovisning av händelseförloppet, från krissituationen för drygt två år sedan fram till nuläget.

Det som förmodligen skall utgöra svaret såväl på interpellationen som på de båda frågor som framställts är tydligen att industriministern kan se att sysselsättningsläget i Motala "på längre sikt", som det heter, skulle kunna bli så negativt att regionalpolitiskt stöd kan komma i fråga.

Är detta allt, Nils Åsling, som regeringen har att säga? Är det vad regeringen har att säga till de över 800 anställda som förlorar jobben om ingenting görs – ca 200 inom kort och över 600 i en senare etapp? Är det vad regeringen har att säga till Motala kommun, som redan har mycket svåra sysselsättningsproblem och som ser med stort allvar på utvecklingen vid Luxor? Är det vad regeringen har att säga om hur statligt ägande och statligt kapitaltillskott skall användas?

Om industriministerns svar översattes till vanligt vardagsspråk, skulle det uttryckas ungefär så här: Staten gick in och övertog Luxor 1979, men nu ämnar man strunta i det hela. Nu får det gå åt skogen, eller också får olika spekulanter slåss om det som är kvar.

Det är sant att det statliga engagemanget redan från början var passivt och häglöst. Detta kritiserade vpk redan då.

Regeringen hade tydligen inte högre ambitioner än att städa upp efter den förre ägaren så pass att andra spekulanter skulle kunna finna företaget intressant. Vi menade och menar alltså att statligt ägande och statliga medel bör användas offensivt. De bör användas för att säkra utveckling och trygga sysselsättning.

Nu har i stället staten medverkat till att jobben försvinner vid Luxor. Om de senast kända planerna förverkligas, innebär detta att antalet anställda halveras på ett år.

Att Nils Åsling och regeringen är inställda på att fullfölja denna förödande politik framgår också av förslaget i tilläggsbudgeten, som just nu ligger på riksdagens bord. Det kapitaltillskott på 175 milj. kr. som där föreslås anges vara en slutlig ägarsatsning från statens sida. Regeringen vill få tillstånd att överlåta statens aktier. Den vill dra sig undan och lämna fältet fritt för spekulanter.

Om det är japanska intressenter eller det multinationella Philips eller

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

några andra som sneglar mot Luxor i Motala vet man inte så noga. Det är ju inte klara besked som är utmärkande i sådana affärer. Det som Nils Åsling i svaret betecknar som "samarbete mellan Luxor och andra företag inom elektronikområdet" kan mycket väl leda till att Luxor övertas och helt läggs ned. Sådant har hänt förr vid företagsfusioner. Planerna på att förvandla de tre enheterna vid företaget till olika bolag följer också ett mönster som inte är ovanligt vid avveckling av verksamheter.

Industriministern säger i sitt svar att det föreslagna kapitaltillskottet bör ge företaget sådana finansiella resurser att omstruktureringen kan fullföljas. Men vad menar Nils Åsling med omstrukturering? Är det vad som hittills skett och som planerats, att personalminskningar skall komma slag i slag? En sådan omstrukturering leder till att hundratals människor förlorar jobben, men den kan också leda till att företagets möjligheter att hävda sig i konkurrensen beskärs.

Industriministern säger att han inte har några formella möjligheter att ingripa i de pågående förhandlingarna om sysselsättningsminskningar inom Luxor. Ändå är det vad han gör, indirekt och på ett negativt sätt.

Om industriministern klart deklarerade att de statliga satsningarna syftar till att säkra utveckling och sysselsättning vid Luxor, skulle detta uppfattas positivt. Nu gör Nils Åsling det motsatta. Han säger att nu vill inte regeringen vara med längre. Det är faktiskt ett sätt att påverka förhandlingarna negativt, även om det inte är ett formellt ingripande.

I motiveringen till min fråga har jag hävdad att statligt ägande och statliga medel rimligen bör användas för att trygga sysselsättningen och inte för att förvärra situationen i en kommun med stor arbetslöshet.

Trots den negativa attityden från regeringen till fortsatt statligt engagemang i Luxor vill jag fråga industriministern om han kan tänka sig en situation där fortsatt statligt ägande av Luxor är den bästa lösningen.

Anf. 42 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Torsten Karlsson och Nils Berndtson frågar egentligen gemensamt ungefär så här: Är regeringen beredd att överge Luxor? Varför har ingenting positivt hänt sedan staten övertog ansvaret för Luxor?

Jag skulle vilja ge ett samfällt svar till Torsten Karlsson och Nils Berndtson: Om man är beredd att satsa 350 milj. kr., förutom Investeringsbankens engagemang i Luxor – för att ge företaget en reell chans till överlevnad, så är ju inte det något tecken på att man överger detta företag.

Det är väl ändå inte så, att Torsten Karlsson eller Nils Berndtson ser fram mot en utveckling där staten skulle subventionera konsumtionen av TV-apparater. Här gäller det väl att skapa förutsättningar för att företaget efter en omstrukturering kan komma att överleva.

Får jag sedan ge mig in på de mer principiella och långsiktiga frågor som Thage Peterson tog upp.

Thage Peterson frågade om ambitionerna att utveckla företaget hade övergetts. Nej, självfallet inte, men utvecklingen har visat att det är

nödvändigt att koncentrera sig på de enheter och de delar av företaget som har en reell chans till utveckling.

Thage Peterson frågade också om samordningsmöjligheterna i Norden varit uppe till övervägande. Självfallet har de varit det, även om inte mig vederligt i detta sammanhang några direkta förhandlingar om ett nordiskt samgående har förekommit i Luxoraffären.

Får jag sedan mer principiellt och allmänt säga att elektronikindustrin, till vilken Luxor i hög grad hör, har bedömts vara expansiv och ha en god tillväxtpotential. Thage Peterson antydde ju detta. Vissa delsektorer inom branschen har under senare år dock drabbats av stagnation. Det gäller främst konsumentelektronikområdet. Expansiva inslag inom området – t. ex. videotekniken, som ju f. n. i hög grad sätter sin prägel på marknaden, text-TV m. m. – har inte kunnat motverka stagnationen för främst TV-apparater. Produktionen av TV-apparater karakteriseras dessutom av massmarknad, automatiserad tillverkning och utnyttjande av känd teknik. Lönsam produktion i små anläggningar eller med så korta serier som Luxor av marknadsskäl tvingas till är därmed mycket svår att uppnå. En allmän tillväxt i efterfrågan på konsumentelektronikprodukter kan visserligen förutses under senare delen av 1980-talet, men de produktområden inom vilka svenska elektronikföretag kan uppnå större framgång kan dock bli volymmässigt rätt begränsade i förhållande till produktionen av TV-apparater.

Genom teknikutvecklingen inom elektronikområdet har arbetsinnehållet i elektronikföretagens produkter kontinuerligt minskat. Tillsammans med stagnationen inom konsumentelektronikområdet har detta inneburit att sysselsättningsneddragningar inom Luxor blivit nödvändiga för att företaget skall kunna nå lönsamhet och därmed tryggad sysselsättning för kvarvarande personal. Pågående breddning av Luxors verksamhet till nya produktområden har hittills inte kunnat motverka detta. Möjligheterna att även fortsättningsvis föra över existerande resurser, dvs. kunskap, anställda och anläggningar i vissa delar, till annan elektronikverksamhet är visserligen enligt min mening goda men kan förväntas ge större sysselsättningsmässig effekt först på längre sikt. Samarbete mellan Luxor och andra företag inom elektronikområdet kan enligt min mening vara viktiga inslag i strävan att nå en sådan utveckling. Samarbetsinitiativ, nationella eller nordiska, bör i första hand komma från företagen själva. Endast i den mån eventuella samarbetssträvanden leder till ägarmässiga förändringar för Luxor är regering och riksdag direkt berörda av detta.

Detta leder till att det är angeläget att Luxors verksamhet kan rekonstrueras och lönsamhet kan erhållas. Det är bara på det sättet som man kan trygga sysselsättningen för de kvarvarande anställda. Det är företagets styrelse som har ansvaret för den påbörjade rekonstruktionen – att den fullföljs på ett konsekvent och kraftfullt sätt. Det är dock väsentligt att Luxor liksom andra företag i den här situationen i så hög grad som möjligt medverkar till att omstruktureringsprocessen kan ske i socialt acceptabla former.

Enligt vad jag erfarit pågår f. n. på initiativ av Luxor och Investerings-

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

banken ett antal aktiviteter för att stimulera Motala kommuns näringsliv och skapa sysselsättning åt friställda inom företaget. Målet är bl. a. att åstadkomma ett nyföretagande, baserat på såväl verksamheten inom Luxor som helt nya verksamheter. Luxor avser att lämna olika former av starthjälp och ställa en del av Luxors stora industrifastighet i Motala till förfogande som industrihotell.

Jag vill betona detta och understryka nödvändigheten av att dessa aktiviteter bedrivs för att klara sysselsättningsproblemen. Med hjälp av de tidigare nämnda regionalpolitiska stödåtgärder som vi är beredda att sätta in och ett aktivt arbete från de lokala myndigheterna, från länsmyndigheterna, bör Motalaregionens eventuella framtida sysselsättningsproblem kunna bemästras, trots att det här är fråga om en stor och genomgripande omstrukturering.

Anf. 43 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Frågan om verksamheten vid Luxor tas ju också upp, som jag nämnde i mitt första inlägg, i en proposition som kommer att behandlas senare här i riksdagen. I den propositionen påpekas att det f. n. pågår diskussioner mellan Investeringsbanken, Luxor och skilda intressenter om bl. a. olika slag av samarbete. Samarbetet kan nås genom ett samgående med ett eller flera andra företag. Regeringen föreslår med anledning därav att riksdagen bemyndigar regeringen att överlåta statens aktier i Luxor AB.

Från socialdemokratisk sida anser vi det angeläget att pröva möjligheterna till samarbete med andra företag. Bakom detta, hävdar jag, ligger inställningen att det går att nå bra lösningar för att utveckla industribranschen som helhet på svensk mark. Jag vill därför inte utesluta att ett samgående mellan Luxor och ett eller flera andra företag kan visa sig vara en lösning, som innebär att de utvecklingsmöjligheter som finns i Luxor och som industriministern ändå nämnde någonting om i sitt andra inlägg tas till vara. Men enligt vår uppfattning bör det vara riksdagens sak att slutligt fastställa en långsiktig lösning för Luxor. Om riksdagen senare i höst skulle bemyndiga regeringen att överlåta statens aktier i Luxor, avhänder man sig möjligheterna att ta ställning till ett förslag till lösning. Först då regeringen inför riksdagen har redovisat ett konkret förslag till en långsiktig lösning för Luxor och för elektronikindustrin samt gått in och behandlat de frågor om Luxors och elektronikindustrins framtid som jag tog upp i mitt första inlägg, bör enligt vår mening riksdagen ta ställning till frågan om en eventuell överlåtelse av statens aktier. Därför kommer vi – jag vill gärna meddela industriministern det i dag – att föreslå att riksdagen avslår regeringens förslag på den punkten.

Ett annat syfte med detta är att få industriministern hit till Sveriges riksdag för en debatt, kanske något bättre förberedd än i dag, om Luxors situation och om Luxors och hela elektronikindustrins framtid. Vad finns det för möjligheter att utveckla elektronikindustrin och satsa på den som en s. k. framtidsbransch som ju industriministern gärna då och då talar om? Detta hänger också samman med att vad vi fått bevittna här i dag – dels genom

interpellations- och frågesvaret, dels genom industriministerns andra inlägg – ger en bild av industridepartementets agerande i Luxorfrågan, som är väldigt traditionsbunden.

På nytt ser vi ett exempel på hur stora summor statliga pengar pumpas in i ett företag utan att den statliga satsningen följs upp genom andra insatser från industridepartementets sida. En del av detta fanns ju på planeringsstadiet i industridepartementet under den tid då herr Åsling inte var industriminister. Men likväl menar jag att motviljan mot planering inte får ta sig uttryck i att man inte tar initiativ från departementets sida eller att inga ansträngningar görs för att se till att det statliga kapitaltillskottet blir ett led i en samlad statlig politik för hela branschens utveckling i framtiden.

Som oppositionsparti kan vi – det tvingas jag konstatera från riksdagens talarstol – i den här situationen inget annat göra än vänta på regeringens förslag. Vi har med den motion vi väckt ändå velat bädda för en senare sakdebatt i riksdagen om Luxor och elektronikindustrins framtid.

Vi har inte regeringsinnehavet och därmed inte heller kanslihusets resurser. Vi har därför inte tillgång till all den experthjälp som en regering har och som jag tycker att en regering bör utnyttja för att redovisa ett så fullödigt material som möjligt för riksdagen. Jag kan bara konstatera – och det vill jag ändå göra – att en socialdemokratisk regering aldrig hade hanterat Luxorfrågan på detta sätt.

Jag vill tillägga att vi nu har fått en illustration till hur nödvändigt det är att det i industridepartementet finns ordentliga planeringsresurser för att handlägga de industripolitiska frågorna och att de resurserna också används. Jag har, herr Åsling, under diskussionen fått en känsla av att sedan riksdag och regering 1979 gjorde den första kapitalinsatsen har inte så rasande mycket hänt i industridepartementet eller från statens sida för att se om Luxors framtid och dess roll i denna viktiga industribransch. En vacker dag 1981 upptäcker man helt plötsligt de svårigheter som Luxor står inför på grund av konkurrenssituationen och de motgångar som man haft när det gäller olika satsningar och som industriministern här har redovisat. Regeringen finner då att man återigen måste gå till Sveriges riksdag och begära ett kapitaltillskott. Samtidigt säger man: Nu är det slut – inga mer pengar till Luxor. Nu vill vi i stället sälja aktierna.

Riksdagen går inte med på en sådan hantering av de industripolitiska frågorna. Därför ser jag fram emot en ny debatt med industriministern senare i höst om Luxor och den svenska elektronikindustrin.

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

Anf. 44 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill slå fast att näringspolitiken är det allt överskuggande problemet i det här samhället. Det jag är irriterad över och tycker är beklämmande är regeringens passivitet när det gäller de problem som olika företag och branscher står inför.

När jag tillsammans med representanter för Metallindustriarbetareförbundet och de lokala fackliga organisationerna i Motala i våras uppvaktade industridepartementet för att diskutera elektronikindustrin och Luxor i

Motala möttes vi av en mycket yrvaken inställning till problemet från de personer vi fick tillfälle att diskutera med – inte från industriministern; han hade inte tillfälle att vara med.

Vi är naturligtvis tacksamma för den satsning på 350 milj. kr. som nu görs i Luxor – det är inte den vi är kritiska till utan bristen på planer för hur de pengarna skall användas till att klara företaget. Omstruktureringen får inte bara leda till att man bit för bit avvecklar företaget. Staten har i och med att man har gått in i Luxor ett ansvar inte bara för att rädda sysselsättningen i företaget som sådant utan också för att rädda sysselsättningen i Motala.

Läget i Motala är att utöver de 1 000 personer som är öppet arbetslösa finns 1 000 personer i reglerad sysselsättning. Kommunen har nu beslutat höja kommunalskatten i denna krisdrabbade kommun med 50 öre, i syfte att kunna avsätta 5 milj. kr. för att klara ungdomssysselsättningen. Av de arbetslösa är ca 500 ungdomar. På många andra områden gör kommunen insatser för att komma till rätta med problemen. Det finns en hel del projekt som man just nu diskuterar. Skulle man få fram något av de projekten hoppas jag innerligt att vi får det stöd från regeringen som blir nödvändigt för att genomföra det.

Anf. 45 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Industriministern säger att det är väl inget tecken på att man överger företaget när man satsar pengar. Jo, det kan det vara, om skälet är att man försöker köpa sig fri. Regeringen vill ju inte ta något ansvar för vad som skall hända i framtiden, och det är den avgörande frågan. Man vill dra sig ur samtidigt som hot om avskedanden vilar över hundratals anställda vid Luxor i Motala, och det är inte särskilt ansvarsfullt även om man betalar en summa när man går. Till den passiva hållningen från regeringens sida hör att man, såvitt jag vet, inte har gjort några allvarligare försök att söka nya områden för verksamheten. Man talar om utvecklingen inom TV-branschen. Man borde väl använda statligt ägande och skattemedel för att söka utveckla verksamheten.

Det finns en forskargrupp som har arbetat med något som kallas Motalaprojektet. I en tidningsintervju säger en av forskarna:

”Jag är inte förvånad över utvecklingen på TV-sidan. Kurvan har här stupat under flera år – – –.” Och han tillägger: ”Vad som förvånar mig är att ett statligt företag kan handla så här defensivt när arbetsmarknadsläget i Motala redan är mycket dåligt.”

Han säger också att hans råd till Luxorledningen är att målmedvetet satsa på industrielektronik, för här finns en växande marknad i Norden. Han påpekar, vilket jag också gjorde i mitt första inlägg, att om man fortsätter att minska arbetsstyrkan kan man inte satsa. Risken är att man stympar företaget så att det inte finns några utvecklingsmöjligheter kvar.

Jag frågade om Nils Åsling kunde tänka sig att fortsatt statligt ägande är den bästa lösningen. Jag fick inget svar på den frågan, och jag skall därför komplettera med några saker som jag kan tänka mig borde förändra statens nuvarande attityd.

Om situationen blir den att kontakterna mellan Luxor och andra företag i branschen pekar mot en total avveckling av Luxor, kan inte det motivera fortsatt statligt engagemang för att upprätthålla verksamheten? Om kraftiga personalminskningar eller nedläggning av företaget leder till så allvarliga sysselsättningskonsekvenser att betydande statliga insatser av arbetsmarknadspolitisk och regionalpolitisk karaktär blir nödvändiga, kan då inte en fortsatt satsning på Luxor vara ett bättre alternativ? Och om produktionen vid Luxor kan inriktas på andra områden än dem där man anser att marknaden är mättad, kan också det motivera fortsatt statlig medverkan och statliga satsningar?

Anf. 46 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Den här debatten förs fortfarande på två plan, ett principiellt och ett mera praktiskt. Och inte mig emot.

Självfallet ser jag fram emot, Thage Peterson, att på ett mer övergripande och totalt sätt diskutera elektronikindustrin närhelst oppositionen så önskar. Vi har en bra beredskap där. Vi har under det senaste året ägnat oss ganska mycket åt den elektronikbaserade industrins framtid, och som bekant ämnar vi inom kort lägga fram en datorindustriproposition.

Socialdemokratin skulle aldrig ha hanterat frågan på detta sätt, säger Thage Peterson med hänvisning till den proposition som ligger. Jag undrar det. Jag upplever det nog som att de socialdemokratiska regeringarna tidigare förbehöll sig möjligheten att hantera de industripolitiska frågorna i någorlunda rationell exekutiv ordning.

Vad socialdemokratin nu tydligen är inne på är att splittra upp beslutsprocessen och i realiteten lägga ansvaret för även de mera detaljerade, konkreta industripolitiska besluten direkt i kammaren. Självfallet är det riksdagen själv som bestämmer över sina arbetsformer, men jag ifrågasätter visdomen i ett sådant förfarande. Vi har ju vissa erfarenheter, bl. a. från problemen med varvsindustrin – Öresundsvarvet –, problemen med skogsindustrin – jag tänker på Hörnefors –, av vad det kan innebära när riksdagen tar ett mera direkt ansvar för den konkreta utvecklingen av industripolitiken. Det blir lätt låsningar, irrationella förväntningar och annat som knyts till den tunga beslutsprocess som vi därmed får.

Herr talman! Jag vill faktiskt allvarligt ifrågasätta det meningsfulla i att för ett snävt oppositionspolitiskt intresse förändra riksdagens traditionella arbetsformer på det sätt som socialdemokratin här tydligen har för avsikt att göra.

Dessutom är det en pikant omständighet i sammanhanget att Thage Peterson i dag deklarerar att riksdagen inte tänker acceptera den beslutsordning som propositionen föreslår. Det innebär sannolikt att det föreligger en uppgörelse mellan moderata samlingspartiet och socialdemokratin i oppositionsställning i denna fråga, och det var ju en nyhet som verkligen har sina alldeles speciella och pikanta poänger, skulle jag vilja säga.

Men vi får återkomma till frågan om handläggningen av Luxor.

Får jag sedan beträffande de konkreta, näraliggande frågorna säga att vad

som sker och vad vi har varit måna om och vad vi har sett att styrelsen har gjort är att satsa på framtidssektorerna inom företaget. T. ex. när det gäller små datorer är företaget mycket framgångsrikt och har en mycket lovande marknad. Man har också en del andra sektorer som ser mycket lovande ut. Men detta har alltså inte kunnat kompensera bortfallet av den stora volymen när det t. ex. gäller TV-mottagare.

Här har vi således fortlöpande i våra kontakter kunnat konstatera att styrelsen har svarat mot de intentioner som har legat bakom statens insatser i företaget, och därför har det inte funnits anledning för industridepartementet att på något sätt desavouera styrelsen, byta ut styrelsen eller uppmana Investeringsbanken att ändra sin handläggning av Luxorfrågorna. Investeringsbanken har värt förtroende när det gäller sättet att hantera de här frågorna. Det vill jag gärna ha sagt vid detta tillfälle, för debatten kan annars ge intryck av att här skulle industridepartementet på något sätt bedriva en industripolitik vid sidan om den ansvariga styrelsen och den ansvariga banken. Så kan man inte hantera allvarliga frågor.

Torsten Karlsson liksom Nils Berndtson är naturligtvis föremål för ett missförstånd, när de beskyller oss för passivitet. Det är helt enkelt så, att har man en ansvarig styrelse för ett företag, det må vara statligt eller privat, så får man också acceptera att styrelsen handlägger de frågor som det gäller. Jag ifrågasätter starkt om mina handläggare har visat någon yrvaken inställning, mot bakgrund av det engagemang och det kunnande i den här branschen som industridepartementet har. Jag har verkligen svårt att förstå detta sammanhang.

Till sist är det ju så att ifrågasätter man styrelsens dispositioner och dess målmedvetna satsning på framtidssektorer, så är väl slutsatsen att vad Torsten Karlsson, Nils Berndtson och i viss mån Thage Peterson säger är att de egentligen förordar ett system där vi skulle gå in med ett förfarande för att subventionera tillverkningen av TV-mottagare. Är det då det mest angelägna i de svenska konsumenternas vardag som vi skulle främja, om vi gav oss in i en subventionering av TV-mottagare? Det är ju vad ni frågar efter. Ni måste själva inse hur orimligt det är. Här måste man få en rekonstruktion av företaget med inriktning på de lönsamma delarna – annars kan man aldrig trygga sysselsättningen för de anställda.

Anf. 47 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Om debatten förs på två plan – som industriministern säger – så beror det på att den här frågan har minst två dimensioner. Det handlar ju både om behovet av en medveten industripolitisk satsning och om behovet av åtgärder för att förhindra arbetslöshet. Ofta går de frågorna hand i hand.

Vidare säger Nils Åsling att det är styrelserna som handlägger frågorna. Men det saknar väl inte betydelse vilka intentioner regeringen har. Jag vill erinra om att när Investeringsbanken i det akuta krisskedet trädde in och övertog förvaltningen, så gällde riktlinjerna och målsättningen att man skulle rekonstruera företaget och föra över det till nya ägare. Om man framför allt har arbetat med att minska personalstyrkan och inte haft målsättningen att

satsa på nya områden, kommer man i ett så besvärligt läge som man just nu befinner sig i.

Sedan tror jag inte att det bara är på längre sikt – som Nils Åsling uttryckte sig i svaret – som de negativa effekterna för Motala kan skönjas. Det har redan påpekats här i debatten att Motala under flera år förlorat ett betydande antal arbetstillfällen. Jag tror att man på industrisidan brukar räkna med att ungefär vart fjärde jobb har försvunnit. Då blir Luxor och utvecklingen där naturligtvis av väldigt stor betydelse.

Kommunen satsar medel för att möta arbetslösheten, bl. a. ungdomsarbetslösheten. Då är det väl rimligt att staten inte använder sitt ägarinflytande och de kapitalinsatser som görs på ett sådant sätt att situationen förvärras. Staten borde i stället aktivt medverka till att främja sysselsättningen.

Jag tror heller inte att de arbetsmarknadspolitiska insatserna, som industriministern antyder i svaret, är tillräckliga. Vi hade ju nyligen en debatt med arbetsmarknadsministern om den saken. De svar vi då fick var inte särskilt hoppningivande vare sig för Östgötaregionen eller för andra områden.

Den dimension av den här frågan som gäller sysselsättningen och att man begär mer av staten är inte så svår att förstå när vi ser oron växa fram hos de anställda vid Luxor, bl. a. som en följd av det spel som pågår. Ena gången går ansvariga ut och dementerar rykten om en sammanslagning av Luxor och Philips. Nästa gång framträder Luxors styrelseordförande och utropar: Äntligen en öppning! – Philips har då gjort ett erbjudande. Samtidigt har det antytts att det också finns utländska, framför allt japanska, intressenter.

Nog har man väl rätt att begära att regeringen klart deklarerar hur den ser på de här frågorna. Vi har ju, som Nils Åsling erinrar om, satsat en del statliga medel. Då bör man väl också kunna begära att industriministern anger ett perspektiv för hur det skall se ut i fortsättningen – inte bara lämnar frågan och låter spekulatjonen gå vidare. Framför allt får detta spel inte pågå över de anställdas huvuden, så att man får uppfattningen att även staten deltar i ett sådant spel.

Anf. 48 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Industriministern måste ha hört fel eller var kanske då i .ne i ett samtal med någon av sina medarbetare, ty jag talade naturligtvis enbart för det socialdemokratiska partiet. Av mitt manuskript framgår att vi kommer att föreslå att riksdagen avslår regeringens förslag på denna punkt när det gäller överlåtelse av statens aktier. Om inte detta klart framgått av protokollet eller av vad som sagts från talarstolen kommer jag att se till att detta är min formulering.

Jag vill tillägga att jag i och för sig inte önskar att flytta över konkreta industribeslut från regeringen till riksdagen. Jag har sagt det i många sammanhang. Riksdagen har *inte* avsatta resurser för att utreda och för att göra upp nödvändiga beslutsunderlag och har inte heller de förhandlingsmöjligheter som regeringen har i konkreta industrifrågor, och därför är det enligt arbetsfördelningen regeringens sak att göra detta. Någon ansvarsförändring

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

Måndagen den
23 november 1981

*Om verksamheten
vid Luxor Industri
AB i Motala*

på denna punkt vill jag inte heller åstadkomma. Men jag menar att under de borgerliga regeringsåren har så många ofullständiga propositioner lämnats till riksdagen att riksdagen och riksdagens utskott och de politiska oppositionspartierna fått gå in och göra om propositionerna så att de över huvud taget varit möjliga att behandla i utskotten. Jag minns sådana fall, herr industriminister, under den tid då herr Åsling var i opposition mot den lilla folkpartiregeringen och då industriministern hade ganska skamliga betyg-sättningar på de folkpartistiska propositionerna till riksdagen. Jag vet också gånger då både herr Åsling och jag var bekymrade över det jättearbete vi skulle få i riksdagen för att över huvud taget göra propositionerna behandlingsmöjliga. Så var fallet med den varvsproposition där Öresunds-varvet behandlades. I denna fråga tyckte dessutom riksdagens majoritet annorlunda än vad regeringen tyckte.

Sedan är det en annan sak att regeringen sedermera gjort allt den kunnat för att äventyra riksdagens beslut och att den i det stycket har haft framgång. Men beträffande Hörnefors – som industriministern tar upp – var det så att industridepartementet menade att det där fanns utvecklingsalternativ. Då tyckte riksdagen att eftersom regeringen anser att det finns utvecklingsalternativ i Hörnefors men dessa inte varit föremål för utvärdering, bör regeringen göra en sådan, och därför skickade riksdagen tillbaka detta ärende till regeringen. Så var fallet med de aktuella frågor som industriministern här tog upp.

Dessutom ett sista ord i debatten, herr Åsling! Jag tycker att industriministern nu äntligen får försöka komma över sina svåra motgångar i riksdagen och finna sig i att riksdagen enligt Sveriges grundlagar ändå utövar makt också över industriministern.

Anf. 49 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Av industriministerns senaste framträdande här i kammaren kunde man få den uppfattningen att han klart deklarerade att han var tämligen nöjd med det sätt varpå det företag det nu gäller sköts av dem som nu förvaltar det. Men det framgick inte om han på något sätt var orolig för att över 800 människor till följd av det här företagets insatser nu måste lämna företaget. Det framkom inte någon speciellt uttalad oro för detta från industriministern.

Denna företagsledning har bedrivit en rätt omfattande kvartalspolitik. Man har för varje gång någonting har hänt i företaget sagt att det här är vad som nu är aktuellt. Någon mer övergripande syn på hur man skall klara upp hela situationen vid Luxor har aldrig kommit till uttryck vid de överläggningar och samtal som förts med företagsledningen. Jag tycker därför att industridepartementet bör ta tag i dessa frågor mera än vad det tydligen har för avsikt att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellationerna 1981/82:51 och 52 om utvecklingen inom träindustrin

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om utvecklingen
inom träindustrin*

Anf. 50 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Thage Peterson har frågat mig när regeringen ämnar komma med förslag för att stoppa den krisartade utvecklingen inom träindustrin.

Catarina Rönning har frågat mig vilka stödinsatser i möbelindustrin jag är villig att sätta in för att rädda sysselsättningen i Bodafors, Ekenässjön, Rörvik, Rydaholm, Stockaryd och Malmbäck.

Jag besvarar dessa interpellationer i ett sammanhang.

Marknadssituationen varierar kraftigt mellan olika delar av träindustrin. Medan efterfrågan på vissa av träindustrins produkter – exempelvis snickerier och trähus – är direkt beroende av byggandets och i synnerhet bostadsbyggandets utveckling är efterfrågan på andra träindustriprodukter – exempelvis möbler – i högre grad beroende av andra faktorer som t. ex. inkomstens utveckling. Vidare bör observeras att omfattningen av vår utrikeshandel varierar kraftigt mellan olika trävaror.

Antalet nybyggda bostäder har mer än halverats sedan början på 1970-talet. Samtidigt har utrymmes- och utrustningsstandarden, i första hand beroende på den ökade andelen småhus, ökat. Detta har medfört att nybyggandet av bostäder minskat betydligt mindre mätt som investeringsvolym i fasta priser än mätt i antal nybyggda lägenheter. Under samma period har ombyggnadsinvesteringarna inkl. energisparverksamheten ökat kraftigt. En betydande ökning har också skett av underhållet. Denna ändrade inriktning av byggandet har inneburit att de totala bostadsinvesteringarna mätta i fasta priser år 1980 var av samma omfattning som i början av 1970-talet. Nedgången av nybyggandet under åren 1980 och 1981 avser helt småhus. En viss dämpning har under det senaste året skett av ombyggnadsverksamheten inkl. energibesparande åtgärder.

Flera olika åtgärder har vidtagits av statsmakterna för att stimulera bostadsbyggandet och för att mildra genomslaget av produktionskostnadsökningarna på hyran. Produktionskostnadsanpassad belåning har införts för nybyggnad av hyres- och bostadsrättshus (prop. 1979/80:100 bil. 16, CU 1979/80:22, rskr 1979/80:24). Den garanterade räntan under det första året av bostadslånets löptid har sänkts för hyres- och bostadsrättshus (prop. 1980/81:63, CU 1980/81:7 och 12, rskr 1980/81:95 och 106). Räntebidrag lämnas för tiden mellan färdigställandet och bostadslånets utbetalning för såväl bostadsrätts- och hyreslägenheter som gruppbyggda småhus (prop. 1980/81:63, CU 1980/81:7 och 12, rskr 1980/81:95 och 106). Vissa tillfälliga lättnader har genomförts i mark- och konkurrensvillkoren för statliga bostadslån. Möjligheterna till produktionskostnadsanpassad belåning har vidgats (prop. 1980/81:194, CU 1980/81:40, rskr 1980/81:400). Vidare har (prop. 1980/81:202, CU 1980/81:41, rskr 1980/81:401) ett särskilt stimulansbidrag införts under en begränsad tid till ombyggnad av flerbostadshus som sker med statliga lån. Dessutom medges tillfälligtvis statliga lån för reparationer av vissa byggnadstekniska brister.

Träindustrins kapacitet för bostadsändamål är otvivelaktigt större än vad som f. n. krävs för det inhemska bostadsbyggandet. Enligt min mening är det därför angeläget att branschen utnyttjar alla möjligheter till ökad export, för att därigenom uppnå ett så högt kapacitetsutnyttjande som möjligt. Devalveringen som beslutades av riksbanksfullmäktige i samråd med regeringen kommer att underlätta dessa exportansträngningar. Vidare kan nämnas att riksdagen på regeringens förslag i våras beslöt att förbättra kreditvillkoren för de exportkrediter som lämnas av Svensk Exportkredit AB (prop. 1980/81:130, NU 1980/81:58, rskr 1980/81:246). Sådana krediter är aktuella vid svensk kapitalvaruexport och kan således utnyttjas av bl. a. trähusindustrin.

Vid större exportprojekt avseende trähus krävs ofta att trähusföretagen samverkar med entreprenörer och konsulter. Samverkan av detta slag mellan svenska företag har hittills varit ovanlig. För att främja en sådan samverkan har därför exportrådet efter initiativ från regeringen i juni detta år startat en verksamhet med syfte att sammanföra företag som är intresserade av samverkan på export. Vidare kan nämnas anbuds-kostnadsstödet till s. k. systemleveranser, vilket kan bli aktuellt för större byggprojekt i vilka trähusleveranser kan ingå. Beträffande stimulansåtgärder för möbelindustrin, som Catarina Rönnung har efterlyst, vill jag särskilt peka på statens industriverks branschprogram för den träbearbetande industrin, vilket omfattar stöd till exportfrämjande åtgärder. Detta stöd har hittills i huvudsak utnyttjats av möbelindustrin men är även tillgängligt för snickeri- och trähusindustrierna.

Av vad jag nu har anfört framgår att ett flertal åtgärder har vidtagits under senare tid. Med hänsyn härtill och till att vissa av åtgärderna som kan väntas främja träindustrins utveckling ännu inte har hunnit få full effekt, ser jag inte någon anledning att överväga ytterligare åtgärder.

Anf. 51 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag ämnar hålla på en god stund, varför industriministern i lugn och ro kan passa på att äta sin kexchoklad allt medan han lyssnar till mina kloka ord och råd, men också till fler varningar.

Jag tackar industriministern för svaret på min interpellation. Svaret andas emellertid i hög grad belåtenhet, vilket mycket förvånar och oroar mig med hänsyn till den allvarliga kris som byggandet befinner sig i. Jag har speciellt tagit upp träindustrin. Hur är då läget där?

Det kan inte ha undgått industriministern att företag läggs ner i snabb takt. Anställda sågs upp i snabb takt. Arbetslösheten ökar drastiskt. Under loppet av ett enda år har en fjärdedel av Träindustriarbetareförbundets medlemmar varslats om uppsägning eller permittering. 17 000 anställda inom träindustrin har ryckts loss från sin arbetsplats – en del för alltid, andra för kortare perioder, som så småningom blir för alltid.

Ett annat mått på krisen är arbetslöshetsersättningen. Träindustriarbetarnas arbetslöshetskassa betalade under de tre första kvartalen i år ut 65,4 milj. kr. i arbetslöshetsersättning. Det är dubbelt så mycket som utbetalades

under samma period förra året. Det är ersättning för en halv miljon förlorade arbetsdagar för kvalificerade yrkesmänniskor, som inte vill annat än arbeta och producera. Det är ett gigantiskt slöseri med människor och med produktionsresurser.

Samtidigt som avveckling utav många företag inom träindustrin pågår ökar på ett oroväckande snabbt sätt importen av snickerier, möbler och andra träprodukter. År 1970, då bostadsbyggandet uppgick till nära 107 000 påbörjade lägenheter, motsvarade importen av byggnadssnickerier ett belopp av 13,3 milj. kr. Tio år senare, 1980, då bostadsbyggandet var mindre än hälften – drygt 49 000 påbörjade lägenheter – uppgick importen av byggnadssnickerier till nära 170 milj. kr. Även med hänsyn tagen till prisutvecklingen innebär detta att importinnehållet har ökat mycket kraftigt.

Nu har mycken industrikapacitet lagts ner. Det innebär att importen riskerar att öka mycket kraftigt, när byggandet åter kommer upp i normal nivå. Träindustrins kapacitet kommer då inte längre att räcka till för att försörja ett normalt bostadsbyggande. Vi hyser därför farhågor för att Sverige kommer att bli beroende av import på ett område där vårt land tidigare varit i stort sett självförsörjande. Vi kommer då inte längre att kunna styra byggandet själva. Vi kommer inte heller att kunna använda byggandet som ett ekonomisk-politiskt medel för att klara ekonomin i dåliga konjunkturer när exporten minskar. Som industriministern vet använde den socialdemokratiska regeringen i hög grad byggandet som en motor i Sveriges ekonomi.

Nedläggningarna av träindustriföretag medför omfattande regionalpolitiska problem. I ett femtiotal kommuner svarar träindustrin för mer än 20 % av sysselsättningen. Träindustrin består, som industriministern vet, till största delen av småföretag. Dessa är mycket utspridda över landet, och många orter och kommuner är för sin sysselsättning starkt beroende av träindustrin. Många av dessa har redan drabbats av stora problem till följd av utvecklingen i träindustrin. Morjärv, Horndal, Kramfors, Kalmar, Hultsfred, Nybro och Lidköping är bara några exempel på sådana platser. Jag skulle kunna räkna upp många fler, men dessa får räcka.

I riksdagen har vi socialdemokrater gång på gång tagit upp byggandet. Vi har gjort det inte bara av bostadssociala skäl utan också av rent industripolitiska skäl. Vi såg snart efter regeringsskiftet 1976 att de borgerliga inte skulle kunna hävda byggandets viktiga roll i vår ekonomi. Den allvarliga kris som bostadspolitiken och hela byggbranschen i dag befinner sig i förutsåg vi faktiskt redan 1977. Vi varnade för att allvarliga bostadssociala problem höll på att utvecklas. Bostadslösheten ökade, byggarbetslösheten steg, vissa delar av byggbranschen hade börjat få problem och kostnadsutvecklingen inom byggandet var explosionsartad. Vi föreslog, som industriministern kanske kommer ihåg, regeringen ett åtgärdsprogram i sju punkter, med bl. a. nya bostadslån, som skulle ta ner inflyttningskostnaderna i nyproduktionen, skärpt kontroll över prisbildningen inom hela byggsektorn och förstärkta bostadsbidrag. Våra förslag vann inget gehör hos den borgerliga riksdags-

Måndagen den
23 november 1981

*Om utvecklingen
inom träindustrin*

majoriteten eller hos regeringen.

Ett år senare, 1978, presenterade vi ett heltäckande bostadspolitiskt program, som också hade industripolitiska rötter. Förslagen i detta har vi sedan aktualiserat i riksdagen varje år och successivt anpassat till de allt allvarligare problemen på bostadsområdet, byggsidan och träindustri sidan. Tyvärr har förslagen mötts av en ointresserad borgerlig majoritet med ständiga avslag.

Jag tvingas nu, herr talman, konstatera, att det vi 1977 beskrev som en oroande utveckling nu 1981 är ett faktum. Det är därför jag i denna interpellation och detta ganska långa anförande vill framhålla att det är på sin plats att vi får en debatt om byggandet och byggindustrins betydelse för vår svenska industri.

I vårt handlingsprogram Framtid för Sverige lägger vi nu fram ytterligare förslag för att vända krisen. Vi föreslår:

kraftig hyresrabattering vid nyproduktion och sanering av hyres- och bostadsrättslägenheter,

en statlig uthyrningsgaranti,

kraftig satsning på komplettering och förtätning av befintliga bostadsområden.

ökad satsning på miljöförbättrande åtgärder och

satsning på bättre underhåll av det befintliga bostadsbeståndet.

Detta är åtgärder som leder till ett ökat byggande men också till mera jobb inom hela byggsektorn och materialindustrin samt ett bevarande av en fungerande svensk bygg- och materialsektor.

De fackliga organisationerna har under många år krävt åtgärder från regeringen för att undvika krisen. Man har i god tid varnat regeringen för utvecklingen och kommit med rader av konkreta förslag för att förhindra den allvarliga träindustrikris som nu är ett faktum. De brev som Träindustriarbetareförbundet, Byggnadsarbetareförbundet, Fabriksarbetareförbundet, SALF och SIF och andra fackliga organisationer med jämna mellanrum har sänt till den svenska regeringen har regeringen inte ens brytt sig om att svara på.

Även näringslivets organisationer inom byggnads- och träindustrisektorn har varnat regeringen för utvecklingen och krävt åtgärder för att förhindra krisen, innan den blev ett faktum. Även om den borgerliga regeringen vanligtvis är lyhörd för näringslivets krav har man här inte förmått åstadkomma någonting. Inte heller varningar från framstående ekonomer om betydelsen av att upprätthålla byggandet har regeringen tagit på allvar. Det är i dag bara att konstatera att det har kommit samfälliga varningar och krav från oppositionen, fackliga organisationer, näringsliv och ekonomer. Men regeringen har ändå förblivit passiv. Industriministern närmar sig i dag Sveriges riksdag med att säga att det för dagen inte behövs några åtgärder. Detta är ett område där regeringens inkompetens är ovanligt väl belyst. Kanske är den kris som byggandet har försatt sig i de borgerligas största misslyckande. Detta har ställt till med utomordentligt stora bekymmer för berörd industri och för tiotusentals människor. Jag behandlar här den sektor

av byggandet som så att säga faller inom industriministerns ansvarsområde, dvs. industrisidan, och inte den bostadssociala sidan, som ju faller under bostadsministerns ansvarsområde, men betyget får ändå gälla hela regeringen.

Orsakerna till krisen inom byggindustrin och träindustrin är väl kända av de flesta. Men eftersom man kan befara att regeringen trots alla varningar och krav ändå inte har förstätt sammanhangen, skall jag gå igenom åtminstone en del av bakgrunden.

Alla delar av träindustrin är mer eller mindre beroende av byggnadsverksamheten. Trähus- och byggnadssnickeriindustrisidan levererar hela sin produktion till denna sektor. Av sågverksindustrins inhemska leveranser går mellan 50 och 60 % till byggandet och ytterligare 25 % till trähus- och byggnadssnickeriindustrin. Inom skivindustrin är andelen av de inhemska leveranser som går till byggandet mellan 60 och 70 %. Möbelindustrins villkor påverkas indirekt av byggnadsverksamhetens omfattning, eftersom ett lågt byggande innebär färre flyttningar, färre nybildningar av hushåll och därmed lägre efterfrågan på möbler.

Sammantaget innebär detta att 45 000–50 000 anställda i träindustrin är direkt beroende av hur byggandet utvecklas i Sverige. Ytterligare ca 20 000 träarbetare är indirekt berörda. Ser man på hela byggnadsverksamheten i vårt land, finner man att antalet sysselsatta inom denna är uppemot 600 000. Av dessa är 300 000 direkt sysselsatta i byggnadsindustrin, medan 250 000 arbetar inom byggmaterialindustri, transportnäring m. m. i anslutning till byggandet och de återstående 50 000 i servicesektorer i anslutning till byggandet. Det är alltså en oerhört viktig del av svensk industri som vi nu diskuterar.

Mot den bakgrunden är det inte svårt att förstå att träindustrin nu har allvarliga problem. Bostadsbyggandet, liksom byggandet över huvud taget, har ju tillåtits rasa ner till nivåer som man inte kunde fantisera om för bara några år sedan. Det totala byggandet ökade mycket snabbt under 1950-, 1960- och åtminstone halva 1970-talet. 4–5 % årlig ökning var regel. Miljonprogrammet innebar att man från 1965 byggde en miljon nya lägenheter på tio år. Byggandet inom industri och handel samt stat och kommun utvecklades också snabbt under dessa år.

Bostadsbyggandet nådde toppen 1970, då 110 000 nya lägenheter kom till. Sedan dess har bostadsbyggandet minskat drastiskt, och tio år senare, dvs. förra året, påbörjades endast ca 49 000 lägenheter. Det är det lägsta antalet sedan Koreakrisen i början av 1950-talet. I år minskar bostadsbyggandet ytterligare. Det är möjligt att jag här har något färskare siffror än de industriministern hade som underlag för sitt interpellationssvar. Jag har nämligen tillgång till SCB:s preliminära uppgifter – vilket säkerligen också industriministern har nu. Enligt dessa påbörjades under perioden januari–september i år endast 29 393 lägenheter mot 33 327 under samma tid i fjol. Det har alltså under ett år skett en minskning med nästan 4 000 lägenheter. Detta betyder oerhört mycket för sysselsättningen – fabriker har lagts ner, och ytterligare ett antal människor har blivit arbetslösa till följd av detta.

Man måste gå tillbaka ända till 1930-talet för att hitta lika låga siffror som nu, om man undantar krigsåren under 1940-talet. Mot den bakgrunden måste jag här göra den kommentaren, att jag är både överraskad och förundrad. Trots denna kraftiga nedgång och trots dessa kriser verkar regeringen ändå vara nöjd. Nu meddelar t. o. m. industriministern, som hittills hållit sig förvånansvärt och anmärkningsvärt lugn i bostadsbyggnadsfrågorna, att det inte är någon fara med den minskade byggnationen. Det behövs inga åtgärder, säger industriministern i sitt svar till mig. Men de åtgärder, herr Åsling, som regeringen vidtagit och som herr industriministern räknat upp i sitt interpellationssvar har icke varit tillräckliga, eftersom byggandet fortsätter att gå ned. Det är mot den bakgrunden och med hänsyn till regeringens litet slumrande tillvaro i denna fråga som jag skall ta mig tid nu, herr talman, att gå igenom hur situationen är inom olika sektorer av den svenska byggnadsmarknaden och framför allt vilka prognoserna inför nästa år är. Jag har då tillgång till de sammanställningar och uppgifter som statliga verk och myndigheter har. Enligt dessa pekar alla kurvor nedåt inom byggnadsverksamheten. Det är regeringens åtstramningspolitik som kommer att leda till ytterligare försämringar inom den redan hårt trängda byggnads-, trä- och materialindustrin.

Bostadsbyggandet minskar, och ingenting talar för annat än en fortsatt minskning under nästa år enligt de uppgifter som finns.

Industrins byggnadsinvesteringar har halverats sedan 1975. De ökade något 1979 och 1980 – det är riktigt – men de sjunker nu i år igen. Minskningen av industrins byggnadsinvesteringar väntas i år bli 15,5 %, och nästa år beräknas tillbakagången av industrins byggnadsinvesteringar bli hela 18 %. De viktigaste orsakerna till detta uppges vara åtstramningen i den svenska ekonomin och det exceptionellt höga ränteläget.

Statens investeringar – det vet industriministern själv – minskar till följd av regeringens sparplaner. Nu skall ni enligt ett löfte till Gösta Bohman utarbета en sparplan på ytterligare 12 miljarder, som om någon månad skall presenteras för Sveriges riksdag. Det skall då bli intressant att se om byggandet har kunnat hållas fritt i dessa sparplaner.

Den kommunala sektorns byggnadsinvesteringar minskar i år och väntas få en ovanligt kraftig nedgång nästa år jämfört med tidigare år under 1970-talet. Orsaken är regeringens åtstramningspolitik inom den offentliga sektorn.

Reparations- och ombyggnadsverksamheten, som industriministern i sitt svar har som ett slags halmstrå i nödens stund, minskar i år. Tidigare har denna sektor ökat snabbt vilket betytt räddningen för bl. a. flera branscher inom träindustrin. Nu minskar även denna sektor till följd av regeringens sparplaner och det höga ränteläget. I förra veckan fattades, som industriministern vet, ett beslut i riksdagen att från årsskiftet slopa de statliga underhållslånen. Det kommer att ytterligare minska reparationerna och underhållen.

Detta är utgångsläget och situationen inför 1982 i ett redan ansträngt läge för byggindustrin och träindustrin.

Sammantaget innebär det här en mycket kraftig neddragning av byggnads-

verksamheten, som kommer att få mycket negativa för att inte säga förödande effekter på svensk ekonomi. Självfallet drabbas i första hand bygg- och byggmaterialindustrin. Jag har redan nämnt att en fjärdedel av Träindustriarbetareförbundets medlemmar har drabbats av någon form av arbetsinskränkning bara under det senaste året som en direkt följd av det låga byggandet. Men effekterna sprider sig också till andra delar av ekonomin, eftersom byggandet utgjort en av de viktigaste drivkrafterna i den svenska ekonomins utveckling.

Den viktigaste orsaken till krisen inom träindustrin är således byggandet. Det finns självfallet också andra faktorer. Sågverksindustrin har drabbats av en djup lågkonjunktur. Denna slår hårdare än vanligt därför att sågverken till följd av råvarubrist inte kunde tillgodogöra sig högkonjunkturen under åren 1979 och 1980. Därför har man inga reserver att leva på under de dåliga tiderna. Det var ju så här, Nils Åsling. Andra länder tog över andelar av Sveriges marknader och tog av Sverige dess roll som ledande trävaruland i Europa. I början av 1970-talet var Sveriges marknadsandel ca 35 %. 1980 hade den minskat till 23 %. Samtidigt ökade Finlands andel från 21 % till 27 % och Canadas från 9 % till 16 %. Även här bär regeringen ansvaret då den, trots fackliga och socialdemokratiska krav, inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att öka skogsavverkningarna. De åtgärder som vidtogs var antingen felriktade eller för klent tilltagna, vilket diskuterats i annat sammanhang här i riksdagen. Men helt i onödan blev ändå följden förlorade miljarder i exportintäkter, utslagning av fabriker och tusentals människor arbetslösa. Regeringen får helt ta på sig skulden för detta. Då reser jag frågan: Har regeringen lärt sig av de här erfarenheterna, eller skall vi också under den nya högkonjunkturen, som väntas inom sågverksindustrin, förlora flera miljarder i exportintäkter? Skall även denna gång fabriker slås ut och människor bli arbetslösa?

Nu finns det tecken som tyder på att efterfrågan är på väg uppåt igen. Det finns också skäl att tro detta bl. a. med hänsyn till de mycket små lager av trävaror som finns i våra viktigaste köparländer. Då är det risk för att råvaruförsörjningen åter kan bli ett problem. Därför har jag en mening till industriministern: Se till att sågverken den här gången ges möjlighet att bättre utnyttja konjunkturen. Genomför de åtgärder som socialdemokraterna har föreslagit i sina motioner här i riksdagen.

Inom andra delar av träindustrin beror de nuvarande problemen delvis på att man underlåtit att ta till vara de utvecklingsmöjligheter som finns. Åtminstone är det så, att problemen hade kunnat lindras, om utvecklingsmöjligheterna hade tagits till vara.

Träindustrin har goda utvecklingsmöjligheter. Träindustrin behöver icke utvecklas till en krisbransch, träindustrin kan bli en framtidsbransch. Den kan bli det om regeringen bara vill åstadkomma en rimlig industripolitik på detta område och skapa förutsättningar för och understödja en utveckling. Jag skall ta ett par exempel.

Trähusindustrins möjligheter till ökad export har belysts med flera exempel i den näringspolitiska debatten under de senaste året. Industrimi-

nistern känner väl till fallet Japan. I Japan är man intresserad av svenska trähus. I norra delen av Japan råder ett klimat som liknar Sveriges. Därför har man vänt sig hit för att undersöka möjligheten att köpa våra hus, som man vet har en god standard och är energisnåla. Vissa provhus har uppförts som har rönt ett mycket stort intresse, och det skulle kunna bli en stor svensk export av trähus och delar till trähus. Från andra länder, t. ex. Italien och Algeriet, har det kommit förfrågningar om enklare typer av bostäder till bl. a. katastrofområden. Allt detta känner industriministern till. Jag kan tillägga att man i Frankrike har beslutat att 25 % av alla småhus skall byggas i trä. I England ökar intresset, och diskussioner har förts på liknande bas. Detta är möjligheter som den svenska trähusindustrin måste utnyttja, men jag tror att det behövs en planeringspuff från regeringens sida för att så skall bli fallet.

Tillsammans motsvarar de förfrågningar som gjorts nära nog den nuvarande årsproduktionen i den svenska trähusindustrin. Trähusindustrin har en produktionsapparat som skulle kunna klara dessa leveranser. Detta skulle ju kunna ge många jobb i en bransch där ett stort antal kvalificerade yrkesmänniskor nu står utan arbete.

Det måste ju vara deprimerande och bedrövligt för dessa arbetslösa människor och deras familjer att veta att de egentligen går arbetslösa helt i onödan. Om man hade tagit till vara de exportmöjligheter som funnits, om regeringen hade agerat, så hade de ju haft jobb. Då hade de inte behövt kastas in i den förbannelse som arbetslösheten utgör. Vi hade också kunnat förbättra Sveriges ekonomi genom de värdefulla exportintäkter som hade blivit följden av denna försäljning.

Men ingen har orkat ta itu med detta. Trähusföretagen själva har tydligen ansett sig för små för att var och en för sig ta itu med så stora projekt som det här har varit fråga om. Något samarbete har ännu inte kommit i gång i någon större utsträckning. Även om industriministern pekar på något initiativ i ett interpellationssvar, så menar jag att det icke är tillräckligt.

Det behövs i det här fallet en samordning för gemensam exportförsäljning. Regeringen borde häri ha sett en möjlighet att bättra på vår dåliga handelsbalans och en möjlighet att öka sysselsättningen i Sverige. Men månad efter månad har gått – och nu också ett par år – utan att vare sig regering eller företag har visat sig vara intresserade. Jag vill väl aldrig tro, herr Åsling, att det är av ideologiska skäl som industriministern har låtit dessa möjligheter gå Sverige förbi. I stället är det nu andra länder, t. ex. Finland och Danmark, som tillverkar dessa hus, och i Danmark sker det dessutom delvis med svenska trävaror.

Jag vill därför fråga industriministern: Varför har inte industriministern tagit några initiativ? Varför har han låtit de här möjligheterna gå Sverige förbi?

Från vårt håll har vi lagt fram förslag om inrättande av statliga handelshus. Exemplet från trähusindustrin belyser mycket väl behovet av sådana satsningar. Handelshuset skulle kunna samordna marknadsbearbetning, produktion, försäljning och transporter och ta över en del av det risktagande

som det alltid innebär för små företag att gå in på nya exportmarknader. Jag menar att de riskerna får staten i det här fallet ta, eftersom det blir så många andra tillskott som är värdefulla, nämligen i form av exportintäkter och sysselsättning.

Om man kan ta till vara möjligheterna att exportera trähus, så kommer det också att få positiva effekter på exporten av snickerier. Det kan bli ett sätt att sälja "svenskt" byggande. Vi ligger i Sverige tekniskt långt framme när det gäller energisnåla byggsystem. Vi skall ju framhålla våra fördelar i så många sammanhang som möjligt. Även när det gäller konstruktioner i träbyggande ligger Sverige långt framme. Det finns till följd av energiprisernas kraftiga uppgång ett ökande intresse för det byggande vi har här i landet, och en ökad satsning på export kan här få betydande effekter. Det är enligt vårt sätt att se självklart att staten måste ta initiativ för att hjälpa så att den här utvecklingen kommer i gång. Annars kommer vi åter att få uppleva hur man i andra länder springer ifrån oss och tar hand om de här möjligheterna framför näsan på den svenska industrin, allt medan arbetslösheten och kapitalförstörelsen ökar i den svenska träindustrin.

I år har jag förstått av de uppgifter om permitteringar och uppsägningar som kommer in, att även möbelindustrin har stora problem. Det har utvecklats i delsvår till Catarina Rönnung, och hon kommer att gå in på denna fråga. Får jag ändå här göra ett par kommentarer. Svensk möbelindustri har länge varit starkt internationell. "Svenska möbler" är ett begrepp i internationella sammanhang. Möbelexporten har också ökat kraftigt – åtminstone fram t. o. m. 1980 – och har till största delen kunnat kompensera nedgången på hemmamarknaden. Nedgången i Sverige är en följd också av det låga byggandet och av regeringens åtstramningspolitik och inte bara, som industriministern påstår i sitt svar, av den dåliga inkomstutvecklingen.

Svenska möbler borde ha en fortsatt fin framtid. Men det behövs en nysatsning för att utveckla den specifika svenska designen. Framtiden torde främst ligga i en satsning på kvalitetsmöbler, då vi torde ha svårare att konkurrera internationellt i fråga om billigare standardmöbler.

Ett område på möbelsidan där Sverige har särskilt goda utvecklingsmöjligheter är den offentliga miljön och inredningsdelen, där vi sannolikt ligger före många andra länder. Detta är naturligtvis ingenting som kommer av sig självt, utan det krävs målmedvetna satsningar på produktutveckling och marknadsföring.

På nordiskt plan, i Nordiska rådet, har frågan om ett gemensamt nordiskt branschråd för möbelindustrin tagits upp av de socialdemokratiska delegationerna. Ännu har förslaget inte vunnit gehör, men det är en fråga som skulle betyda mycket för den gemensamma nordiska möbelindustrin. De nordiska länderna borde vinna på gemensamma aktioner på världsmarknaden i stället för att konkurrera ut varandra. Även här efterlyser jag initiativ och stöd från Sveriges regering.

Ett ytterligare område som jag vill ta upp i detta sammanhang är sågverksindustrin – detta för att belysa träindustrins betydande utvecklingsmöjligheter.

F. n. säljs huvuddelen av sågverkens produkter i form av helt obearbetade trävaror, som utgör råvara för snickerifabriker, möbelfabriker och byggnadet i Sverige och på exportmarknaderna. Särskilt liten är andelen bearbetade produkter av den del av produktionen som går på export. På det området har industriministern verkligen tänkt till. Det hedrar honom att vi genom industriverkets försorg fått en branschutredning.

Statens industriverk presenterade denna utredning i våras, och den visade att det finns goda marknader för vidareförädlade trävaror. Den utredningen har egentligen bara blivit liggande. Man har i denna branschstudie gjort en bred undersökning bland snickeri- och möbelfabriker på de viktigaste exportmarknaderna och kartlagt intresset för bearbetade trävaror från den svenska sågverksindustrin. Vad kom man fram till? Jo, man kom fram till att intresset var mycket stort för sådana svenska produkter. De produkter som det är fråga om är ämnen och komponenter till snickerier och möbler samt till byggnadsindustrin. Det kan gälla enkla produkter, t. ex. snickeritorkade, exaktkapade ämnen, men även mer bearbetade produkter och färdiga delar till snickerier och möbler. Jag har gått in på detta, därför att det är väldigt väsentligt, och jag skall återkomma härtill om en stund.

En ökning av förädlingen på detta sätt i de svenska sågverken skulle, herr Åsling, kunna ge ett stort antal nya jobb i Sverige och samtidigt tillföra landet nya exportinkomster, som vi så väl behöver. Det är inte precis småpotatis det är fråga om, utan enligt de beräkningar som industriverket har gjort skulle vidareförädlingen i sågverken kunna betyda upp till 7 000 nya jobb i vårt land och upp till 5 miljarder kronor i ökade exportinkomster. Både industriministern och jag kan naturligtvis i detta läge åka upp till Norrbotten. Industriministern talar där om 700 nya jobb, och jag lovar socialdemokratiska ansträngningar för att rädda den industri som finns och ger sysselsättning. Vi kan också åka till andra delar av vårt land och diskutera 100 jobb eller 200 jobb. Men apropå rejäla tag, herr Åsling, så skulle det enligt industriverkets uträkning kunna ge 7 000 nya jobb och miljarder kronor i ökade exportintäkter, om man bara tog tag i denna fråga. Det visar hur angeläget det är att vi har en framförhållning och en planering.

Jag önskar att industriministern kunde komma ifrån de så att säga ideologiska läsningar som industriministern har nästan varje gång vi diskuterar industripolitik och att vi i stället kunde satsa på det som vi med hänsyn till basstrukturen i vårt land bör kunna göra satsningar på.

Herr industriministern kommer ju från Jämtland. Jag har nyligen varit i Jämtland på en näringspolitisk konferens, där vi diskuterade behovet av satsningar på ökad vidareförädling i sågverken. Vi vet båda två att en sådan satsning samtidigt skulle ha stor regionalpolitisk betydelse, eftersom många mindre och medelstora sågverk ligger i glesbygden. Satsningen på vidareförädling ger dessa sågverk en ny överlevnads- och utvecklingsmöjlighet. Ta detta på allvar!

Men det är naturligtvis bråttom att få i gång den här utvecklingen också därför att andra länder kommer att satsa på en utveckling av sågverksindustrin i den här riktningen. Den undersökning som industriverket har gjort

visar att Sverige har skaffat sig ett försprång. Andra länder har inte gjort denna omfattande kartläggning av marknaden. Om vi i Sverige snabbt kommer i gång med verksamheten, kan vi utnyttja detta försprång. Om vi inte kommer i gång med verksamheten är risken stor att andra länder kommer i kapp med oss och går förbi oss.

Det är därför som jag beklagar att industriminister Åsling har fördröjt utvecklingen genom sitt sätt att hantera industriverkets utredning. I stället för att snabbt föranstalta om de åtgärder som industriverket föreslog – inrättande av ett branschprogram för sågverksindustrin för att stödja bl. a. marknadsbearbetnings- och försäljningsåtgärder, industrilånegarantier, produktionsplanläggning m. m. – valde industriministern att skicka ut denna så att säga självklara utredning på remiss. Detta, hävdar vi, var onödigt eftersom branschen var väl representerad i en referensgrupp som kopplats till utredningen. I den gruppen redovisades inga delade meningar om industriverkets förslag. Ännu har inte regeringen kommit med något förslag.

Vissa uppgifter har förekommit i pressen om att regeringen skulle vara oenig i den här frågan. Det skulle vara välgörande om industriministern här i dag kunde redovisa huruvida han kommer att förelägga Sveriges riksdag förslag om åtgärder för sågverksindustrin. För det kan ändå inte vara så, att *industriministern inte vill ta till vara de utvecklingsmöjligheter som finns*. Vi har ju i Sverige, och jag vill upprepa det, i dag ett stort behov av industriell utveckling, av exportinkomster och av jobb. Här finns redovisad en klar möjlighet på alla dessa områden, och den möjligheten måste tas till vara. En ytterligare fördröjning får inte ske. Regeringen måste komma över sin beslutsångest i den här frågan. Det kan ju ändå ge 7 000 nya jobb och 5 miljarder i ökade exportintäkter.

Herr talman! Till sist några ord ytterligare om byggandet.

Jag har redan nämnt de fackliga kraven på åtgärder på byggandets område. Vi har från socialdemokratisk sida stött dessa krav. Den nivå som byggandet har rasat ned till nu är inte rimlig.

I många kommuner finns dokumenterade behov av nya bostäder, och det gäller inte minst Stockholms län. På reparations- och underhållssektorn behövs mycket stora insatser i lägenheter över hela landet, lägenheter som byggdes under 1950- och 1960-talen. Enbart behovet av nya eller reparerade fönster uppgår till miljardbelopp.

De undersökningar av behovet av reparationer och underhåll som byggforskningsinstitutet f. n. genomför visar på betydligt större behov av insatser än vad som hittills varit känt. Detta är åtgärder som måste genomföras under 1980-talet, annars kommer dessa delar av bostadsbeståndet att förfalla och åtgärderna fördyras ännu mer.

Samtidigt måste saneringsverksamheten öka i volym. Ett stort antal äldre människor bor i dag i gamla omoderna lägenheter. Antalet pensionärer i sådana lägenheter kommer att öka snabbt under 1980-talet. Om vi skall kunna erbjuda dessa människor en dräglig bostadsstandard, måste takten i saneringsverksamheten öka.

Vi finner denna fråga så viktig att vi anser att statsmakterna utan dröjsmål.

i samarbete med kommunerna och bostadskooperationen, måste låta utarbeta ett upprustningsprogram för det äldre bostadsbeståndet, som nu behöver repareras och moderniseras. Vi menar också att staten, trots ett ansträngt statsfinansiellt läge, bör skapa särskilda finansiella förutsättningar för detta. Bakom det förslaget ligger inte bara bostadssociala motiv utan i hög grad också industripolitiska.

Det är icke rimligt, herr Åsling, att låta den industrinedläggning som nu pågår fortgå ohämmat. Förr eller senare tvingas regeringen, vilken politisk färg den än har, att öka byggandet. Om man nu låter industrin slås ut tvingas vi då importera fönster, dörrar, skåp och annat byggmaterial. I stället för att ta till vara möjligheterna till ökad export innebär regeringens politik att importen kommer att öka.

Vi kräver snabbt verkande åtgärder för att få i gång nybyggnationen av bostäder. Vi kräver ett program för att få i gång reparations-, ombyggnads- och saneringsverksamheten. Vi menar att det är nödvändigt att göra en organiserad satsning på detta för att något kompensera det kraftiga volymbortfall som sker med den nuvarande låga nivån på nybyggnationen. Det bör därför vara möjligt att organisera en underhålls- och reparationsverksamhet som skulle motsvara en byggnadsvolym på ytterligare 15 000–20 000 lägenheter och jämsides göra satsningar för att höja nybyggnationen av bostäder. Vi hemställer till Sveriges regering att utan dröjsmål utarbeta ett sådant gigantiskt program.

Till sist ett maningsord till industriministern: Låt inte träindustrin bli en ny s. k. krisbransch! Ta till vara de utvecklingsmöjligheter som jag har redovisat i mitt långa anförande! Ta upp de konkreta förslagen i det! Jag kommer inte att gråta, och mitt parti blir inte ledset, om den borgerliga regeringen, herr Åsling och fru Friggebo, lägger fram dessa förslag i Sveriges riksdag – vi kommer tvärtom att stötta dem.

Jag vill nu i sex punkter sammanfatta våra krav. De visar att socialdemokratien har förslag för att komma åt problemen i träindustrin och öka byggandet.

1. Öka byggandet! Utarbeta utan dröjsmål ett program för hela byggsektorn, för en ökad nybyggnation av bostäder, för ett ökat industribyggande och för ökat offentlig byggande! Genomför de socialdemokratiska förslagen för att åstadkomma detta!

2. Utveckla ett program för en stor satsning på underhålls- och reparationssektorn! En satsning nu betyder mycket för att rädda industrikapaciteten.

3. Se till att virkesförsörjningen fungerar! Genomför det socialdemokratiska förslaget om ett kombinerat stöd- och avgiftssystem för ökat virkesuttag!

4. Ta initiativ för att samordna trähusindustrin, så att den kan ta till vara de exportmöjligheter som bjuds!

5. Genomför det liggande branschprogrammet för vidareförädling i sågverksindustrin!

6. Stöd kravet på ett nordiskt branschråd för möbelindustrin!

Min vädjan till regeringen är: Genomför dessa förslag! Ni har socialdemokraternas fulla stöd för åtgärder som vidtas för att stoppa industriutslagningen och arbetslösheten. Tiotusentals människor runt om i vårt land önskar sig i dag ingenting högre än att det vidtas åtgärder för att minska arbetslösheten och ge dem jobben tillbaka. Ca 60 000 ungdomar runt om i vårt land är i dag utan arbete. Deras enda förhoppning står till de politiska partierna, till att politikerna genom beslut i regering och riksdag skall åstadkomma nya jobb och en säkrare framtid för hela Sveriges folk.

Anf. 52 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret – ett svar som, om jag skall vara uppriktig, var synnerligen magert och därtill dunkelt formulerat. Det inger tyvärr inga som helst förhoppningar om att regeringen tänker göra snabba och resoluta ingripanden för att man skall komma till rätta med svårigheterna i vår nästa stora krisbransch, svensk möbelindustri.

Jönköpings län är f. n. ett hårt drabbat län. Vi känner alla till företaget Munksjös akuta svårigheter, där ca 1 200 anställda i Jönköping och Vaggeryd är berörda. Vaggeryd är speciellt utsatt. Virkesfabriken ligger i malpåse, sulfatfabriken hotas av nedläggning, möbelföretaget Swedesc har bekymmer.

Östra länsdelen har betydande svårigheter. Under den senaste tioårsperioden har vi där fått uppleva både en negativ befolkningsutveckling och en negativ sysselsättningsutveckling. Både människor och deras arbetstillfällen har där försvunnit. Det är de unga människorna mellan 20 och 30 år som flyttar för att söka sig bättre utkomstmöjligheter på annat håll. Kvar blir de äldre. En hel landsända håller sakta men säkert på att utarmas och kanske självdö.

Alla i denna kammare vet hur dåligt den faktiska utvecklingen rimmar med centerns stolta deklARATIONER och löften om vad man kallar en förstärkt regionalpolitik, där människor i olika landsdelar skall ha en allsidig sysselsättning och service och där bebyggelse i glesbygder och mindre tätorter skall underlättas.

Enligt en borgerlig tidning för industriministern på en försoningsturné till Jönköping med anledning av krisen i Munksjö. Jag skulle önska att industriministern även hade besökt åtminstone några av orterna Sävsjö, Malmbäck, Aneby, Stockaryd, Bodafors, Ekenässjön, Rörvik eller Rydaholm för att på ort och ställe studera möbelindustrins problem. Mindre och medelstora företag dominerar på dessa platser, och enligt centerns partiprogram skall just småföretagen speciellt omhuldas och få goda utvecklingsmöjligheter.

Det allvarliga är att dessa små orter för sin fortsatta existens är helt beroende av att möbelindustrin får hjälp i en akut krissituation. Vad har då hänt på sistone? Möbelindustrin genomgår en hårdhänt utslagningsprocess. Den gångna våren har inneburit närmast totalstopp i försäljningen. Ingen uppgång kan skönjas under vintern. Varsel om någon form av inskränkning i

driften har i höst inlämnats av 52 företag i östra länsdelen, de flesta av dessa inom den träbearbetande industrin. Varannan industriarbetare i länets östra kommuner arbetar inom träindustrin.

På länsarbetsnämndens varsellista finns, för att bara nämna några exempel, Sävsjö Möbelindustri, Bröderna Wigells Stolffabrik, Sävsjö Snickerifabrik, G. Magnussons Snickerifabrik, Bröderna Hultgrens Möbelindustri, Göte Möbler, Anggardts Möbelindustri, Stockaryds Möbler, AB Nils Johanssons Möbelfabrik, Rococo Möbler, H. Carlséns Söner Stolffabrik, Oscarssons Stoppmöbler och Ekå-Möbler.

Kontorsmöbelkoncernen NKR svarar för de senaste dystra nyheterna vad gäller förlorade arbetstillfällen. 45 arbetare och 10 tjänstemän sägs upp från Kågéns Industrier AB i Tranås. 20 tjänstemän sägs upp vid huvudkontoret i Huskvarna. Under 1981 har Kågéns vid ett flertal tillfällen infört korttidsvecka. Det är de unga människorna som drabbas, i en situation med en redan allvarlig ungdomsarbetslöshet. Möbelindustrin är en speciellt konjunktur känslig bransch och den mest utsatta inom träindustrin som helhet. 52,7 % av uppsägningarna och 61,5 % av permitteringarna har i höglandskommunerna drabbat just möbelindustrin.

Sedan 1976 har svenska folket igemen fått sänkta reallöner. En industriarbetarlön har sjunkit med mellan 8 och 10 %. Den höga ungdomsarbetslösheten har inneburit att många unga människor bor kvar hos sina föräldrar i stället för att sätta eget bo. Regeringens förslag om att slopa bostättningslånen är väl klåfingrigt. Dessa har funnits i decennier och gjort god nytta. Detta kommer naturligtvis ytterligare att försämra möbelindustrins situation.

Köpvanorna har förändrats. Många köper importerade lågprismöbler i speciella varuhus. Video- och stereoanläggningar verkar för många människor vara viktigare att satsa på än möbler.

Ett faktum är att bostadsbyggandet sjunkit mycket kraftigt under de senaste åren, vilket resulterat i hög arbetslöshet inom hela byggsektorn och i den träbearbetande industrin. Lågt bostadsbyggande innebär givetvis en kraftigt minskad efterfrågan på möbler. Sjunkande levnadsstandard och för lågt bostadsbyggande är företeelser som regeringen delvis är ansvarig för.

Med intresse läser jag att industriministern är villig att samarbeta med de fackliga organisationerna för att få till stånd den bästa möjliga formen av strukturomvandling inom industrin under 1980-talet – även om jag på ganska goda grunder tror att den nuvarande regeringen inte överlever nästa val. Men här, i dag, har industriministern ett utmärkt tillfälle att lyssna på och ta ad notam de förslag till rekonstruktion av möbelindustrin som fackliga företrädare tillsammans med det socialdemokratiska partiet i Jönköpings län kommit fram till:

Industriverket skall snarast utarbeta en strukturplan för svensk möbelindustri.

Staten bör upplåta förmånliga krediter för att stimulera och möjliggöra samverkansprojekt bland möbelproducenterna. Investeringar för en rationellare produktion bör särskilt stödjas.

Marknadsföring och produktutveckling måste drivas hårdare.

Samverkan mellan företag inom och utom länet måste till.

Ett speciellt marknadsföringsbolag under ledning av utvecklingsfonden bör bildas. Bolaget skall ha till uppgift att på enskilda företags eller företagsgruppers begäran bearbeta exportmarknaderna. En grupp bestående av branschrepresentanter och fackliga företrädare knyts till bolaget. Industriverket bör omedelbart satsa medel på att möjliggöra en skyndsam etablering av marknadsföringsbolaget. Inom bolagets ram bör finnas möjlighet att upprätta en s. k. factoring-enhet, som bevakar de ekonomiska transaktionerna mellan beställare och leverantörer.

För att bredda och fördjupa kunskaperna kring produktutveckling ges högskolan och Träcentrum i Jönköping möjlighet att tillsammans med den lokala möbelindustrin och de fackliga organisationerna arbeta fram former för en offensiv produktutveckling inom branschen.

Som jag tidigare nämnde har importandelen i möbeltillverkningen ökat oroväckande. Vi menar att varje möbeltillverkare liksom alla producenter på eget initiativ skall se över andelen importerade delprodukter. Målsättningen måste vara att i högre grad använda inhemska material i produktionen. En ursprungsmärkning som talar om var produkten är gjord skall finnas på alla möbler. En bred kampanj under mottot "Köp svenskt" skall sättas i gång.

Detaljhandeln har i dag en prissättning – genom procentpåslag på inköpspriset – som missgynnar svenska kvalitetsprodukter. För att utöka hemmamarknaden bör detaljhandeln tillämpa kronpåslag i stället för procentpåslag. Men det är bråttom. Inom några år hotar lågprisimporten av möbler att helt slå ut den svenska marknaden. Det lilla avnagda köttben – jag avser då stödet till exportfrämjande åtgärder – som industriministern håller fram är ett stöd som funnits i minst tio år. Och vad är det som säger att man därmed skulle komma till rätta med möbelbranschens akuta svårigheter här och nu?

Jag vädjar därför till industriministern: Sätt in åtgärder snabbt! Se till att skickligheten och kunnandet hos dem som arbetar i denna bransch tas till vara! Se till att svensk möbelindustri inte blir helt utarmad på arbetsstillfällen!

Anf. 53 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Med anledning av den stora betydelse som träindustrin har i den region av landet som jag representerar har jag med uppmärksamhet följt denna debatt.

Industriministerns svar känns som ett slag i ansiktet för alla de människor som är beroende av träindustrin och som tror på idén om att vi skall arbeta oss ut ur krisen. Många hindras i dag från att delta i det arbetet. Speciellt gäller detta inom träindustrin.

I mitt hemlän har vi en mycket stor andel träindustri, ca 22 % mot ca 8 % i riket som helhet. Variationen är stor mellan kommunerna. I Högsby utgör t. ex. träindustrin 80 % av den totala industrin, i Hultsfred 49 %, i Nybro

47 % och i Vimmerby 46 %.

Inom Svenska träindustriarbetareförbundets båda avdelningar noterar man en 30-procentig arbetslöshet. Det gäller också målarna.

Räknar man in korttidsvecka och permitteringar, så når man nästan 50 % av de aktiva medlemmarna. I min hemkommun Nybro berörs 743 av 1 170 anställda inom träindustrin av korttidsvecka, permitteringar eller avsked. Av dessa berörs ungefär 100 människor i det lilla samhället Alsterbro. Den träförädling som vi har i Nybro är t. ex. tillverkning av dörrar, karmar, golv samt bokhyllor, stolar och andra möbler. Denna andel är alltså så stor som 47 % av den totala industrin. Chanserna att få nya jobb är högst minimala.

Den 1 oktober noterades – för att ta ett exempel – 66 sökande på varje ledigt arbete i just Nybro, 35 på varje ledigt arbete i Virserum och Emmaboda samt 34 sökande i Torsås.

Det finns en övertygelse hos människorna i vårt län om att träindustrin är en viktig bransch, att de anställda i denna bransch gör en nyttig samhällsinsats, att man tar vara på den inhemska råvaran, att man har en energisnål produktion och att man gör bra produkter.

Flera produktionsställen ligger i de mindre tätorterna och en del i rena rama glesbygden. De flesta företagen är små eller medelstora. Man tycker att det är vettigt att fortsätta med denna förädlingsverksamhet, till gagn för människorna.

Men en hel bransch går nu på knä. Starka krav reses från olika håll om åtgärder från regeringens sida. T. o. m. lokala centerorganisationer finner anledning att publicera sina krav på t. ex. ett ökat byggande.

Industriministern svarar i dag emellertid att han inte ser någon anledning att överväga ytterligare åtgärder. Inte ett ord finns i svaret om träindustrins betydelse, om oron för ett ökat importberoende, om utvecklingen mot monopol och koncentration, om situationen för de anställda, om risken för utslagning beträffande vissa mindre orter, osv.

Jag har tidigare haft en diskussion med industriministern om Swedish Match och Svenska Dörr i Nybro. Jag skall inte upprepa vad som då sades, men jag kan konstatera att ingenting positivt ännu har hänt.

Byggandet är givetvis en viktig faktor. Bostadsbyggandet har mer än halverats, anges det i svaret. Nedgången i byggandet 1980/81 avser helt småhus, heter det vidare. Detta stämmer inte för vårt län. Produktionen av flerfamiljshus har nu nästan helt upphört. Vad som nu byggs är småhus. Att byggandet har mer än halverats stämmer dock – från 2 788 lägenheter 1971 till 1 100 lägenheter 1981. Det går att öka byggandet, om bara viljan finns – det har tidigare belysts i debatten. Det känns tragiskt att behöva åka hem och rapportera om regeringens totala ointresse för träindustrins utveckling. Man har så svårt att inse att det skulle vara någon vinst med att folk är arbetslösa. Ett stort antal yrkeskunniga träarbetare i full sysselsättning tillför ekonomin ett inte föraktligt antal kronor i förädlingsvärde. Ett stort antal yrkeskunniga träarbetare i arbetslöshetskön tillför inte ekonomin ett enda öre. Däremot belastar de statsutgifterna. Sydöstra LO-distriktet har räknat ut att arbets-

löshetsersättningarna inom det distriktet f. n. uppgår till 190 milj. kr. på ett år. 80 % av dessa pengar kommer från staten.

Om nu regeringen inte tänker vidta några ytterligare åtgärder, vem skall då göra det? I detta sammanhang har industriministern sagt att kommunerna måste anstränga sig mera. Men det finns vissa hinder i lagstiftningen. Vi har två färska exempel i vårt län med överklaganden över kommunala beslut som syftar till att rädda sysselsättningen. Jag vill därför fråga industriministern: Är det kommunerna som skall vidta åtgärder, och har industriministern i så fall några tips om vad man kan och vad man får göra?

Anf. 54 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag är djupt imponerad av vad jag fått höra här under en timmes tid, och jag såg i andanom hur hela den församlade kåren av anställda och företagare i träindustrin andäktigt lyssnade till alla de goda råd som Thage Peterson, Catarina Rönnung och Lena Öhrsvik här har förmedlat till branschen. Jag tror faktiskt att branschen har en så god kompetens och så mycket av mänskligt engagemang och förmåga att ni får ursäktas att många av dessa råd faktiskt verkar föga väl avvägda och kanske också litet pretantiösa för att komma från en grupp politiker. Men jag skall gärna samtidigt säga att jag tycker att det är värdefullt att få denna debatt, och framför allt att den ledande företrädaren för oppositionen när det gäller industripolitik så grundligt går igenom branschernas – det är fråga om flera branscher – förutsättningar och den allmänna situationen.

För att vara litet speciellt artig får jag säga till Catarina Rönnung att när det gäller möbelindustrins kris är det inte fråga om att ge sig in i några partipolitiska värderingar som Catarina Rönnung desperat försökte göra, utan det är helt enkelt fråga om ett ändrat konsumtionsval – som Catarina Rönnung själv också senare påpekat. Det är fråga om kostnadsläget i landet. Jag vill gärna vitsorda att programmet från Jönköping är bra – ta och realisera det! Regeringen tänker inte lägga hinder i vägen för goda initiativ. Låt oss se vad ni kan prestera, och jag förutsätter att facket också hänger med. Frågan om kronpåsdrag är en sak som vi framför allt i tekoindustrin länge har diskuterat, men det är till sist ändå en fråga mellan branschen, grossister och fabrikanter.

Lena Öhrsvik menar att jag inte har sagt någonting om träindustrins betydelse, men jag utgick från att man i Sveriges riksdag borde vara medveten om den, eftersom vi har ett näringsliv som i hög grad är baserat på träindustrin. Kommunernas roll är att lokalt vara ansvariga för utvecklingen inom kommunerna. Inom ramen för kommunallagen skall man självfallet göra vad man kan för att klara sysselsättningen. Till kommunernas förfogande har regeringen ställt en rad resurser, bl. a. på det regionala planet, och det är dem som kommunerna har att utnyttja för att främja sysselsättningen.

Herr talman! Får jag då gå in på Thage Petersons inlägg. På något sätt finns det ett nyckelord i Thage Petersons långa inlägg här, och det är kravet på att regeringen skulle, som han sade, framorganisera en marknad. "Framorga-

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om utvecklingen
inom träindustrin*

nisera en marknad" – det är egentligen ett ganska avslöjande uttryck för hela den filosofi som ligger bakom Thage Petersons inlägg. Det kanske trots allt i detta avseende finns vissa ideologiska skillnader mellan Thage Peterson och mig, även om jag upplever Thage Peterson som en pragmatiker och därför gärna ser att man söker lösningar över parti- och blockgränser också i det här avseendet. Men att framorganisera en marknad faller på sin egen orimlighet. Vi måste ju här i landet, om vi skall komma till rätta med vår utveckling, se frågan om trävaruindustrins framtid också från konsumtionssidan, dvs. från efterfrågesidan, och inte ensidigt från produktionssidan; annars kommer vi aldrig till rätta med de problem som finns, utan då fördröjer vi den återhämtning som är så angelägen, inte minst ur ekonomisk synpunkt.

Ser man frågan från efterfrågesynpunkt kan man knappast komma ifrån att vi har ett växande antal tomma lägenheter här i landet. Thage Peterson åberopade SCB:s statistik men glömde av någon anledning att också upplysa om att antalet tomma lägenheter ökade från i fjol till i år, något som vittnar om att den privata konsumtionen stagnerar på detta område, vilket är beroende av att vi måste in i en anpassningsprocess, där vi inte kan konsumera mer än vad vi producerar. Det går ut också över boendet. Dess värre är det så. Jag skulle önska att vi hade haft en annan ekonomi, där vi hade kunnat expandera konsumtionen och inte behövt se till vår produktionsutveckling på samma sätt som nu. Vi skall dessutom notera att vi inte längre har någon flyttlasspolitik, vilket vi hade i ett tidigare skede, framför allt under 1960-talet, när vi hade den våldsamma expansionen inom bostadsbyggandet. Jag kan inte tro att det är en ny flyttlasspolitik just för att öka behovet av bostäder som Thage Peterson förespråkar, men detta är alltså värt att notera i det här sammanhanget. Vi har ökat renoveringarna rätt avsevärt och lyckats kompensera nedgången i nyproduktionen fram till i fjol på detta sätt, men ett ökat inslag av renoveringar innebär också en ändrad konsumtion av byggmaterial, dvs. trävaror.

Detta har alltså påverkat branschens utveckling.

Därför är de andra områden där trävaruindustrins marknad kan finna avsättning av avgörande betydelse, först och främst naturligtvis investeringarna i industrin. Jag håller även i det avseendet med Thage Peterson om att de spelar en avgörande roll. När man går ut i näringslivet – vilket också Thage Peterson gör ibland – finner man att det i många företag talas om att det främsta hindret för en ordentlig investeringsaktivitet vid sidan om det internationella perspektivet är diskussionerna om löntagarfonder här i landet – med rätt eller orätt; det är möjligt att de diskussionerna har överbetonats. Här måste riksdagen göra sitt yttersta för att med sina politiska beslut i olika avseenden stärka framtidstron i näringslivet och därmed också främja investeringsviljan.

Exportfrågan är viktig över huvud taget och naturligtvis inte minst i ett skede då den svenska konsumtionen viker.

Thage Peterson glömde i sin grundliga genomgång att berätta att sedan devalveringen har skogsindustrins export ökat med inte mindre än 56 %. Det är ingen industrigrupp som haft så omedelbar nytta av devalveringen som

skogsindustrin. Man borde kanske också notera att devalveringen fortlöpande ger effekter för branschen.

Jag tror därför att det är förhastat att säga att vi förlorar marknadsandelar. Jag tror att vi nu återerövrar marknadsandelar, inte minst då det gäller sågade varor. Det finns också goda möjligheter att återerövra marknadsandelar när det gäller förädlade produkter på trävarusidan.

Jag vill – eftersom Thage Peterson här säger att industridepartementet varit passivt – påpeka att bostads-, handels- och industridepartementen i mars kallade branschen till en genomgång av vad som skulle kunna göras på exportsidan. Det gällde framför allt trähustillverkarna. Detta var ett led i de fortlöpande kontakter som vi har med branschen för att tillsammans med exportrådet och SIND se vad som kan göras för att öka exporten. Där diskuterades vissa insatser som sedan har genomförts.

Över huvud taget är det så – där har Thage Peterson gett ett felaktigt intryck i sitt inlägg – att hela det exportfrämjande program som vi har naturligtvis står till förfogande också för den här branschen, liksom för andra branscher. Det gäller exportkreditnämnden och andra faciliteter på exportområdet. Dessa möjligheter utnyttjas också i växande omfattning.

Thage Peterson åberopar projekt i Japan och andra länder. Där noterar nu svenska husfabrikanter vissa framgångar. Men det är alldeles uppenbart att problemen varit att branschen som sådan består av ett antal internationellt sett relativt små företag och att det skulle vara av värde om man här kunde sammanföra resurserna och på skilda sätt försöka samverka. Sådana ansträngningar görs också. Exportkreditnämnden har gjort vissa insatser för att främja möjligheten till en samordnad verksamhet från husfabrikanternas sida.

Sammanfattningsvis skulle man alltså kunna säga att Thage Petersons långa inlägg präglades av bristande tilltro till branschen. Det var många intressanta synpunkter, men den bristande tilltron till branschen och de anställda i trävaruindustrin delar jag inte. Branschen har utomordentligt goda möjligheter till utveckling med de betydande erfarenheter och det engagemang som finns från de anställdas och företagens sida.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 55 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag vet inte varför industriministern i dag en andra gång inte bara feltolkar utan också direkt felciterar mig och därifrån bygger upp sin argumentation.

Jag har inte sagt någonting om att framorganisera en marknad. Jag använde ordvalet att framorganisera en satsning – protokollet kan styrka min uppgift härvidlag.

Jag menade och menar att denna fråga är så viktig att statsmakterna utan dröjsmål måste, i samarbete med kommunerna och bostadskooperationen, utarbeta ett upprustningsprogram för det äldre bostadsbeståndet. Jag menar

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om utvecklingen
inom träindustrin*

också att staten bör skapa särskilda finansiella förutsättningar för detta, trots det statsfinansiella läget. Det var för att få i gång detta som jag menade att regeringen bör ta ett initiativ tillsammans med kommunerna och bostadskooperationen.

Jo, herr Åsling, det finns flera kommuner runt om i landet som har bostadsbrist. I Stockholms län är det långa väntetider. Ungdomen stängs ute från bostäder. Det hjälper inte att, som regeringen gör, hänvisa till att det i vissa kommuner finns tomma lägenheter. Vilken glädje har de som söker en bostad i östra Sverige av att det finns tomma lägenheter i Göteborg? Ett ökat bostadsbyggande leder till att fler människor över hela landet kan få jobb eller behålla sina jobb. Bostäderna kanske byggs i bristkommunerna här i Stockholms län, men de byggs med snickerier som kanske är tillverkade i Kalmar län eller Ådalen. Därför är det så oerhört viktigt att man inte fortsätter att ha den nonchalans mot byggandet som den borgerliga regeringen nu har.

Jag skall emellertid nu använda huvuddelen av min replik till industriministern för att något beröra den raljerande ton i industriministerns inledning som gjorde mig litet dyster och litet upprörd.

Finns det, herr Åsling, ingen känsla för att de arbetslösa människorna – de som har slagits ut genom att regeringen inte har gjort någonting, sågverksarbetarna som är arbetslösa till följd av att inte regeringen tog itu med råvaran, de förlorade exportintäkterna, de arbetslösa människorna som skulle ha arbetat i trähusfabrikerna, i skivindustrin, de arbetslösa byggnadsarbetarna – tycker att det är bra att tre socialdemokratiska riksdagsledamöter agerar för deras sak för att vi skall få ett slut på den kapitalförstörelse som nu äger rum. Jag skulle tro, herr Åsling, att industriministern kommer att få anledning att många gånger ångra slutmeningen i dagens interpellationssvar, nämligen att han inte har någon anledning att överväga ytterligare åtgärder. Detta skriver industriministern i en tid då industridöd och arbetslöshet går som en löpeld över Sverige. Han skriver det i en situation då prognoserna visar negativ utveckling av byggandet inom samtliga sektorer. Han skriver det i en situation då fler fabriker kommer att slås ut och fler människor bli arbetslösa. Det är då landets industriminister säger att det inte behövs några ytterligare åtgärder. Sanna mina ord: Den meningen kommer Nils Åsling att få äta upp under en lång tid framöver.

Nu gick arbetsmarknadsministern ut. Jag har egentligen ingen debatt med honom, men jag vill likväl göra tillägget: Regeringen har icke tagit arbetslösheten på allvar. Det är hårda ord från riksdagens talarstol, men de är befogade. När vi i valrörelsen förde fram förslag till åtgärder för att hindra arbetslösheten förlöjligades vi av folkpartiledaren. Den i regeringen ansvarige arbetsmarknadsministern menar att vi måste acceptera arbetslöshet. I dag träder industriministern fram i ett allvarligt läge för byggandet och säger att inga åtgärder behövs. Då kan man verkligen fråga sig: Hur många industrier måste slå igen, hur många människor ytterligare skall behöva bli arbetslösa innan regeringen vaknar upp och tar byggkrisen och träindustrins problem på allvar? Regeringens hantering av arbetslösheten och industridö-

den har utvecklat sig till en allvarlig lek med jobben – det allvarligaste som finns. Hela Munksjödramat är ingenting annat än en häpnadsväckande hantering på hög nivå av 2 200 jobb. Jag slår fast att det är dystert, herr talman, att inte regeringen och industriministern vill göra något åt byggkrisen och den allvarliga situationen inom träindustrin.

Industriministern kom till Sveriges riksdag i dag, inte bara utan ett enda förslag till åtgärder – han kom också hit utan någon vilja att gripa sig an problemen och svårigheterna. Jag har haft många diskussioner och heta duster med herr Åsling i industripolitiska frågor, men jag måste ändå säga att så naken som i dag har jag aldrig sett Sveriges industriminister.

*Om utvecklingen
inom träindustrin*

Anf. 56 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Möbelbranschen har en hög kompetens, framhöll industriministern. Det håller jag fullständigt med om. Inte för inte är många smålänningar involverade just i möbelbranschen. De är i hög grad arbetsamma, sega, initiativrika och duktiga. Men vad de behöver är hjälp i en akut krissituation. Det är här som industriministern inte ställer upp. Han säger att det inte behövs ytterligare åtgärder.

De förslag som jag framförde tyckte Nils Åsling var så utmärkt bra att de kunde verkställas omedelbart. Det noterar jag givetvis med stor tillfredsställelse. Men knuten är bara, Nils Åsling, att vi behöver industriministerns hjälp. Vi behöver industriverkets hjälp till en strukturplan för svensk möbelindustri. Vi behöver industriverkets hjälp med investeringar för en rationell produktion. Också det speciella marknadsföringsbolaget under ledning av utvecklingsfonden skulle behöva stöd av industriverket.

Här sviker emellertid Nils Åsling förslag som han själv för några minuter sedan påstod var utmärkt bra. Här gör han en magnifik kovändning, när han säger att ytterligare åtgärder inte behövs från statens sida.

Anf. 57 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag skulle gärna vilja ha en ytterligare förklaring om kommunernas roll. Nils Åsling sade att man är lokalt ansvarig för utvecklingen och sysselsättningen inom ramen för kommunallagen och att till kommunernas förfogande finns en rad resurser på det regionala planet. Då vill jag fråga: Vilka resurser?

Jag frågar också: Hur kan en kommun påverka t. ex. räntenivå, underhållslån, exportstöd, eventuella importbegränsningar osv.? Det handlar om åtgärder som gäller branschen som sådan. En enskild kommun kan inte göra särskilt mycket, utan detta får anses vara regeringens ansvar. Men när regeringen nu inte tänker göra något ytterligare, måste någon annan ta initiativet. Därför vill jag veta om Nils Åsling avsåg kommunerna.

Jag skulle också vilja ha tips om vad kommunerna skulle kunna göra. Det vore bra om industriministern ville utveckla det resonemanget vidare. Vilket råd vill industriministern ge sina partivänner i Högsby kommun, där man till 80 % är beroende av träindustrin?

Anf. 58 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag först säga till Lena Öhrsvik att jag självfallet är beredd att ge råd. Det är kanske litet genant att kammarledamöterna inte är medvetna om samspelet mellan kommuner, länsmyndigheter och i centrala sammanhang ansvariga myndigheter. Kommunens roll är ju att skapa ett sådant företagsklimat och sådana allmänna förutsättningar att nyföretagandet och utvecklingen av företag på allt sätt främjas. Kommunen har att göra detta inom kommunallagens ram. Vi har kompletterat kommunernas aktiviteter med utvecklingsfonder och särskilda lånemöjligheter. Det är, som jag sade tidigare, den möjlighet som står kommunerna till buds.

Till Catarina Rönnung vill jag säga att jag är medveten om de sega, duktiga och initiativrika smålänningarna. Men det är inte centrala planer, program och annat politiskt snömos som de efterfrågar, utan de vill faktiskt ha en chans att konkurrera på lika villkor. Vad de framför allt efterfrågar är ett annat kostnadsläge här i landet, en högre produktivitet och över huvud taget ett näringsliv som är konkurrenskraftigt. Låt oss skala bort alla bisatser, som man kryddar det politiska språket med. De har liten betydelse i sammanhanget när man kommer ut i verkligheten.

Jag ber, Thage Peterson, om ursäkt, om jag tolkade uttalandet fel. Det var alltså detta att framorganisera en satsning och inte en marknad som Thage Peterson menade. Det håller jag honom räkning för. Han vill således framorganisera en satsning centralt på svenskt näringsliv. Jag tror fortfarande, Thage Peterson får ursäkta mig, att det betraktas som utmanande och kanske litet grönköpingsmässigt. Vad svenskt näringsliv behöver är en ekonomisk politik och ekonomiska förhållanden som gör att vi får konkurrenskraft. Vi märker också att devalveringen får just den här avsedda effekten – långt bättre än centrala planer och allehanda politiska krav.

Visst finns det bostadsbrist i vissa kommuner. Men man kan också notera att det finns överskott på lägenheter i expansiva kommuner. Och det är kommunerna som har ansvaret för bostadsförsörjningen. Att bostadsbyggandet totalt sett har gått ned beror på att konsumtionen har satt sig och nu anpassats till de samlade ekonomiska resurserna. Men det är helt naturligt att kommunerna, liksom tillverkarna och byggarna, har mycket att göra för att genom förenklingar och besparingar öka konsumtionen. På det området tycker jag nog att det har gjorts alldeles för litet, bl. a. från byggarnas sida.

För att göra det hela kort och effektivt säger Thage Peterson sedan att regeringen inte har gjort någonting, inte har tagit arbetslösheten på allvar. Under hänvisning till vad vi under årens lopp har gjort industripolitiskt och arbetsmarknadspolitiskt och med hänsyn till vad vi dagligdags sysslar med inom regeringskansliet, har jag för min del svårt att ta Thage Peterson på allvar när det gäller dessa omdömen. Det är minst sagt oförsynt av Thage Peterson att säga att Munksjö är föremål för en häpnadsväckande hantering. Vad har Thage Peterson för grund för detta lösryckta påstående? Upp till bevis! Det gäller ju en allvarlig strukturfråga, som vi från industridepartementets sida i stor omfattning har varit sysselsatta med under de senaste två

åren. Jag ber Thage Peterson att här lägga fram bevis.

Omdömet beträffande Munksjö är närbesläktat med en del andra litet förhastade och löst grundade omdömen i denna debatt. Det vore bättre om vi här ägnade oss åt att försöka komma överens om vad som är skogsindustrins och trävaruindustrins problem och lösa dem i bästa samförstånd. Det finns nämligen – och här är Thage Peterson och jag överens, vilket är värt att notera – en betydande utvecklingspotential i denna bransch, som vi på alla sätt måste ta till vara.

Anf. 59 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag skall inte kommentera ett av industriministerns mera kända favorituttryck, nämligen snömos. Däremot skall jag säga några ord om den liknelse med Grönköping som industriministern använde sig av. Så som vi brukar arbeta i vårt demokratiska Sverige med kontakter mellan regering, kommuner och folkrörelser, skulle alltså i den här aktuella frågan vara grönköpingsmässigt. Jag förstår inte riktigt det.

Vad jag föreslog var att regeringen – i en svår tid och i en bekymmersam fråga – skulle sätta sig ned med kommunerna, de allmännyttiga bostadsföretagen och bostadskooperationen för att studera på vilket sätt den extremt låga nivån på nybyggnationen kan kompenseras med en ökad satsning på reparationer och underhåll. Jag sade också att staten, trots ett ansträngt statsfinansiellt läge, på något sätt måste gå in med en finansieringsform för att rädda jobben, fabriker och industrin. Hur i all världen kan industriministern få detta till att det skulle vara fråga om Grönköpingsmetoder? Detta är ju ett sätt som vi arbetar på i vår demokrati för att lösa problemen och för att komma bort från svårigheterna.

Jag vidhåller det jag sade om att regeringen har varit passiv när det gäller arbetslösheten. Jag vidhåller att flera statsråd har varit ute och lekt och raljerat med förslag som vi har kommit med när det gäller att få bukt med arbetslösheten. Jag nämnde folkpartiledarens raljerande under valrörelsen. Jag nämnde arbetsmarknadsministerns yttrande för ett tag sedan om att vi måste acceptera arbetslösheten.

Får jag fästa industriministerns uppmärksamhet på att vi i dagsläget har en sådan omfattning av arbetslösheten som vi inte har haft sedan 1930-talet. Vi har över 60 000 arbetslösa ungdomar. Måste vi inte vidta åtgärder för alla de ungdomarna och försöka lägga vår politik så att det skapas nya jobb?

Därför är den fråga som vi har diskuterat här i dag så viktig – det finns nämligen så många sysselsättningsmöjligheter inom byggandet. Och jag har pekat på att det inom träindustrin är nödvändigt med åtgärder som skulle kunna leda till nya sysselsättningsstillfällen. Jag beklagar verkligen att industriministern inte har kunnat gå upp i talarstolen och om någon av de frågor som jag har nämnt under denna debatt säga att han lovar att ta med dem till regeringskansliet för att fundera på dem och se om man kan utveckla dem och så småningom återkomma till riksdagen med förslag. I stället har industriministerns attityd varit att gå upp och dels raljera med tre talare som gjort allvarligt menade inlägg, dels beteckna inläggen som grönköpingsmäs-

*Om utvecklingen
inom träindustrin*

siga och dels ta upp dem som snömosaktiga. Vad är detta för hantering av viktiga frågor, i en tid då tiotusentals människor har slagits ut i industrin, då 60 000 ungdomar är arbetslösa och då nya människor får räkna med arbetslöshet till följd av att prognoserna är mycket dystra för byggnationen under de kommande åren?

Jag har försökt, herr talman, att i en allvarligt menad interpellation och i ett långt inlägg med många förslag till Sveriges regering, peka på att den svenska trähusindustrin visst har utvecklingsmöjligheter – om man utnyttjar de utvecklingsmöjligheterna. Därför är det viktigt att vi håller uppe efterfrågan, att vi tar till vara dessa utvecklingsmöjligheter för att förhindra att kapaciteten inom trä- eller annan byggnadsindustri kommer att slås ut och att vi tvingas in i situationen att importera byggmateriel från andra länder. Detta har varit ett budskap.

Mitt budskap i interpellationen och det långa inlägget var just att vi skulle förhindra en utveckling inom träindustrin som skulle leda till ökad arbetslöshet och ökade förluster i exportledet. Jag pekade på sågverkssidan, möbelsidan, trähussidan och flera andra delar av den svenska träindustrin. Och jag har gjort kopplingen till byggnationen och riktat uppmärksamheten på ett antal orostecken på att den närmaste utvecklingen kan komma att bli dystert.

Jag får ännu en gång vädja till industriministern: Ta ändå dessa varningar på allvar! Ta hem riksdagsprotokollet, studera det i industridepartementet och se efter om där inte finns frågor som det är anledning att ta litet mer på allvar än vad industriministern har visat i sitt senaste inlägg!

Anf. 60 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Nej, herr Åsling, det är inte snömos jag begär till möbelindustrin. Sådant är ingen betjänt av. Även om herr Åsling tycker att jag låter desperat, vill jag säga att snömoset enligt min mening mest är till finnandes i centerns partipolitiska program, när man beskriver hur man vill bedriva regionalpolitik och hur man vill omhulda de små företagen i det här landet.

Jag trodde att det hade gått fram genom någon kanal att det var något mycket krassare, hårdare och kallare jag var ute efter, nämligen pengar till möbelindustrin och stöd ifrån industriverket, så att vi kan förverkliga alla de utomordentligt goda projekt som facket och det socialdemokratiska partiet har lagt fram förslag om för att ge möbelindustrin en hjälp i den akuta krissituation den nu befinner sig i.

Anf. 61 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Att bli beskylld för att vara okunnig och inte känna till det samspel som förekommer mellan kommuner, länsorgan och regering kan jag stå ut med, för jag har aldrig utgett mig för att vara någon expert på de här frågorna. Men det var ju just detta samspel som jag berörde och ville ha fram. Jag ville ha fram att kommunerna är beroende av regeringsåtgärder, eftersom de inte kan påverka t. ex. räntenivåerna, underhållslänen, export-

stödet, eventuella importbegränsningar och sådant. Det är sådana åtgärder som har efterlysts i den här debatten. Utan dem går det inte alltid att få ett bra företagsklimat i en kommun, hur mycket kommunen än anstränger sig.

Jag vill belysa detta med ett enda exempel. Det gäller Swedish Match och Svenska Dörr. Kommunen var i det fallet t. o. m. beredd att överta fabriken för att just åstadkomma det nyföretagande som industriministern talade om, men det gick inte, eftersom företaget inte ville sälja. Det finns alltså hinder. Vad jag var ute efter var just att belysa det samspel som nämnts här. Jag känner väl till det, men jag ville ha ett råd av Nils Åsling, och min fråga var: Vad skall kommunen göra, när regeringen inte vill ta sin del av det här samspelet?

Anf. 62 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag till sist säga till Thage Peterson att det är mot min allvarliga natur att vara raljant. Jag ber honom ha överseende med den raljanta tonen. Självfallet skall jag ytterst noggrant läsa hela det långa inlägg som Thage Peterson har lyckliggjort kammaren med i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1981/82:108 om åtgärder för att förbättra situationen på arbetsförmedlingarna

Anf. 63 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Marie-Ann Johansson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förbättra situationen på arbetsförmedlingarna.

Under senare år har en kraftig upprustning skett av arbetsförmedlingen både vad avser personal och vad avser modern datateknik. Detta har också gällt under tid då andra myndigheter fått vidkännas nedskärningar.

Regeringen har vidare tagit ställning för ett förslag av AMS om platsförmedlingens framtida organisation, där just tyngdpunkten ligger på en effektivisering av platsförmedlingsarbetet mot fördjupade platsförmedlingsinsatser för de arbetssökande. För att ytterligare koncentrera arbetsmarknadsverkets arbetsuppgifter mot platsförmedlingen har regeringen under hösten beslutat om direktiv till en kommitté, vars huvuduppgift är att föreslå avgränsningar och omprioriteringar i verkets totala arbetsuppgifter för att frigöra resurser för platsförmedlingen.

AMS har i sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83 begärt ytterligare resurser till platsförmedlingen. Mitt ställningstagande i dessa avseenden kommer jag att redovisa i budgetpropositionen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Om åtgärder för att förbättra situationen på arbetsförmedlingarna

Måndagen den
23 november 1981

*Om åtgärder för
att förbättra situa-
tionen på arbets-
förmedlingarna*

Anf. 64 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Den får ses som en uppföljning av den stora arbetslöshetsdebatt vi hade i riksdagen häromveckan. Jag ställde då frågor till arbetsmarknadsministern om situationen på arbetsförmedlingarna som jag inte tyckte att jag fick tillfredsställande svar på.

Som alla vet har vi arbetslöshetstal som är de högsta på mycket länge. 133 000 är öppet arbetslösa, varav över 60 000 är ungdomar. Man får i och för sig inte fler arbetstillfällen genom att man förstärker arbetsförmedlingarna, men det är ställt utom allt tvivel att arbetsförmedlingarna spelar en central roll i en situation med en mycket hög arbetslöshet. Om inte förmedlingarna kan fungera som de skall på grund av för stor arbetsbörda, får inte de låta vara bristfälliga åtgärderna den effekt som de skulle kunna få.

Arbetsmarknadsministern nämnde i ett interpellationssvar angående teko och Sjuhäradsbygden att det finns ledig kapacitet inom arbetsmarknadsutbildningen. Det gällde då Älvsborgs län. Det är också från Älvsborgs län jag har fått signaler om bristande resurser och svåra arbetsförhållanden för arbetsförmedlingarna. Det kan med ganska stor sannolikhet antas att frågorna hänger ihop. Det är ju inte så att behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder är täckt i Älvsborgs län. Länet har en arbetslöshet som är högre än riksgenomsnittet. Resursbrist på arbetsförmedlingarna är heller inget unikt fenomen för Älvsborgs län. Samma signaler har kommit från flera andra håll i landet.

Situationen på arbetsförmedlingarna är också en arbetsmiljöfråga för dem som är anställda där. Den ökade arbetslösheten ökar ju arbetsbördan. Det naturliga i sådana lägen är att anställa flera, men det kan man inte göra på grund av bristande resurser. Då får vi väl hoppas att industrin inte agerar på samma sätt, om nu regeringens politik – vilket jag tvivlar på – skulle medföra en viss expansion, och alltså ökar arbetsbördan för de redan anställda. I så fall blir det ju inga effekter på arbetslösheten.

Svaret från arbetsmarknadsministern är mycket magert, och jag hade inte väntat mig något annat.

När det gäller den moderna datatekniken är det ju fortfarande en försöksverksamhet.

Vad beträffar den kommitté som det hänvisas till är det självfallet bra att man vidtar sådana åtgärder, men de kommer ju enbart att verka på sikt.

Vad angår frågan om eventuellt ytterligare resurser till platsförmedlingarna för nästa år får jag inget svar, varför jag inte kan bedöma om de kommer att få sådana resurser. Jag tycker att regeringen redan i dagens läge borde vidta åtgärder för att förstärka arbetsförmedlingarna. Det skulle vara väl använda pengar och innebära positiva effekter för de arbetslösa men också för de anställda på arbetsförmedlingarna.

Anf. 65 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Får jag instämma i Marie-Ann Johanssons värdering att det är ställt utom allt tvivel att arbetsförmedlingen spelar en mycket central roll

inom arbetsmarknadspolitiken. Det framgår också av mitt svar. Jag har där velat betona att vi oavbrutet arbetar med frågan hur vi skall kunna göra arbetsförmedlingen effektivare och hitta rutiner och arbetsmetoder som underlättar för arbetsförmedlarna och som ger en ännu bättre hjälp till de arbetssökande.

Jag är full av beundran för det sätt som tjänstemännen inom arbetsmarknadsverket fyller sin uppgift på. Det är ett utomordentligt stort, viktigt och svårt arbete att hantera alla de tusentals ärenden, där man har individuella önskemål om hur man vill bli hjälpt och vilka åtgärder man önskar komma i fråga för. Det räcker ju inte med att ta beslut om regler och resurser. Ärendena skall också hanteras, och det sker på ett beundransvärt sätt.

Just därför att vi har den här synen på platsförmedlingen har vi successivt under 1970-talet förstärkt denna. I dag har vi en arbetsförmedling som är långt effektivare än den vi hade i början av 1970-talet, medan arbetslösheten vissa månader i början av 1970-talet faktiskt översteg den vi har f. n. Vi kan alltså säga: Tack och lov att vi är bättre rustade på den här punkten än vi var för tio år sedan och mindre än det.

Anf. 66 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det är ju ändå så att AMS har begärt förstärkta resurser för arbetsmarknadspolitiska insatser. Men AMS har också enligt svaret på min fråga begärt ytterligare resurser till platsförmedlingen. Det är utan tvivel så, att vad som behövs i dag är ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser för att lindra den akuta arbetslöshetssituationen. Detta måste förstas följas upp med en förstärkning av platsförmedlingarnas resurser, så att man inte hamnar i den situationen att man på grund av brist på resurser inte kan utnyttja de medel som ändå finns. Jag tycker att det är beklagligt att man måste vänta tills nästa budgetproposition läggs fram, och nästa budgetår börjar ju inte förrän om sju åtta månader. Enligt min mening borde man i den nuvarande akuta situationen kunna vidta åtgärder redan nu för att förstärka resurserna till platsförmedlingarna.

Anf. 67 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Om Marie-Ann Johansson vill ha det på det viset, får väl Marie-Ann Johansson börja med att ändra på riksdagens arbetsformer. Vi har ju den ordningen att vi inför varje budgetår behandlar budgetäskanden vid bestämda tillfällen. Jag har velat peka på förändringar som kan göras successivt under löpande verksamhetsår genom att man lägger om rutiner, så att fler människor inom verket sysslar med platsförmedlingen för att det skall kunna ges bättre hjälp åt de arbetssökande och för att verket skall kunna avlastas uppgifter som inte kan anses vara lika centrala som just platsförmedlingen. Det är också detta som är den s. k. AMS-utredningens huvuduppgift. Riksdagen har redan tagit ställning till den särskilda utredningen inom AMS, kallad PLOG. Besluten håller nu på att sättas i verket. Detta innebär att platsförmedlingen prioriteras, varvid man försöker hitta enklare rutiner, som både skall göra det lättare för förmedlarna i fråga

Om åtgärder för att förbättra situationen på arbetsförmedlingarna

Måndagen den
23 november 1981

*Om jämställdheten
på arbetsmarkna-
den*

och ge de arbets sökande bättre hjälp. De resurstillskott som sedan kan föreslås får riksdagen behandla i sedvanlig ordning.

Anf. 68 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vi är tydligen överens om att det behövs förstärkningar. Jag tycker emellertid att det är beklagligt att man måste vänta. Än så länge rör det sig om direktiv till en kommitté. Regeringen hade ändå haft möjligheter att i tilläggsbudgeten vidta åtgärder. Nu är den saken inte längre aktuell, men nog har regeringen möjligheter. Man behöver inte vänta till nästa budgetår.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1981/82:44 om jämställdheten på arbetsmarknaden

Anf. 69 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Marie-Ann Johansson har frågat mig om vilka konkreta åtgärder regeringen avser att vidta för att driva arbetet för jämställdhet vidare, och vidare om jag fortfarande anser att den ekonomiska krisen kan driva fram en mera reell jämlikhet på arbetsmarknaden mellan kvinnor och män.

Frågorna är ställda dels med utgångspunkt i regeringsförklaringen vid 1981/82 års riksmöte, dels med utgångspunkt i ett tidningsreferat av ett tal som jag höll i våras.

I regeringsförklaringen sägs: "Arbetet för jämställdhet drivs vidare. Att kvinnor och män skall ha lika möjligheter och samma ansvar är en självklar utgångspunkt för regeringens politik på olika områden." Denna ambition har kommit till uttryck i varje regeringsförklaring sedan 1976.

När det gäller frågan om vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att främja jämställdheten vill jag först säga att vi i dag har en bra grund att stå på. Sedan drygt ett år tillbaka finns en lag som förbjuder diskriminering i arbetslivet och som skall driva på jämställdheten genom praktiska åtgärder av skilda slag. Det ankommer nu på arbetsmarknadsparterna och jämställdhetsombudsmannen att se till att lagen också efterföljs. Härigenom bör förutsättningarna för ett aktivt jämställdhetsarbete på arbetsplatserna ha väsentligt förbättrats.

Strävandena att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden är ett långsiktigt och tidskrävande arbete. Dock är närmare 207 000 fler kvinnor sysselsatta tredje kvartalet i år jämfört med tredje kvartalet 1976 trots att denna period har kännetecknats av låg ekonomisk aktivitet. En grundläggande förutsättning för att jämställdhet skall uppnås är en ekonomisk politik som hävdar den fulla sysselsättningens princip. De av regeringen vidtagna åtgärderna i syfte att stärka den svenska ekonomins konkurrenskraft och häva obalanserna i ekonomin är ägnade att skapa

*Om jämställdheten
på arbetsmarkna-
den*

möjligheter för en ökning av antalet sysselsatta, framför allt i industrin.

Liksom tidigare innebär en ökad efterfrågan på arbetskraft att fler kvinnor bereds möjligheter att träda ut på arbetsmarknaden. Under 1970-talet har antalet sysselsatta ökat med 326 000. Antalet sysselsatta kvinnor har stigit med 346 000. Det betyder att den ökande sysselsättningen av kvinnor står för mer än den totala sysselsättningsökningen.

Denna utveckling har skett samtidigt med en snabb expansion av den offentliga sektorn. Det är i huvudsak inom de traditionella kvinnoyrkena som expansionen skett, vilket kan sägas ha bidragit till att förstärka könsuppdelningen på arbetsmarknaden. Detta innebär att kvinnorna i dag till övervägande delen återfinns i den offentliga sektorn och i ett mycket begränsat antal yrken som dessutom är lågavlönade.

Om kvinnorna tränger in på yrkesområden inom industrin som hittills har dominerats av män, skulle det ske en uppbyggnad av den könsuppdelade arbetsmarknaden. Detta anser jag vara ett viktigt steg mot jämställdhet.

Det är i det perspektivet som jag i ett anförande framfört åsikten att behovet av en industriell expansion sammanfaller med önskemålen att bredda kvinnornas yrkesval. Marie-Ann Johansson frågar med anledning härav om jag fortfarande menar att den ekonomiska krisen kan driva fram en mera reell jämställdhet på arbetsmarknaden mellan kvinnor och män.

Låt mig söka sammanfatta vad jag sade i mitt av interpellanten refererade anförande.

För att vi skall kunna återställa balansen i den svenska ekonomin – lösa den ekonomiska krisen – krävs en ökning av produktionen i de delar av industrin där vi har möjlighet att hävda oss i den internationella konkurrensen. När expansionen kommer, behövs på sikt mer personal. Fler kvinnor måste då beredas möjlighet att få anställning i industrin.

Jag vill betona att vad jag talar om är en utveckling på lång sikt som hänger samman med de strukturella förändringarna i vår ekonomi. Man kan naturligtvis inte utgå från att en sådan utveckling mot en mindre könsuppdelad arbetsmarknad sker automatiskt. Jag är fullt medveten om att mitt resonemang inrymmer flera osäkerhetsmoment. Vi står ju t. ex. inför det allvarliga faktum att industrisysselsättningen fortfarande sjunker. Men inte desto mindre anser jag att den ekonomiska politiken i kombination med en aktiv opinionspåverkan från olika håll, inte minst från arbetsförmedlingarna, bör kunna ge effekter som har betydelse för jämställdheten.

Samtidigt som jag alltså ser möjligheter för kvinnorna att bredda sitt yrkesval och därmed stärka sin ställning på arbetsmarknaden i samband med den nödvändiga expansionen av industrin så är det givet att de kärva utsikterna inför vintern är mycket oroande, inte minst för kvinnorna.

I avvaktan på en konjunkturuppgång under 1982 har regeringen vidtagit en serie åtgärder för att bekämpa arbetslösheten. Utöver de medel som anvisades i budgetpropositionen tog regeringen i våras beslut om ett sysselsättningspaket för 1,5 miljarder kronor. Regeringens ekonomisk-politiska program, som nyligen behandlades av riksdagen, väntas resultera i en väsentligt ökad efterfrågan på arbetskraft under 1982. Samtidigt avsattes

ytterligare 600 milj. kr. för att motverka arbetslösheten i väntan på att de ekonomiska stimulansåtgärderna ger effekt.

Jag vill också nämna att arbetsmarknadsverket nu under vinterhalvåret gör en särskild satsning på kvinnorna. Platsförmedlingens resurser skall i hög grad inriktas på att minska kvinnornas arbetslöshet, bl. a. genom att stimulera till otraditionellt yrkesval.

När man diskuterar jämställdhetspolitiken är det viktigt att understryka att jämställdhet inte får ses som en isolerad fråga. Inom nästan varje område och i samband med en mängd politiska beslut finns det jämställdhetsaspekter som måste övervägas.

Den ekonomiska politiken, utbildningspolitiken, arbetsmarknadspolitiken osv. är således av grundläggande betydelse för jämställdheten. Alla områden måste bevakas och politiken ges den rätta inriktningen. Så sker också.

Jag skall ge några exempel.

På riksdagens bord ligger f. n. en proposition om studie- och yrkesorientering, den s. k. syon. I denna proposition utvecklas det övergripande ansvar som skolan har för jämställdheten. En viktig uppgift för skolans syo blir att stimulera otraditionella studie- och yrkesval. Jag anser att detta är av största betydelse, inte minst mot bakgrund av den stora arbetslösheten bland unga flickor. Skolministern betonar skolans ansvar för att göra cleverna och framför allt flickorna medvetna om vad följderna kan bli av de könsrolls-bundna valen. I propositionen framhålls också att ett lika stort ansvar åvilar arbetslivet.

I vår kommer regeringen att lägga fram en datapolitisk proposition med förslag till riktlinjer för den fortsatta datoriseringen av samhället. Detta är en viktig proposition eftersom de teknologiska förändringarna i arbetslivet kommer att beröra kvinnorna på ett helt annat sätt under 1980-talet än vad som har varit fallet hittills. Jag vill här också nämna att statens arbetsmarknadsnämnd, som ju ansvarar för jämställdhetsarbetet i statsförvaltningen, har fått i uppdrag av regeringen att belysa hur kvinnornas arbetsmarknad inom den statligt löner reglerade sektorn kommer att påverkas av framtida datoriseringar. Det material som tas fram kommer att ingå i underlaget för propositionen.

Sammanfattningsvis kan jag alltså konstatera att arbetet går vidare på att öka efterfrågan på arbetskraft och bereda fler kvinnor sysselsättning samt att genom punktinsatser i utbildning och arbetslivet stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

Anf. 70 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Det är ett långt svar, men jag kan inte säga att det är speciellt innehållsrikt. Jag frågade efter konkreta åtgärder för att driva jämställdheten vidare. Vad har jag då fått för svar? Jo,

för det första en hänvisning till regeringens ekonomiska politik,

för det andra en hänvisning till en syo-proposition samt till vissa åtgärder på platsförmedlingarna och
för det tredje en hänvisning till en datapolitisk proposition, vars innehåll ännu är okänt.

Jag måste säga att detta är ett mycket fattigt svar, ett svar som sannerligen inte inger speciellt mycket hopp hos kvinnorna.

För att börja med regeringens ekonomiska politik så innebär ju den först och främst att arbetslösheten ytterligare kommer att öka. Så har redan skett – det konstaterar också arbetsmarknadsministern i sitt svar när det gäller industriarbetsplatserna. Arbetslösheten är högre i oktober än vad den var i september. Det är väl heller inte troligt att detta förhållande kommer att förändras framöver. Den marginella momssänkning som riksdagen har beslutat om med en rösts övervikt lär inte påverka sysselsättningen. Det är den alltför marginell för att göra.

Vi har haft en sysselsättningsdebatt, som jag nämnde redan i mitt frågesvar, och jag skall inte här återupprepa vpk:s förslag till åtgärder. Jag vill bara konstatera att våra förslag skulle ha positiva effekter för kvinnorna. Vi lägger ju fram förslag till en utbyggnad av den offentliga sektorn och en planmässig satsning på nya industriarbetstillfällen. De förslagen skulle direkt innebära fler jobb.

Men regeringens politik innebär ju också att den offentliga sektorns utbyggnad bromsas upp. Ja, regeringens politik innebär de facto en åtstramning, eftersom man inte vill ge kommunerna ens möjlighet att vad gäller utgifterna få teckning för inflationen. Den här åtstramningen drabbar ju kvinnorna både direkt och indirekt.

Kvinnorna drabbas direkt genom att de blir arbetslösa till följd av dessa åtstramningar. Just nu är det den kvinnodominerade kommunala sektorn som har det högsta arbetslöshetstalet. Ingen regering kan ju trolla bort detta faktum. Och det finns, som sagt, inga andra delar av arbetsmarknaden som kan suga upp detta arbetskraftsoverskott. Arbetsmarknadsministerns tal om att krisen skulle främja jämställdheten – som i och för sig är något modifierat i det här interpellationssvaret och tydligen var en tillspetsning i tidningsartikeln – är alltså helt felaktigt. I stället är det ju tvärtom.

Åtstramningen på den offentliga sektorn drabbar också kvinnorna indirekt. Det är till 99 % kvinnorna som drabbas av bristen på barnomsorg. Det är kvinnorna som blir utsatta för ett tryck, när man skär ned möjligheterna till samhällelig vård för de äldre. Och det är kvinnorna som främst är i behov av en upprustning av kollektivtrafiken. Det är kvinnorna som drabbas av den regionala obalansen när det gäller arbetskraftsutbudet. Mannen får flytta dit där arbetstillfällena finns, och det är inte säkert att det där finns vare sig barnomsorg eller arbetstillfällen för kvinnorna.

Om regeringen vill främja jämställdhet – och det vill den ju, om man skall tro regeringens förklaringen – så borde den stödja vpk:s förslag om en planerad utbyggnad av den offentliga sektorn i de delar som är positiva. En resursförstärkning av försvaret, som man kanske dess värre kan vänta, kommer ju inte att innebära något positivt för kvinnorna. Däremot finns det

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om jämställdheten
på arbetsmarkna-
den*

*Om jämställdheten
på arbetsmarkna-
den*

fortfarande många områden där behoven inte är tillfredsställda och där man alltså kan satsa och få fler jobb och dessutom på annat sätt stödja de kvinnor som vill ut i arbetslivet.

Arbetsmarknadsministern nämner på flera ställen i svaret att man skall stimulera till otraditionella yrkesval. Ja, det tycker jag också, men det hjälper ju föga när det sedan är svårt att få jobb också inom dessa branscher. Det är ju ingen skillnad på att vara arbetslös metallarbetare eller arbetslös sjuksköterska, för att ta ett exempel. Och det är inte bara det att kvinnorna inte väljer otraditionellt som gör att vissa yrken är mansdominerade. På många industrier väljer man att i en situation med ett arbetskraftsöverskott i första hand anställa män. Det tror jag att Ingemar Eliasson kan hålla med mig om.

En obligatorisk arbetsförmedling skulle motverka detta fenomen. Det vore en aktiv åtgärd för att främja jämställdhet. Med det skulle samhället skaffa sig ett nödvändigt styrinstrument. Vpk har ställt det förslaget här i riksdagen många gånger, men regeringen eller de borgerliga partierna har ännu inte varit beredda att tillmötesgå kravet.

Ingemar Eliasson nämner i sitt svar lagen som förbjuder könsdiskriminering och anger den som en grund att stå på. Ja, de fackligt aktiva jag har talat med och som arbetar med jämställdhet ute i arbetslivet anser den lagen vara synnerligen tandlös. Det återstår ju nu att se vad som händer i arbetsdomstolen – om lagen över huvud taget är något mer än ord på papperet.

I svaret nämns också att sysselsättningen stigit under 1970-talet bland kvinnorna. Och det är ju ett faktum. Det är också ett faktum att arbetslösheten nu är högre bland kvinnorna än bland männen, liksom att det fortfarande finns en stor dold arbetslöshet. Det finns över 300 000 kvinnor som skulle vilja ha ett jobb om det fanns något.

Sedan finns det inga kommentarer i svaret till det faktum att över hälften av kvinnorna arbetar deltid, medan bara några få procent av männen gör det. Jag vill fråga arbetsmarknadsministern om han anser att det är ett tecken på jämställdhet att kvinnorna i så stor utsträckning arbetar deltid och därmed inte på samma sätt som männen kan klara sin egen försörjning. Om svaret blir nej, skulle det vara intressant att få reda på vad regeringen ämnar göra för att minska deltidsarbetet. Kvinnornas krav på en allmän arbetstidsförkortning, sex timmars arbetsdag, är ju lagt på is för lång tid framöver, enligt tidigare debatter vi har haft här i kammaren.

Arbetsmarknadsministern nämner i slutet av sitt svar den datapolitiska proposition som skall läggas fram till våren. Jag delar den oro som jag kan utläsa i svaret över vad de teknologiska förändringarna kan innebära för kvinnorna. Risken finns att de ytterligare ökar arbetslösheten i de kvinnodominerade yrkena och att de dessutom innebär en utarmning av de arbetstillfällena som kommer att finnas kvar. Att motverka detta ställer stora krav på regeringen. Skall jag tolka svaret rätt, kan vi alltså vänta oss aktiva och konkreta förslag till åtgärder i den propositionen. Det är i så fall positivt, men det är för tidigt att berömma regeringen för det – vi har ju inte sett propositionen än. Men jag antar att vi kan vänta klart förstärkt inflytande

från de fackliga organisationerna över datautvecklingen liksom åtgärder för att bromsa upp den alltför snabba tekniska utvecklingen. Likaså måste förstas propositionen innehålla förslag om konkreta åtgärder för att skapa flera arbetstillfällen – förslag som vi så länge väntat förgäves på från den här regeringen. Jag måste säga att jag ser med spänning fram emot den propositionen. Dagens interpellationssvar utlovar konkreta och aktiva åtgärder för att motverka att kvinnorna drabbas av datoriseringen. Det återstår att se vilka de åtgärderna kommer att bli.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att de konkreta åtgärder jag har efterlyst i min interpellation i stort sett lyser med sin frånvaro. Svaret antyder de problem i form av framför allt arbetslöshet som finns för kvinnorna i dagens situation. Men regeringen står tomhänt när det blir fråga om åtgärder.

Anf. 71 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Marie-Ann Johansson är inte tillfreds med svaret, därför att det inte innehåller tillräckligt med konkreta besked. Jag har uppehållit mig vid sådana inslag i jämställdhetsarbetet som är av särskild betydelse för jämställdheten på arbetsmarknaden. Jag menar att det är min uppgift att svara på i första hand vad som händer på det området. Arbetsmarknad och utbildning hänger emellertid mycket nära ihop, och därför har jag också med några exempel belyst vad som är på gång på utbildningsområdet.

Det är väl ändå så, Marie-Ann Johansson, att det för ett aktivt jämställdhetsarbete krävs insatser dels för att bereda fler kvinnor sysselsättning – varaktigt sysselsättning –, dels för att ge kvinnorna möjligheter att skaffa sig utbildning som gör att de kan ta arbete. Vidare behövs det insatser för att påverka kvinnornas yrkesval. Det är därför jag har uppehållit mig vid just de här två sektorerna.

Låt mig med anledning av Marie-Ann Johanssons inlägg kommentera dessa båda sektorer ytterligare något!

Marie-Ann Johansson tog upp den ekonomiska politiken, som vi redan diskuterat flera gånger här i riksdagen. Jag kan ändå inte låta bli att fästa avseende vid Marie-Ann Johanssons uttalande om momssänkningens effekter. Sänkningen är alltför marginell för att ha någon verkan, sade Marie-Ann Johansson. Nå, men vänd då på steken! Hur många tusen jobb skulle ha råkat i farozonen om inte riksdagen hade fattat beslut om denna, låt vara marginella, sänkning?

Jag har tidigare redovisat att Handelsns forskningsinstitut räknade med att 10 000 jobb var i fara. Vi vet att handeln är en sektor där många kvinnor har arbete. Man kan alltså säga att med den politik som Marie-Ann Johansson förespråkar – att momssänkningen inte borde ha kommit till stånd – skulle många tusen kvinnors arbetstillfällen ha varit i farozonen. De tycker alltså Marie-Ann Johansson är marginellt!

Man måste ju se till att det i grunden finns en efterfrågan på arbetskraft, om det skall vara möjligt att med arbetsmarknadspolitiska och utbildningspolitiska insatser få fram arbetstillfällen för kvinnor.

Måndagen den
23 november 1981

*Om jämställdheten
på arbetsmarkna-
den*

Ett annat inslag i arbetsmarknadspolitiken vill jag också beröra, nämligen arbetsmarknadsutbildningen. Där har traditionellt många kvinnor beretts grundutbildning i något yrke eller fått möjligheter att fräscha upp sin föråldrade utbildning. Nu har också det hänt att successivt fler kvinnor valt och fått utbildning inom mansdominerade sektorer. Inom hela området tillverkningsarbete har kvinnorna sålunda ökat från 8,7 % budgetåret 1978/79 till 14,7 % 1980/81. I gruppen verkstadsmekaniker har andelen ökat från 18,2 % till 37,1 % under samma tid. Detta är, tycker jag, en mycket glädjande utveckling, som visar att man med den här typen av medvetna insatser kan förändra kvinnors arbetsmarknad.

När det gäller utbildningsinsatserna har det också gjorts många medvetna försök att förbättra uppmärksamheten vid jämställdheten och att aktivt påverka både kvinnors och mäns attityder. Skolans ansvar för jämställdheten betonas i den nya läroplanen för grundskolan, som träder i kraft i sin helhet nästa läsår. Här sägs att ett demokratiskt samhälle måste utformas av fria och självständiga individer och att skolan därför skall verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. När det gäller den praktiska arbetslivsorienteringen skall skolan verka för att elevernas val av platser ger flickor inblick i mansdominerade yrken och pojkar i kvinnodominerade yrken.

Jag nämnde i mitt svar att riksdagen på sitt bord har syo-propositionen, som ytterligare utvecklar skolans ansvar för jämställdheten. Vidare kan jag meddela att skolöverstyrelsen i januari nästa år gör en central informations-satsning för att söka öka flickornas medvetenhet om de risker för arbetslöshet som deras könsbundna studie- och yrkesval medför. Dessutom gav regeringen i somras tillstånd till kommunerna att anordna särskilda fyraveckors introduktionskurser enbart för flickor. De skall ses som ett försök att förmå flickor att pröva yrken som mest väljs av pojkar och därmed stimulera dem att gå in för en otraditionell yrkesutbildning, som ger bättre möjligheter på arbetsmarknaden.

Jag har velat ta dessa exempel för att motbevisa det tal som Marie-Ann Johansson har ägnat sig åt och som gick ut på att regeringens åtgärder för jämställdheten inte skulle ha presenterats. Jag har alltså velat komplettera mitt svar på denna punkt. Jämställdhetsarbetet måste alltid gå vidare och kan aldrig betraktas som avslutat.

Ett par saker till i Marie-Ann Johanssons inlägg vill jag ta upp. I fråga om den offentliga sektorns betydelse för kvinnors sysselsättning menar jag att Marie-Ann Johansson ägnar sig åt felsynen att det bara är genom en expansion av den offentliga sektorn som man kan främja jämställdheten. Då är man fast i föreställningen att det är inom den offentliga sektorn som kvinnor skall arbeta. Men samtidigt kräver man just av jämställdhetsskäl att den könssegregerade arbetsmarknaden skall försvinna. De här båda resonemangen går inte ihop. Det är tvärtom så att eftersom industrin måste expandera skall vi se till att vi slår två flugor i en smäll och också får bättre jämställdhet på arbetsmarknaden i det skedet.

Till slut, herr talman, några ord om jämställdhetslagen, som Marie-Ann Johansson tycker är en tandlös lag. När det gäller de aktiva åtgärderna skall

*Om jämställdheten
på arbetsmarkna-
den*

lagen kompletteras med avtal på arbetsmarknaden. Man kan alltså säga att parterna har ett stort ansvar för att tanduppsättningen förbättras. Man kan också vända på frågan om diskrimineringsförbudet och undra: Vad fanns det för tänder att bita med tidigare? Nu kan ändå diskrimineringar som har sin grund i en förlegad syn på kvinnor och män i arbetslivet föras upp till prövning i arbetsdomstolen, och det menar jag är en rejäl huggtand.

Anf. 72 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag instämmer i att det för att öka kvinnors jämställdhet i arbetslivet krävs både en varaktig sysselsättning och utbildning. Men det krävs också t. ex. barnomsorg, och det är den biten som är viktig när det gäller den offentliga sektorn. Nedskärningarna i den offentliga sektorn innebär alltså att den utbyggnad av barnomsorgen som vi har varit överens om inte kan genomföras.

Medan jag väntade på den här debatten läste jag det betänkande som skall behandlas på onsdag. Där står det att de planerade utbyggnaderna inte har kunnat genomföras, att de släpar efter osv. Situationen blir alltså inte bättre av att regeringen lägger en hämsko på kommunerna.

Arbetsmarknadsministern sade att den marginella momssänkningen räddar en massa jobb för kvinnorna. Vpk lade också fram förslag med anledning av regeringens proposition. Våra förslag innebar ett direkt stöd till AMS för att skapa fler jobb. De innebar också att vi ville sänka matpriserna och genomföra ett hyresstopp. Också de åtgärderna skulle alltså ha ökat utrymmet för människorna att konsumera – kanske t. o. m. mer – och det skulle dessutom ha blivit de som har det sämst ställt som framför allt kom i åtnjutande av detta. Så jag tror inte att det är riktigt att man hade satt jobben i fara om man hade gått emot momssänkningen. Tvärtom hade man med våra förslag, menar jag, skapat fler jobb.

Sedan nämner arbetsmarknadsministern olika förslag och åtgärder på arbetsmarknadsutbildningens område, på utbildningens område osv. Jag kan säga att det väl ändå är positivt att Ingemar Eliasson har velat komplettera svaret och vara något mer konkret i den här andra repliken än vad själva interpellationssvaret gav uttryck för.

När det gäller jämställdhetslagen är det fortfarande så att det återstår att se om den över huvud taget är något verktyg för dem som kämpar för jämställdhet ute på arbetsmarknaden. Jag hoppas, liksom tydligen arbetsmarknadsministern, att avtalen skall bli betydligt starkare än lagen. Vi har som sagt avtal – som i och för sig är under omprövning – men vi vet ju inte om man lyckas komma fram till några bättre förslag där. Jag vill dock inte på något sätt hävda att vi inte skall ha den här lagen, även om vi hade förslag om en betydligt bättre lag. Men jag tycker inte den åstadkommer så där speciellt mycket när det gäller jämställdhet.

Slutligen vill jag beträffande deltiden ytterligare fråga om arbetsmarknadsministern anser att den stora förekomsten av deltid bland kvinnorna är någonting positivt och bra eller om man har planer att på något sätt vidta åtgärder för att minska deltiden. Det är ju så att kvinnorna jobbar deltid och

*Om jämställdheten
på arbetsmarkna-
den*

männen jobbar övertid, för att generalisera. Det här tycker jag nästan att man uppmuntrar från regeringens sida, bl. a. genom marginalskattereformen men också genom den nya arbetstidslagen, som det väl så småningom kommer en proposition om. Däremot ser jag inte många åtgärder för att minska deltiden. Förkortningen av arbetstiden har man som sagt lagt på is, och några andra åtgärder har jag heller inte kunnat märka. Detta kommenterade inte arbetsmarknadsministern, så jag vill upprepa min fråga när det gäller den saken.

Anf. 73 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Ett ord till om den ekonomiska politiken, eftersom Marie-Ann Johansson uppenbarligen tycker att detta är en svag punkt i vpk:s politik. Jag kan förstå det. Om det nu var så att man inte fick igenom det som enligt vpk:s mening var det bästa förslaget, om en sänkt matmoms, varför då inte stödja det näst bästa, en sänkt moms över hela linjen?

Vad säger Marie-Ann Johansson till alla de kvinnor i handeln, vilkas arbetsuppgifter hade varit i farozonen, om omsättningen gått ner till följd av en oförändrad moms? En butik som måste avskeda någon till följd av lägre omsättning är naturligtvis inte särskilt lätt att övertala att ta emot någon beredskapsarbetare i stället. Tanken att man i stället skulle använda pengarna till arbetsmarknadspolitiska insatser har sina klara begränsningar. Den omröstningen är nu över, och det är inte stor mening att tala mer om den kanske, men det kan ju ge någon lärdom för framtiden.

Familjepolitiken skall ju behandlas om ett par dagar här i kammaren, varför jag inte skall gå närmare in på den. Men det är alldeles klart att från jämställdhetssynpunkter har familjepolitikens utformning en mycket central ställning.

Vi kan beklaga att ekonomin har utvecklats så att barndagensutbyggnaden inte kan ske på det sätt som var tänkt. Men jag tycker att det i rättvisans namn skall sägas att utbyggnaden av barnomsorgen aldrig har varit så snabb som under den senare delen av 1970-talet. År 1976 fanns det 75 000 daghemsplatser och 25 000 platser i fritidshem. År 1981 beräknas det finnas 143 000 platser i daghem och 56 000 i fritidshem. En mycket kraftig ökning har alltså skett under de här åren, då det har varit en icke-socialistisk regering.

När det gäller deltiden, som Marie-Ann Johansson ett par gånger har frågat om och som hon också har tagit upp i sin interpellation, är det ju så att det framför allt är där som sysselsättningen har ökat under 1970-talet för kvinnornas del. De deltidsarbetande har framför allt rekryterats från de grupper som tidigare uppvisat låg förvärvsfrekvens, dvs. småbarnsmödrar och de äldre kvinnorna. Andelen kvinnor som heltidsarbetar har aldrig någonsin varit så stor som nu. Största andelen av ökningen ligger dessutom på den långa deltiden. Det innebär att man där har fullständiga sociala förmåner – desamma som för heltidsarbetande.

Men i ett samhälle där de traditionella attityderna fortfarande gör att kvinnorna har huvudansvaret för hem och familj kan man säga att

alternativet för väldigt många av de deltidsarbetande kvinnorna i dagsläget inte är ett heltidsjobb utan inget jobb och ingen inkomst alls.

Självfallet finns det också problem med den här utvecklingen. I familjer där kvinnan arbetar deltid och mannen heltid är risken naturligtvis stor att den rådande ojämna fördelningen av ansvaret för hem och familj befästs och att incitamenten att kräva förändringar minskar. Det kan för många komma att te sig som en naturlig tingens ordning att kvinnor skall deltidsarbeta. Det är därför en sak som man hela tiden måste vara uppmärksam på. Under senare år har åtskilliga åtgärder vidtagits och kampanjer genomförts för att informera kvinnorna om möjligheterna att, om de så önskar, öka på sin deltid.

Jag håller alltså med om att det finns risk för att ett utbrett deltidsarbete som nästan enbart utförs av kvinnor kan konservera de traditionella könsrollsmönstren och därmed motverka jämställdheten. Man får dock inte glömma bort att alternativet till deltidsarbete för väldigt många kvinnor är inget arbete alls. I det perspektivet är det självklart att deltidsarbete trots allt är ett oerhört framsteg när det gäller jämställdheten mellan kvinnor och män. Vad vi skall ägna oss åt är en opinionsbildning, där också män utnyttjar sina möjligheter att jobba deltid. Vi måste öka på efterfrågan på arbetskraft över huvud taget, så att fler kvinnor och män får träda ut på arbetsmarknaden.

Anf. 74 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det var inte vpk:s ekonomiska politik som jag kritiserade utan regeringens. Och jag tycker att när det gäller arbetslösheten börjar det hela nu alltmer likna linje 2 i folkomröstningen om kärnkraft – gärna en minskning, men först en rejäl ökning. Det är ju vad som håller på att hända nu. Samtidigt talar man om att det kommer att bli en nedgång. Vänta bara, så kommer sysselsättningen att öka, bara våra åtgärder får verka ett tag.

När det gäller beslutet om momssänkningen menar vi nog att vårt förslag var det bästa förslaget. Det gällde inte enbart arbetsmarknadspolitiska insatser utan också insatser som skulle ge ett ökat ekonomiskt utrymme för människor – precis som momssänkningen var avsedd att göra. Detta skulle alltså framför allt gynna dem som har det sämst ställt, eftersom vi ville hålla nere matpriserna och hyrorna som för många familjer är de tyngsta posterna. Vi anser att vi stödde det näst bästa förslaget i andra hand, nämligen höjningen av barnbidraget, vilket bl. a. gynnar de grupper jag här nämnt.

När det gäller utbyggnaden av daghemmen håller jag med om att det har hänt litet grand på detta område i slutet av 1970-talet, och detta anser jag beror på det hårda tryck som regeringen upplevt framför allt från kvinnorna, och det beror inte på vilken sorts regering det har varit. Jag tror att det hade varit precis samma utveckling, oavsett vilken regering vi haft, socialdemokratisk eller borgerlig. Möjligen hade kanske socialdemokraterna byggt ut barnomsorgen något mer, men det är svårt att säga.

Jag fick äntligen ett svar av arbetsmarknadsministern när det gäller deltiden. Jag tycker att vi är överens i princip om att deltid kan motverka

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om jämställdheten
på arbetsmarknaden*

jämställdhet, om den utförs enbart av kvinnor. Jag tycker inte att rätta sättet är att förmä männen att arbeta deltid, utan jag anser att man tvärtom borde fundera igen på en allmän arbetstidsförkortning som skulle gälla både kvinnor och män och som skulle ge både kvinnor och män – och framför allt kvinnorna – möjlighet i större utsträckning till egen försörjning. Jag beklagar då att det tydligen nästan bara är vårt parti och i någon mån Socialdemokratiska kvinnoförbundet som håller denna fråga levande. Regeringen och de borgerliga partierna tycks ha gett upp i vad gäller 6-timmarsdagen. Jag beklagar detta, ty jag tror att en sådan reform redan nu bör planeras, så att den kan genomföras under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet.

Anf. 75 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Vi har berört frågor som gäller den ekonomiska politiken, arbetsmarknadspolitiken, utbildningspolitiken, familjepolitiken och diverse juridiska frågor. Nu drar Marie-Ann Johansson en parallell till folkomröstningen om kärnkraft. Vi kanske skall föra in ett energipolitiskt avsnitt i debatten. Detta visar bara att jämställdheten spänner över hela samhället, alla s. k. politikområden. Med det svar jag har gett och de kompletteringar jag har gjort har jag velat hålla mig i huvudsak till det som rör jämställdhet på arbetsmarknaden. Men det är avgjort så att jämställdhet mellan kvinnor och män, om vi någonsin når fram till ett samhälle där det kan sägas råda, också måste innebära att vi förändrar regler och attityder på ett stort antal andra områden.

Avgörande för jämställdheten på arbetsmarknaden är om vi har en ekonomi i balans, sysselsättningen ökar och vi kan hålla fast vid principen om den fulla sysselsättningen. Det är klart att det med vetskap om de problem som f. n. finns ter sig nästan oanständigt, höll jag på att säga, att över huvud taget diskutera generell arbetstidsförkortning. Men jag har någon gång sagt att just när det är som mörkast behöver man visionerna, och jag vill därför gärna bidra till att hålla visionen om en 6-timmars arbetsdag vid liv. Men jag vill samtidigt bidra till realismen i debatten i så måtto att jag klart uttalar att någon generell arbetstidsförkortning under överskådlig tid inte är möjlig att genomföra. Detta hindrar inte att en fortsatt anpassning av arbetstiden och arbetsdagens längd efter individuella önskemål är ytterligt angelägen. Det finns ökade möjligheter för småbarnsföräldrar att anpassa sin arbetstid. Jag har nyss sagt att vi bör propagera för att fler småbarnsfäder utnyttjar denna möjlighet. Vidare finns möjlighet för äldre till deltidspension, och man bör så långt som möjligt öppna möjligheterna att på individnivå låta anställda anpassa sin arbetstid efter de förhållanden man har att ta hänsyn till.

Men en generell arbetstidsförkortning skulle ju innebära ett stort bortfall i produktionen, och lägre produktion i näringslivet framtvingar naturligtvis skattehöjningar i både den kommunala och den statliga sektorn. Vi skulle alltså också där få sämre möjligheter att upprätthålla sysselsättningen. De omedelbara effekterna av en arbetstidsförkortning som inte har sin motsvarighet i en produktions- och produktivitetstillväxt skulle alltså äventyra sysselsättningen och ta bort möjligheterna för fler kvinnor att träda

ut på arbetsmarknaden. Det är i det perspektivet som man skall se också diskussionen om sex timmars arbetsdag. Men i den mening att var och en skall få reglera sin egen arbetstid och sin egen balans mellan arbetsdagens längd och andra plikter i samhället och för familjen vill jag gärna medverka till en fortsatt debatt i de här frågorna.

Anf. 76 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! För att först ta upp det sist sagda vill jag säga att en arbetstidsförkortning ju också skulle innebära en förlängning av arbetstiden för alla dem som är deltidsanställda *under* sex timmar per dag. Tyvärr tycker jag inte att man hör det sägas så ofta.

Slutligen håller jag med om att den här frågan spänner över hela fältet. Det är nästan omöjligt att inte komma in på sociala frågor, utbildning, arbetsmarknad osv. när man diskuterar jämställdhet.

Det är klart att jag kunde ha ställt min interpellation till Karin Andersson, men jag tyckte att det skulle bli intressant att få höra vad sakministrarna anser. Vi har dessutom inte på ett tag haft tillfälle att diskutera jämställdheten i samband med något direkt ärende i riksdagen. Därför tycker jag att den här debatten ändå varit intressant, för vi har fått upp en hel del frågor. Att vi inte är överens – vi är knappast överens i någon av frågorna – är helt klart, men jag vill ändå tacka för beskedet om de få men ändå konkreta åtgärder som jag fick i det andra anförandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1981/82:60 om byggnadsverksamheten vid kärnkraftverket i Forsmark

Anf. 77 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Nils Hjorth har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att mildra verkningarna av nedtrappningen av byggnadsverksamheten i Forsmark. Han har också frågat om jag vill medverka till att extra statliga medel anslås till vissa projekt och om jag är beredd att tillsätta en departemental arbetsgrupp för att samordna de statliga insatserna vid avvecklingen av kraftverksbygget.

Byggarbetsplatsen i Forsmark är en av de största i landet. Det kommer att behövas omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att underlätta omställningen när arbetena är klara. F. n. sysselsätter arbetena ca 1 400 byggnadsarbetare. Neddragningen börjar i liten skala under vintern 1982 och beräknas få större omfattning under sommaren. Totalt skall sysselsättningen minska med 650 personer under år 1982, och ytterligare minskningar planeras ske år 1983. Länsarbetsnämnden har den 16 november 1981 antagit ett förslag till åtgärdsprogram som främst innehåller intensifierade förmedlingsinsatser och utökad arbetsmarknadsutbildning i norra Uppland. Möjligheterna att tidigarelägga ett antal byggprojekt berörs också i åtgärdspro-

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om byggnads-
verksamheten vid
kärnkraftverket
i Forsmark*

Måndagen den
23 november 1981

*Om byggnads-
verksamheten vid
kärnkraftverket
i Forsmark*

grammet, som nu behandlas av arbetsmarknadsstyrelsen.

Länsstyrelsen har den 20 november 1981 – alltså i fredags – tillställt regeringen en skrivelse med förslag till åtgärder. Länsstyrelsen hänvisar bl. a. till länsarbetsnämndens förslag till åtgärdsprogram och förordar därutöver vissa regionala näringspolitiska åtgärder m. m. Sistnämnda frågor handläggs i regeringen av industriministern.

Byggarbetsplatsen är så stor att det inte är realistiskt att räkna med att alla skall kunna placeras i nytt arbete just i Forsmark eller dess omedelbara närhet. De som har möjlighet att ta arbete på annan ort behöver därför allt stöd de kan få av arbetsförmedlingen. De som är lokalt bundna – och det är en stor andel – måste i allmänhet vara beredda att byta yrke. Det är därför glädjande att ganska många har förklarat sig önska gå igenom en arbetsmarknadsutbildning för att lättare kunna få arbete i hemorten. I den mån som problemen kan lösas med arbetsmarknadsutbildning kommer erforderliga resurser såvitt jag bedömer att kunna avdelas för det. Det ankommer på länsarbetsnämnden och skolöverstyrelsen att på lämpligt sätt anpassa kursutbudet för den aktuella situationen.

I den mån det behövs ytterligare sysselsättningskapande åtgärder för att under en övergångstid underlätta omställningen för de berörda så är det enligt min mening främst under nästa vinterhalvår. Jag är inte beredd att nu ta ställning till behovet av särskilda åtgärder av detta slag under nästa budgetår. Flera av de investeringsprojekt som Nils Hjorth nämner i sin interpellation är av sådan art att de måste behandlas i särskild ordning av resp. myndigheter samt av olika departement inom regeringskansliet. Jag är inte beredd att nu ta ställning till hur dessa olika ärenden skall handläggas.

Anf. 78 NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation, även om det i sak inte innehöll någonting av värde. Det är blott ett konstaterande av de förväntade problemen, utan löften om några åtgärder. Arbetsmarknadsministern står i dag lika tomhänt som han gjorde vid Forsmarksdagen i Gimo den 14 oktober i höst. Jag känner mig faktiskt väldigt besviken över det svar som har lämnats.

Under lång tid har ju ändå diskuterats de problem som kommer att uppstå när verksamheten vid kärnkraftsbygget i Forsmark upphör. Sammanlagt är det ungefär 1 500 personer – byggnadsarbetare och tjänstemän – som kommer att friställas till år 1985. Avvecklingen börjar redan under nästa år då 700 man avskedas. År 1983 följer ytterligare 450, och åren 1984–1985 avskedas de återstående 350. Det är sålunda angeläget att åtgärder vidtas, så att de som slutar i Forsmark kan erbjudas annat arbete.

Som framgår av min interpellation är den största delen av arbetsstyrkan hemmahörande i Östhammar och övriga Nordupplandskommuner. De har på grund av ålder, villaboende och familjeförhållanden svårt att flytta ifrån regionen. I rådande arbetsmarknadsläge är det också svårt att erhålla arbeten på andra platser. Många är dock villiga att genomgå arbetsmark-

nadsutbildning, men utsikterna till andra sysselsättningar är inte särskilt stora. Resurser för arbetsmarknadsutbildning kommer att kunna avdelas, om jag läser interpellationssvaret välvilligt.

Det är glädjande, säger statsrådet i svaret, att ganska många vill gå igenom sådan utbildning för att lättare kunna få arbete på hemorten. Men vilka arbeten tänker han då på? Inom basnäringarna malmen, stålet och skogen finns, såvitt jag vet, inte några nya arbetstillfällen, och även inom andra näringsgrenar är i dag lediga platser sällsynta.

I min interpellation har jag dock nämnt en rad förslag till åtgärder som på längre eller kortare sikt skulle kunna ge arbete åt byggnadsarbetare. Det bästa vore att få mer varaktiga sysselsättningar, t. ex. uppförande av lager för låg- och medelaktivt avfall eller en hetvattenledning från Forsmark till Stockholm. Dessa projekt, om de nu kommer till stånd, kan dock inte vara klara att påbörjas nästa år när den första stora friställningen i Forsmark inleds. Arbetsmarknadsministern kan kanske upplysa om när besked om lokaliseringen av avfallsagret väntas föreligga.

Det behövs alltså snabbare insatser för att överbrygga sysselsättningsvackan som börjar under nästa år. I interpellationen har uppräknats en rad byggnadsprojekt som med kort varsel kan igångsättas, t. ex. byggandet av kvinnokliniken vid Akademiska sjukhuset i Uppsala, vårdcentral och sjukhem i Österbybruk samt industrilokaler.

Temporärt borde Nordupplandskommunerna placeras i stödområde 4 för att få statligt stöd till uppförande av kommunala industrilokaler. Detta har också föreslagits av länsstyrelsen. Jag vet att intresse finns från olika företag att starta viss verksamhet, men då får inte lokalhyran vara avskräckande hög.

När det gäller industrihus i Österbybruk, som länsstyrelsen i fredags tillstyrkte, borde enligt de regler som nu gäller regionalpolitiskt stöd kunna utgå. I interpellationssvaret berörs inte denna nya möjlighet, varför jag får fråga Ingemar Eliasson hur han bedömer utsikterna att erhålla sådant stöd. Jag vill erinra statsrådet om 13 a § i förordningen om regionalpolitiskt stöd, enligt vilken stöd till uppförande av industrilokaler kan utgå utan hinder av stödområdesindelningen. Det utgår bl. a. till orter i Bergslagen som särskilt hårt har drabbats av strukturomvandlingen i stålindustri och gruvnäring. Österbybruk och Dannemora uppfyller mer än väl dessa villkor, då arbetsstyrkan vid både bruket och gruvan de senaste åren har reducerats med flera hundra man. Ytterligare friställningar är också aktuella. Jag frågar alltså statsrådet om han är beredd att stödja denna framställning om regionalpolitiskt stöd för uppförande av ett industrihus i Österbybruk.

Länsstyrelsen har för regeringen presenterat ett omfattande åtgärdsprogram, som bl. a. upptar serviceföretag till Forsmarksverket och utnyttjande av spillvärmens värme. Bl. a. har nämnts fiskodling och växthus när det gäller tillvaratagande av spillvärmens värme. De årliga revisionerna vid Forsmarksverket beräknas ge arbetstillfällen åt entreprenörer, och det gäller ca 300 personer utöver den fasta underhållspersonalen. När alla tre blocken kommer i drift omfattar revisionen årligen en tid om fem sex månader.

*Om byggnads-
verksamheten vid
kärnkraftverket
i Forsmark*

*Om byggnads-
verksamheten vid
kärnkraftverket
i Forsmark*

I informationssyfte anordnades förra veckan en företagardag i Forsmark, till vilken hade inbjudits de företag i regionen som förväntas ha intresse av sådana arbeten. Det var ett utmärkt initiativ av länsstyrelsen, tycker jag.

Även länsarbetsnämnden har lagt ned ett omfattande arbete inför nedtrappningen i Forsmark. Man framhåller dock att länet måste tillföras resurser för att man med regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatser skall kunna möta den kommande avvecklingen av byggpersone. Jag hade väl väntat att arbetsmarknadsministern skulle ha visat ett större intresse av att hjälpa till och inte bara hänvisat till de vanliga, traditionella åtgärderna. Uppsala län har ju i sammanhanget fått ytterst knappa resurser till sitt förfogande, och de är helt otillräckliga för de åtgärder det här är fråga om.

Länsarbetsnämndens undersökning visar att ca 55 % av byggpersonalen som är bosatt i Östhammars kommun har bott där mer än tio år. Motsvarande siffror är 70 % för Tierp och hela 90 % för Älvkarleby. Flyttningsbenägenheten är därför låg. Liksom i landet i övrigt har både bostadsbyggandet och annat byggande minskat. Det finns dock ett antal byggnadsprojekt som kan tidigareläggas och erbjuda arbetslösa sysselsättning. Vägprojekt finns också, som om de kom till stånd kunde underlätta pendlingsmöjligheterna, om det skulle uppstå arbetstillfällen på andra orter.

Länsarbetsnämnden har alltså i sitt beredskapsprogram ett stort antal projekt, som kan aktualiseras efter behov. För att genomföra dessa krävs ett betydande tillskott av beredskapsmedel. Jag hade hoppats att statsrådet skulle ha något att erbjuda i det avseendet. Det måste vara bättre än arbetslöshetsunderstöd och omskolning, som också kostar pengar. Förhöjda bidrag för tidigareläggning av beredskapsarbeten vore väl använda pengar i sammanhanget. Här kan Ingemar Eliasson göra en insats, som skulle uppskattas av alla berörda. Avvecklingen i Forsmark är av så stor omfattning, att det krävs extraordinära insatser för att mildra de sociala konsekvenserna av neddragningen. Staten har här ett ansvar, som statsrådet nu har chansen att visa i handling.

Det föreligger en rad förslag till åtgärder för att skapa nya arbeten. Utöver de redan nämnda vill jag påminna arbetsmarknads- och energiministern om oljelagret i Hargshamn. Från kommunen och länsmyndigheten har begärts en omprövning av den frågan. Ärendet avskrevs genom ett misstag av folkpartiregeringen – ett misstag som Ingemar Eliasson nu har möjlighet att rätta till. Utsprängningen av oljelagret skulle underlätta och förbilliga en upprustning av själva hamnanläggningen och iordningställandet av industriområdet i Hargshamn.

Det behövs statligt stöd för flera av de föreslagna åtgärderna. Det krävs en samordning av statliga, kommunala och regionala insatser. För den skull hade jag i min interpellation föreslagit tillsättandet av en arbetsgrupp inom regeringskansliet. Jag tror att det behövs för att man på ett smidigt sätt skall klara de nödvändiga kontakterna mellan statliga myndigheter och länsmyndigheter för att åstadkomma en samlad lösning. Av svaret verkar det som om det vore vattentäta skott mellan departementen och mellan olika statliga

myndigheter. Det ena ärendet bereds här, det andra där. Det har jag inget med att göra, verkar det som om arbetsmarknadsministern menar. Jag tycker nog att arbetsmarknadsministern borde ha det övergripande ansvaret för att något händer.

En jättelik satsning har gjorts i Forsmark för att trygga vår energiförsörjning. När arbetena där nu snart är färdigställda och hundratals människor blir utan arbete, är det regeringens skyldighet att vidta nödvändiga åtgärder. Jag är ledsen att behöva säga att svaret på min interpellation inte anvisar någon som helst lösning på dessa problem. Det är hög tid, herr arbetsmarknadsminister, att handla. Vi får inte stå handfallna och kraftlösa när byggnadsarbetarna i Forsmark, som har gjort en berömvärd arbetsinsats, nästa år står utan jobb. De har under byggnadstiden fått uppleva många besvikelser i form av förhållningar, s. k. malpåsar och brist på besked. De är värda en ordentlig behandling och möjligheter till andra sysselsättningar när Forsmarkverket är färdigbyggt.

Anf. 79 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Nils Hjorth är inte nöjd med interpellationssvaret. Jag vet inte riktigt vilka krav han har på hur saker och ting skall handläggas i regeringskansliet. Sanningen är ju att framställningen från statsförvaltningens regionala del, nämligen länsstyrelsen i Uppsala län, ännu inte har nått departementet. Beslutet fattades i fredags, och jag vet inte om Nils Hjorth menar att vi skulle ha satt alla på att under lördagen och söndagen arbeta fram ett ställningstagande till framställningen, så att jag hade kunnat redovisa det här i dag. Fullt så snabbt kanske vi inte arbetar, även om vi jobbar snabbt, men framför allt är frågorna av den karaktären att de behöver beredas vidare, såvitt jag nu har fått ett riktigt referat av den framställning som är på väg.

Att de frågor som tas upp av länsstyrelsen och också av Nils Hjorth är komplicerade framgår av de exempel Nils Hjorth nämner. Ett exempel är Forsmarkstunneln. Självfallet är den, om man bara ser saken från byggarbetsmarknadspolitiska utgångspunkter, ett tacknämligt projekt, men den är trots allt i första hand motiverad av industripolitiska skäl. Såvitt jag vet har inte Nils Hjorths eget parti, socialdemokraterna, tagit ställning till huruvida vi skall ha tunneln eller ej. Vi måste alltså avvakta ställningstagandena i den här frågan, innan vi över huvud taget kan basera någon planering när det gäller ersättningsjobb till Forsmarksarbetarna på den.

Ett annat exempel är Akademiska sjukhuset i Uppsala. Förhandlingar pågår fortfarande mellan regeringen och Uppsala läns landsting om överlåtelse av Akademiska sjukhuset. När de förhandlingarna har gett resultat, blir det möjligt att ta upp frågan om en ny kvinnoklinik, och vi hoppas att den då skall få en snabb lösning. Men ett sådant bygge kan tidigast komma i gång i början av 1983, och därav följer också att det inte, hur gärna man än skulle önska, är möjligt att räkna med detta som ett projekt för dem som måste gå från Forsmark under vintern och våren 1982.

Frågan om ett industrihus i Österbybruk är under beredning, och jag kan

*Om byggnads-
verksamheten vid
kärnkraftverket
i Forsmark*

bara säga att vi är väl medvetna om innebörden i det uttalande som Nils Hjorth läste upp och de möjligheter som detta ger.

De arbetsmarknadspolitiska insatserna måste naturligtvis, som jag har sagt i mitt svar, komma till användning. Det är inte ett uttryck för någon passivitet, utan tvärtom en aktiv åtgärd för att komma de berörda människorna till hjälp. Det var i det perspektivet jag uttryckte tillfredsställelse med att så många var inställda på att genomgå arbetsmarknadsutbildning. Det ger dem möjlighet att välja friare mellan de tillgängliga arbetsuppgifterna. Jag skall inte i detta svar upprepa vad regeringen gjort för att öka efterfrågan på arbetskraft över huvud taget. Men för Norduppland liksom för andra regioner i landet är det naturligtvis en grundläggande förutsättning för all diskussion om lösningar på kriser att vi i botten har en balanserad ekonomi och en ökad efterfrågan på arbetskraft.

Då säger Nils Hjorth att det är tveksamt om arbetsmarknadsutbildningen finns. Låt mig då citera ur länsarbetsnämndens i Uppsala län åtgärdsprogram inför avvecklingen av byggpersone i Forsmark, där man säger så här under rubriken *Utbildningsåtgärder*:

”Så långt som möjligt kommer nämnden att erbjuda utbildningsinsatser som leder till arbete i länet. Vid AMU-center i Uppsala och filialen i Tierp finns ett stort antal utbildningar med olika yrkesinriktningar. Genom att utnyttja och vid behov bygga ut dessa resurser ges möjlighet att byta yrke för de personer för vilka detta är en bra lösning på deras sysselsättningsproblem. Möjligheter att förlägga vissa utbildningar till orter i Norduppland bl a till filialen i Tierp finns också. Nämnden har kontakter med ett antal industriföretag i länet för att undersöka möjligheterna att komplettera utbildningsresurserna vid AMU-center och filialer genom köp av utbildning i företag.”

Detta överensstämmer helt med de riktlinjer som regering och riksdag angett för hur arbetsmarknadsutbildningen skall sättas in och för hur man kan göra den mer flexibel än vad fallet är i dag.

Den andra traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärden, beredskapsarbete, kommer naturligtvis också att stå till förfogande när det blir aktuellt. Med de resurser som nu ställts till AMS förfogande har antalet människor i beredskapsarbete ökat starkt. Det är nära nog en fördubbling jämfört med förra hösten. Det visar att regeringen är beredd att använda sig också av det medlet.

Herr talman! Till slut något om Nils Hjorths bekymmer för själva handläggningsordningen i regeringskansliet. Den får Nils Hjorth gärna anföra synpunkter på, och jag ber att få tacka för det förtroende som jag lägger in i uttalandet att jag borde ha det övergripande ansvaret för dessa frågor. Vi är ganska vana vid att jobba i interdepartementala arbetsgrupper. Ett exempel är det som Nils Hjorth själv nämner i sin interpellation, nämligen den statssekreterargrupp som fick ta hand om problemen i Forsmark när bygget där, som det hette, kördes på snigelfart. Jag ingick själv i den gruppen. Det är väl inte alldeles osannolikt att vi kan behöva ordna det på något liknande sätt för att inte gränsdragningen mellan olika departe-

ments ansvarsområde skall vara ett hinder för en rationell hantering av dessa frågor. Jag kan garantera Nils Hjorth att så skall det inte behöva bli.

Nu är framställningen från länsstyrelsen på väg, och då har vi ett underlag att utgå från. Successivt skall vi ge länsstyrelsen och länsarbetsnämnden besked om de frågor som där tas upp.

Anf. 80 NILS HJORTH (s):

Herr talman! Enligt det skriftliga svaret var arbetsmarknadsministern inte beredd att nu ta ställning till behovet av särskilda åtgärder och inte heller till hur dessa olika ärenden skall handläggas. I sitt andra inlägg säger han emellertid att man inte fått in önskemålen från länsmyndigheterna förrän nu. De är på väg, och man har därför inte tidigare kunnat göra någonting. Men det är väl inte så, statsrådet Eliasson, att ni sitter och väntar på framställningar från länet? De förhållanden som råder i Forsmark borde ha varit kända långt tidigare, dvs. att avtrappningen skulle börja. Man borde även ha känt till vilken omfattning arbetslösheten kommer att få. Därför borde det ha funnits någon beredskap också i departementet, tycker jag. Jag anser emellertid att arbetsmarknadsministerns inlägg i förhållande till det skriftliga svaret i viss mån vittnar om en positiv inställning, och det är jag tacksam för.

Sedan tog arbetsmarknadsministern upp frågan om hetvattentunneln. Jag sade väl också att det här inte rör sig om någon åtgärd som kan vidtas omedelbart utan att det gäller en mera långsiktig sak. Som exempel på mera varaktig sysselsättning för just byggnadsarbetarna nämnde jag hetvattentunneln och avfallslagringen. Jag beklagar att man inte har kunnat fatta något beslut i dessa frågor, så att det hade funnits dessa arbeten att ta till när sysselsättningen viker nästa år.

Vi tycks ändå ha kommit fram till att det finns ett behov av åtgärder, så den saken behöver inte diskuteras. Som jag nämnde gäller det 1 500 anställda som inom två tre år ställs utan arbete. Jag vill betona att detta gäller en region där strukturrationaliseringen också slår hårt inom andra branscher. Länsarbetsnämnden i länet anser också att avvecklingen av Forsmarksbygget är av så stor omfattning att det krävs särskilda beslut om tidigareläggning av statligt byggande och extra tilldelning av beredskapsmedel för att mildra de sociala konsekvenserna av neddragningen. Länsstyrelsen säger också att det inom en mängd områden krävs extraordinära insatser under de närmaste åren. Därför har också länsarbetsnämnden begärt extra beredskapsmedel för byggnadsprojekt som kan tidigareläggas. Alla projekt tar inte så lång tid att förbereda. Många kan ju sättas i gång med ganska kort varsel.

Sedan har vi utvecklingsfonden i Uppsala län som behöver få det administrationsbidrag för år 1982 som söks för att man skall kunna ge stöd till mindre och medelstora företag. Jag tror att detta skulle kunna vara en bra hjälp i den här situationen. Upplands Invest AB har också genom länsstyrelsen hemställt till regeringen om ett kapitaltillskott om 2 milj. kr. för att kunna engagera sig i regionalpolitiskt intressanta projekt. Detta har regeringen sagt nej till, men det finns väl nu anledning att ompröva beslutet.

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Om byggnads-
verksamheten vid
kärnkraftverket
i Forsmark*

Måndagen den
23 november 1981

*Om byggnads-
verksamheten vid
kärnkraftverket
i Forsmark*

Än en gång vill jag understryka situationens allvar och att det är nödvändigt att åtgärder verkligen vidtas.

När det gäller handläggningsordningen, som jag berörde i min interpellation, säger nu Ingemar Eliasson att det förekommer ett samarbete mellan departementen och inom regeringen. Därför hoppas jag att det blir en smidig hantering, så att de extraordinära åtgärder som behövs kan vidtas för att man skall kunna klara den svåra sysselsättningssituation som kommer att uppstå i början av nästa år.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1981/82:71 till arbetsmarknadsutskottet

17 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1981/82:111 till arbetsmarknadsutskottet

1981/82:112 och 113 till jordbruksutskottet

1981/82:114 och 115 till näringsutskottet

18 § Föredrogs men bordlades åter

Justitieukskottets betänkanden 1981/82:8 och 10

Lagutskottets betänkanden 1981/82:7 och 9-11

Utrikesutskottets betänkanden 1981/82:9-11

Försvarsutskottets betänkande 1981/82:10

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:3

Socialutskottets betänkande 1981/82:1

Kulturutskottets betänkanden 1981/82:8-10

Utbildningsutskottets betänkanden 1981/82:1 och 2

Trafikutskottets betänkanden 1981/82:4 och 5

Jordbruksutskottets betänkanden 1981/82:9 och 11

19 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:116 av *Hans Alsén m. fl.*

1981/82:117 av *Erik Hovhammar m. fl.*

1981/82:118 av *Ingemar Konradsson och Erik Larsson*

1981/82:119 av *Sonja Rembo och Sten Svensson*

1981/82:120 av *Ingvar Svanberg m. fl.*

1981/82:121 av *Oswald Söderqvist*

1981/82:122 av förste vice talmannen *Ingegerd Troedsson m. fl.*

1981/82:123 av *Jörgen Ullenhug m. fl.*

1981/82:124 av *Bertil Zachrisson m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82

1981/82:125 av *Erik Wärnberg m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:59 om ändring i lagen (1968:430) om mervärdesskatt

Nr 33

Måndagen den
23 november 1981

*Meddelande om
frågor*

20 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 20 november

1981/82:125 av *Hilding Johansson* (s) till kommunministern om aviserat förslag till riksdagen rörande kyrklig lagstiftning, m. m.:

I regeringsförklaringen meddelades att regeringen under året kommer att förelägga riksdagen ett flertal förslag i kyrkliga frågor, bl. a. rörande kyrkomötet. Enligt 8 kap. 15 § RF skall tio månader förflöta mellan den tidpunkt då ärendet första gången anmäls i riksdagens kammare och valet, såvida konstitutionskottet inte genom beslut som fattas senast vid ärendets beredning och varom minst fem sjättedelar av ledamöterna förenar sig medger undantag. Tiomånadersgränsen har nu passerats.

Vad tänker regeringen i denna situation göra med frågorna om kyrkomötet och den kyrkliga lagstiftningen?

den 23 november

1981/82:126 av *Karl-Erik Svartberg* (s) till utrikesministern om livsmedelshjälp till Polen:

Solidaritets ledare Lech Walesa vädjade på fredagen till "hela världen" att bidra med snabb livsmedelshjälp till Polen, som riskerar svåra oroligheter om matbristen fortsätter under vintern.

Med anledning härav ber jag till utrikesministern få ställa följande fråga:

Förbereder den svenska regeringen någon omedelbar hjälpinsats för Polen?

1981/82:127 av *Bertil Lidgard* (m) till justitieministern om beläggningen på kriminalvårdens anstalter och allmänna häkten:

Vilka åtgärder avser justitieministern att vidtaga för att komma till rätta med den sedan länge kritiska beläggningssituationen på kriminalvårdens anstalter och allmänna häkten?

Nr 33

21 § Kammaren åtskildes kl. 16.50.

Måndagen den
23 november 1981

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert